SALA DE LECTURA

ANUL XXVIII
2
(1 236)
Sîmbătă
11 ianuarie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENTIMENTE SĂRBĂTOREȘTI

În calendarul de evenimente ale acestui an se înscriu sărbători de inimă și conștiință ale națiunii, momente aniversare în care gîndurile noastre ating pecetea istoriei și se încarcă de sufluł mereu viu și proaspăt al timpului pe care-l trăim. Cu vibrante sentimente de stimă, de profund respect și prețuire, țara, poporul întreg, au trăit aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, proeminentă personalitate a vieții noastre politice și sociale, științifice și culturale.

Omagiind activitatea neobosită a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, înaltul exemplu pe care-l reprezintă în lupta, munca și creația pentru edificarea noii societăți, a prosperității și propășirii noastre socialiste, poporul își vede însăși conditia exemplarității sale, își relevă sieși, prezentului și viitorului său o conduită model. Alături de conducătorul iubit al partidului și statului, ctitorul României socialiste, bate o inimă caldă, puternică, generoasă și în multe, în multe dintre înfăptuirile de azi ca și în multe din ctitoriile de mîine se simt și se vor simți inestricabile pulsurile vii și ecourile care vin din durata, din măreția întreagă a unei neincetate lupte, ale unei neincetate increderi în victorie, în triumful idealurilor socialismului și comunismului pe pămîntul patriei. **În rîndurile întregului nostru partid și popor** — se spune în scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., adresată tovarășei Elena Ceaușescu — **este unanim recunoscută contribuția Dumneavoastră de înaltă competență și răspundere comunistă — ca membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, și prim viceprim-ministru al guvernului — la elaborarea și înfăptuirea în viață a mărețelor planuri și programe de dezvoltare economico-socială a patriei, la perfecționarea organizării și conducerii societății, la progresul continuu al cercetării științifice și aplicarea largă în producție a rezultatelor acesteia, la înfăptuirea neabătută a Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.**

Această unanimă apreciere întregește un portret al stimei și respectului ce se întemeiază pe multiple activități și multiple argumente. Impactul științei, al învățămîntului și culturii în opera de dezvoltare a țării pe noi coordonate ale progresului și civilizației îi datorează mult. Din perspectiva actualului cincinal, desemnarea tovarășei Elena Ceaușescu în fruntea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului apare ca o garanție sigură a îndeplinirii întocmai a programelor adoptate și semnifică un sens înalt, major. Cum într-un cadru de înaltă responsabilitate umanistă s-a înscris și se înscrie și activitatea de promotor neobosit al nobilelor idealuri de înțelegere și colaborare între națiuni, pentru apărarea dreptului fundamental al popoarelor, al oamenilor — la viață, la existență liberă, la independență, la pace. Omul de știință, savantul de renume internațional, omul politic, patriot, unesc și întregesc datele unui portret de o exemplară contemporaneitate.

Ziua Unirii face în calendarul acestui început de an o vie legătură cu ceea ce am putea numi și numim o zi simbol, emblemă a însăși ideii de unitate, sărbătorirea zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sentimente înalte și fapte pe măsură pornesc încă de pe acum și fac bolta de sprijin a dragostei, a stimei și recunoștinței cu care întreaga națiune îl înconjoară pe cel mai iubit fiu al său. Ideile, urările și îndemnurile mesajului de Anul Nou reprezintă axa trează, orizontul larg de acțiune prin care se ilustrează hotărîrea unanimă de a face totul pentru realizarea obiectivelor și programelor celui de-al XIII-lea Congres al partidului. Optimizarea viitorului a intrat și intră în reflexul diurn și calitativ nou, superior, al tuturor eforturilor creatoare.

Cel de-al VIII-lea cincinal continuă și consolidează o operă de mare adîncime. Criteriul e cel intensiv și la fel sînt și ritmurile, la fel și cerințele și așteptările.

Vom sărbători în primăvară 65 de ani de la crearea partidului, o vîrstă eroică, înaltă, de care se leagă însăși istoria de azi a țării, revoluția și spiritul ei ca o coordonată de fond a tuturor frămîntărilor și împlinirea care au alcătuit și alcătuiesc biografia citorva generații. Epoca Nicolae Ceaușescu încununează un drum lung, o epopee de luptă și muncă, un destin. Ctitorii fără de seamă ale acestei epoci au schimbat radical înfățișarea țării și au deschis o cale sigură către victorii și mai mari.

Un partid al oamenilor, Partidul Comunist Român, centrul vital al întregii națiuni, își împlinește neabătut misiunea sa istorică și întinerește prin tinerețea însăși a marii sale lupte, a adevărurilor și ideilor sale.

Un partid al oamenilor, un partid eroic și secretarul său general formează azi inima și conștiința noastră, a tuturor, consensul întreg al faptei și acțiunii revoluționare. Aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu primește astfel, în acest an, și o semnificație aparte. Este un moment viu de istorie, de conștiință a acesteia, un act al identității creatoare.

Luceafărul

TINERI CONSTRUCTORI — desen de Ilie Florin

Ne este tuturor deosebit de plăcut ca, folosind acest moment aniversar, să vă aducem un fierbinte omagiu și să vă exprimăm înalta apreciere pe care, împreună cu toți comuniștii, cu întreaga națiune, o dăm îndelungatei și rodnicei dumneavoastră activități în mișcarea revoluționară, în conducerea partidului și statului, pentru binele și fericirea poporului român, pentru edificarea cu succes a socialismului și comunismului pe pămîntul scump al patriei, pentru progres social și pace în lume.

Din scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. adresată tovarășei Elena Ceaușescu

Urare

La raza frunții sale se-adună bucuria
Să cînte România în împlinire-adîncă
E pretutindeni dorul, curajul și solia
Cuvîntului de pace cu încrustări de stîncă.

E temelia dîrză în edificiul țării
Și gîndul său curat o brazdă rotitoare
Ce înflorește pe tot cuprinsul zării
Cu schele și furnale, cu spice și sudoare.

Acum cînd ora-naltă răsună-a sărbătoare
Și cînd toți fiii țării se-adună-ntru cinstire
Elena Ceaușescu e cea mai mîndră floare
Și-i spunem în urare mulți ani și fericire !

Chiriac Samoilă

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Energiile națiunii

Am intrat într-un nou ciclu al evoluției României, într-o nouă vîrstă istorică a societății noastre. Este cel dintîi an al unui nou cincinal și multă speranță și încredere se leagă de această epocă. Ar fi bănuit oare înaintașii că o țară cu un pasiv atît de greu, cu o moștenire ingrată și cu o istorie mai zbuciumată decît Atlanticul în furtună — va reuși în ultimul sfert de veac al acestui mileniu să își rezolve problemele fundamentale ? Și mă gîndesc la Independență, Demnitate, Programe ferme de dezvoltare. Cercetînd cu luare aminte existența multimilenară a patriei vom vedea cît de greu s-au înfăptuit marile noastre izbînzi, cîte generații au trebuit să se sacrifice pentru a putea exista un moment de erupție a mîndriei naționale, cum a fost ianuarie 1475 al lui Ștefan cel Mare, sau momentul fabulos al unirii lui Mihai-Vodă, de la 1600, sau momentul deopotrivă de măreț al Independenței de Stat, de la 1877. Istoria consemnează, prin forța lucrurilor, numai culmile evenimențiale, dar inima eternă a unei națiuni știe că între acestea au existat zile și nopți, ani, decenii și veacuri în care nu s-a dormit, în care s-a făurit urzeala biruințelor de mîine. Astfel că la 1877, după luarea Plevnei, un om neindoielnic patriot, cum a fost C.A. Rosetti, putea ieși în balconul casei sale, spunînd mulțimii entuziaste : „Am luat Plevna externă, mai rămîne s-o cucerim pe cea internă !". Unii nu i-au iertat aceste cuvinte, dar în perspectiva timpului oratorul avea dreptate : cui ar fi folosit Independenta fără a o lăsa să-și desfășoare splendorile, fără a descătusa energiile populare în consens cu aspirațiile spre libertate, egalitate, propășire ? Aspirații care aveau să se împlinească în sensurile lor cele mai adînci cu mult mai tîrziu, în zilele noastre. Istoricii, politologii, sociologii și artiștii vitorului vor putea consemna, în operele lor, un adevăr esențial : anume acela că generația noastră a reușit să capteze toate izvoarele mîndriilor de odinioară, să le repună în drepturi, să le sporească limpezimea și strălucirea cu constelații

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

Sensul contemporan al culturii

Istoria însumează între valorile fundamentale ale omului creator al noilor realități pe care nu le oferă natura primordială, operele de cultură și civilizație, echivalente cu prezența lui rațională în univers.

Cultura a fost totdeauna un element motor al mișcărilor sociale și politice, semnificînd în oglindirea realității multiforme, cucerirea adevărului, a frumuseții și a cunoașterii.

În decursul milenarei sale istorii poporul român a creat un impresionant tezaur de valori spirituale, științifice, literare și artistice, în care s-au răsfrînt caracteristicile sale existențiale și psihologice. Setea de dreptate, sentimentul libertății, demnitatea umană, înțelepciunea, armonia culorilor, fluiditatea sunetelor, sunt trăsături dominante ale culturii românești, totdeauna structural umanistă.

Această complexă și umanistă tradiție, de care nu se poate face abstracție, se află la baza noii culturi a României socialiste. Sigiliul istoriei pecetluiește operele marilor oameni de cultură din trecutul românesc, martori profund credincioși și fibre sensibile ale contemporaneității lor, iar umanismul care le orientează, răsună totdeauna viu și prezent. Există însă, desigur, și propriul mod, modern și socialist, de a răspunde întrebărilor fundamentale ale existenței și comportamentului uman, diferențiat de creatorii spiritualității din trecut. Noua concepție filozofică, noua viziune asupra lumii, orientarea determinată de ideologia revoluționară generează o efervescență generală a creației de valori materiale și spirituale, o nouă înțelegere între individ și colectivitate, o mișcare continuă, de emulație a maselor și în domeniul culturii care se deschide vast, către toți cei care aspiră să se împărtășească de la luminile ei, anulîndu-se distanța care în trecut putea să despartă pe intelectual de mase, fără ca aceasta să însemne o coborîre a nivelului spiritual. Accesul general la cultură, acțiunea orientată și destinată să lărgească în permanență baza de masă a creației și a difuzării de bunuri spirituale, are drept consecință directă stimularea în gîndire, literatură, teatru, muzică, sau arte plastice, a unei mișcări generale de natură să exprime, prin mijloace proprii fiecăruia dintre genurile creației spirituale și a difuzării ei, problematica specifică omului care trăiește în condițiile socialismului în care poate să-și dezvolte și să-și afirme plenar complexa personalitate.

În ultimii ani ai istoriei contemporane a României, făurirea culturii sale a constituit un proces viu, neîntrerupt, dezvoltarea artei și literaturii nefiind orientate de dispoziții cu caracter dogmatic, administrativ. Oamenii de artă și cultură au aflat izvorul viu al operelor lor, în avîntul tuturor energiilor creatoare ale oamenilor hotărîți să făurească o nouă orînduire umanistă. În varietatea de stiluri, reflectînd mișcarea care schimbă liniile istoriei dar și ale vieții individuale, cu preocuparea de a transmite prin oglindirea faptelor semnificative ale realității noi, o concepție ideologică totdeauna umanist revoluționară asupra existenței, scriitorii, oamenii de cultură cunosc și redau o linie de tensiune și de forță fundamentale, pledînd pentru încrederea în om, în facultățile sale. Investigînd noi drumuri literare, în concordanță cu diversificarea proceselor din viața contemporanilor, cu universul lor sufletesc mereu mai complex, scriitorii, oamenii de cultură se încadrează în paginile lor în seria valorilor creației universale.

Evoluția culturii și a răspîndirii ei în țara noastră a făcut ca astăzi, în domeniul cunoașterii culturii universale, să putem afirma că, grație strădaniilor celor mai buni scriitori traducători, marea majoritate a operelor de valoare ale literaturii lumii din îndepărtata antichitate și pînă la contemporani, să fie cunoscute de un cerc mereu mai vast de cititori, în tiraje de sute de mii de exemplare, totdeauna considerate nesatisfăcătoare. Comunicarea spirituală, dialogul între culturi, în concepția românească este cea mai puternică expresie a politicii sale internaționale de coexistență, de considerare a științei și culturii ca elementul primordial pentru dezvoltarea progresivă a omenirii. Prețuirea libertății și solidarității spirituale este o axă cardinală, coordonatoare a umanismului contemporan pe care intelectualitatea României îl servește cu neabătut devotament.

Oamenii de cultură, conștienți de marea influență pe care arta și literatura o pot exercita asupra marilor mase, au rolul și înalta responsabilitate de a crea și difuza opere puse în slujba omului și a existenței sale, într-un univers de pace și de construcție. Ei se ridică împotriva acelora care neagă asemenea structurale adevăruri, împotriva acelora care neagă liberul examen al faptelor, împotriva oricărui absolutism în sfera dinamică a ideilor. Orientați de viziunea nouă umanist revoluționară care nu știrbește viața și istoria, adevărul și frumusețea, oamenii de cultură ai României exprimă suma realității și existenței contemporane, căutînd înțelegerea pentru noua demnitate a omului care se pregătește să treacă înaltul prag al anului două mii.

Alexandru Balaci

Grîu lîngă diploma unui agronom

TÎNĂR ÎN AGORA

Griu cu permisul eternității la el. Splendoarea brazdelor.

Sub brazdă e perfecțiunea. Aritmetica pe care o vom folosi la vară. Parfumul calculelor viitoare e neclintit la datorie. Hotarele nu închid un ochi, grosimea grîielor e maximă în sufletul agronomilor. Brazde aflate în misiune.

Griul de la anul : să ne înclinăm în fața lui chiar acum, indiferent unde și cine sîntem. Brazde de care nu se prinde nici frica și nici lenea. Cuptoare neînvățate cu dezamăgirea, pîinea făcînd propuneri privind numărul de nunți ale anului 1986. Brazda ca un document al nostru foarte vechi.

Plug disciplinat. Cer distinct, ceață nedumerită. Boabe comunicînd din oră în oră : inginerul Gavrilă Tuchiluș, de la I.A.S. Berești, să se pregătească să primească din partea lor o sărbătoare. Să fie prezent, în dreptul familiei sale, pentru a o primi.

Griul a învățat tot ce e scris pe diploma de agronom a acestui om convins că neodihna nu trebuie desființată. Se mai știe despre el că e tînăr și nu duce brazdele cu vorba.

Spicul va fi la nivelul diplomei acestui inginer. Sute de hectare educate de el. Tractoriștii întinzînd la prînz șervetul din bumbac, strigați de fum, lăudindu-și nevestele, primind ca dedicație de la ele cîteva felii de pîine, ouă fierte, conserve, ceapă. Scoțînd de sub șervetul speriat de atîta imensitate arătă, un bolovan în mijlocul căruia există memorie.

Salopeta lor a ieșit învingătoare. Sînt singurii care știu să strîngă recolta în brațe. Fierbinți și din această cauză nu se sleiesc brazdele. Resping somnul. Cei mai buni cunoscători ai gerului. Cuceritori ai înălțimilor pîinii. Brazdele lor nu roșesc, nu vor roși, mereu punctuale.

Mîinile tractoriștilor sînt onoarea mea.

Amiezi greu de modificat. Pădure înrudită cu iscălitura lui Eminescu. Griu apropiindu-se cu înfiorare de altarul matematicii. Niciodată nu i s-a făcut urît au adevărul. Simpatie previzibilă : asupra griului plăpînd vor cobori minutul binevoitor și cinstea. Firul de grîu se recomandă cine e și atunci tună și s-aude la vară. Între boabe și tunet e un dialog scump deasupra căruia nu se întunecă.

Plug ce n-a tremurat de frig și n-a dus lipsă de istorie.

Ion Trif Pleșa

CĂRȚILE ANULUI 1985

Armura prozodiei clasice

Aflat sub semnul confesiunii, volumul lui Mircea Micu „Poeme pentru mama" e o carte de suflet ce te cucerește, de la bun început, prin căldura emoțională pe care o degajă, prin atmosfera patriarhală a universului său liric. De fapt, cele trei cicluri ale volumului trădează un sentimental „vetust" înarmat însă cu tehnicile poeziei moderne, astfel că tradiționalitatea substanței lirice, în cazul său, nu devine tradiționalism depășit ci se adresează sensibilității actuale fără nici un „risc". Mai mult decît atît, cartea de față e una din aparițiile simptomatice în cîmpul liricii noastre actuale, confirmînd viabilitatea registrului tradițional într-o epocă prea des considerată a fi exclusiv cerebrală și nonconformistă. Scrise „cu colțul inimii" poeziile cuprinse în volum sînt mărturisirile sincere ale unui suflet de țăran, confiscat de viața agitată a orașului. Amintirea e, pentru poet, cutia de rezonanță în care vibrează dorul după cele lăsate departe, după „casa părinteească proptită ca o nădejde în coasta unui deal". Mai peste tot se simte durerea venită din simțămîntul dezrădăcinării și pierderea copilăriei edenice. Nostalgia locurilor natale poartă mereu ca emblemă chipul drag al mamei reînviat în amintire „ca o duminică fără sfîrșit". Primul ciclu, aproape în întregime antologic, cuprinde poeme epistole adresate mamei cu un obsedant sentiment al culpabilității filiale, în care vina îndepărtării de vatra natală e resimțită ca o traumă : „Mi se arată mama în somn, / numai în somn mi se arată, / cu fața ca o aripă de lebădă / de veghe tîrzie încercănată / zice : Ce faci tu, suflet al meu, puiule ? / te aud noaptea umblînd și îmi pare / că cineva stoarce deasupra mea / luna ca pe o lacrimă mare". Poezia redă tulburător iubirea maternă printr-o empatie afectivă remarcabilă în plan expresiv. Candoarea genuină a frazării ascunde triste presimțiri și trebuie subliniat faptul că tonalitatea poemelor nu alunecă în melodramă cu toate că prea plinul sufletesc ar fi putut să producă un astfel de efect.

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Eminescu

Un neam dacă ai norocul să-i fi exprimat sufletul, odată luîndu-te cu el nu te lasă pînă la revărsarea în eternitate. Iar numai neamul, semințiia de-o nădejde, de-o credință și de-o dragoste cu tine te poate lua cu adevărat în fruntea ei în drumul către universalitate căci în puține trebuie să te adevereşti credincios ca să poți fi învrednicit în fruntea celor multe.

Din tinerețele sale Eminescu și-a tăiat vad către sufletul neamului său începînd de acolo din Maramureșul voievodal matca limbii române, patria strămoșilor lui Ștefan cel Mare pînă ce și-a asumat destinul acestui popor în întregimea lui în corpul jertfitor al Logosului întrupat în istorie.

Să-i pomenim numele în miezul iernii acum cînd Capricornul a deschis izvoarele, crapă ghețurile și în adîncimi la taina mugurelui săgetează altoi lacrima Luceafărului de ziuă al inimilor noastre.

Ioan Alexandru

EMINESCIANA

Organicitate de esență

Exegeții operei lui Eminescu acordă mare atenție — și pe bună dreptate — circulației unor teme, imagini și expresii în cuprinsul creației sale literare. Se impune însă, ca investigațiile să fie extinse și la însemnările din manuscrise și la proza politică : apariția, recentă, a volumului al XIII-lea din seria de „Opere" ușurează mult această investigație.

Eminescu era învinuit de presa liberală că punea în discuție teze fără nici o bază științifică, cum era și cea privitoare la organizarea societății sub formă de piramidă. „E adevărat — răspunde poetul în editorialul **(Ni se pare că vorbim)** publicat în **Timpul** în 17 august 1882 — că am afirmat și afirmăm că o societate bine

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 6-a

La steaua lui Eminescu

Cu ce cuvinte ar trebui să ne apropiem de ființa lui Eminescu? La ce flacără ar trebui oare să-i citim ziua, numele, poezia, destinul, eternitatea? Și de unde ar trebui să smulgem această flacără — căror zei ai cuvintelor ori ai inimii — pentru ca ea să se aprindă încordată, plină de așteptare, ca un semn tainic de recunoaștere la întîlnirea cu lumina rece, înaltă, a stelei lui?

Ce focuri ar trebui să aprindem pe țărmul acestui pămînt, acum la întîlnirea cu Eminescu, acum cînd ființa lui se mișcă după legile cosmosului, cînd el este tot mai mult al universului ?

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

VOICU BUGARIU: «Curajul»

Terminînd romanul lui Voicu Bugariu, **Curajul**, (Editura Militară, 1985), mi-am pus întrebarea : ce este autorul mai întîi, critic literar sau romancier ? Pentru că, este clar, la el cele două ipostaze sînt disjuncte. Sau, altfel zis, ne aflăm în fața unui caz mai rar, în care, din fericire, criticul și prozatorul nu își incalcă teritoriile. Romanul nu este o construcție artificială, livrescă, uscat-cerebrală, a unui profesionist al comentariului literar, ci are consistența și independența unei opere de ficțiune, chiar dacă nu perfect rotunjită, în orice caz ieșită dintr-o experiență de viață nemijlocită. Nu am să susțin că, în cîteva secvențe, drăcușorul criticii nu își vîră coada în mijlocul acțiunii și al evenimentelor, dar imixtiunile lui nu sînt deloc numeroase, și nici excesiv de lungi, fiind, pe deasupra, tratate de scriitor cu suficientă detașare ironică. Mai exactă ar fi poate afirmația că în aceste momente ca și în manevrarea de ansamblu a textului se resimte experiența și abilitatea literatului care este Voicu Bugariu, autor de cărți de critică dar și de ficțiune ; romane polițiste, sau cu pretext polițist și proză sf. **Curajul** este romanul unui proiect de roman, al pregătirilor și preliminariilor sale. Nu este însă nici un metaroman în genul prozei textualiste care glosează pe marginea raportului dintre cuvîntul scris și realitate (ordinea termenilor nu este întîmplătoare, deoarece pentru autorii respectivi mai întîi a fost textul și după aceea lumea). Într-un anumit fel, cartea este chiar mai puțin îndrăzneață decît ne-am fi așteptat, prozatorul umplînd o schemă narativă modernă cu materialul de observație al romancierului clasic : personaje, medii sociale, psihologii și caractere apăsat desenate. Dar să vedem care sînt cele două abscise (modern-clasic) pe care se derulează textul.

Așadar, un căpitan-ziarist de la o revistă militară din București se decide să scrie un roman, cu un subiect mai puțin obișnuit, despre viața geniștilor. În același timp, își propune să cerceteze și să cunoască pe cît posibil și cîteva aspecte ale existenței minerilor, cele două domenii, mineritul și activitatea genistică părîndu-i-se a avea afinități și puncte comune. În acest scop, viitorul romancier pleacă în documentare, profitînd de concediu, în Valea Jiului, la Petroșani, unde se află o unitate de geniști și, unde, totodată, avea posibilitatea să ia contact direct cu tot ceea ce ține de modul de viață al minerilor. În paranteză fie zis, pretextul compozițional este destul de subțire, dar odată acceptat, ca orice convenție narativă asemănătoare, prinde „carnație" epică și, pînă la sfîrșit, devine plauzibil. Dintr-un posibil roman al romanului, cartea se transformă într-un roman al vieții, și, mai precis, al feliilor de existență și al unor porțiuni de biografii individuale ; a personajului principal, Constantinescu, a persoanelor cu care, direct sau tangențial, intră în relație, și a unor destine paralele dar semnificative pentru colectivitățile umane prospectate de ziarist. Am spus „porțiuni" de biografii, deoarece personajele și mediile lor sociale sînt văzute în acțiune și în modurile de viață mai mult sau mai puțin caracteristice, pe parcursul a cîtorva zile din „documentarea" protagonistului. Trimiterile ce se fac în trecutul personajelor sînt economicoase și apar numai în măsura în care servesc înțelegerii psihologiei lor sau a unor gesturi și situații deosebite. Ca în multe alte romane moderne intervalul a 3—4 zile din viața personajelor este considerat suficient de către autor pentru a arunca lumini revelatoare în conștiința și în motivația psiho-socială a comportamentului individual, dar și pentru a executa secțiuni în colectivitățile umane respective : adică a mediului minier și a unui oraș ce se concentrează aproape exclusiv în jurul acestui nucleu socio-economic. Dar și în acest caz, prozatorul, prin intermediul eroului său, se arată mult mai interesat de latura psihologică și, de ce nu, teoretico-speculativă a fenomenului, decît de aspectele pragmatice. Nu s-ar putea spune, însă, că lipsesc faptele, evenimentele, întîmplările și situațiile tipice din existența minerilor, dimpotrivă, ele abundă, dar autorul caută să găsească numitorul lor comun, acea „filosofie" particulară a unei profesii neobișnuite, care se impune ca o viziune și un mod de-a fi. Am spus autorul și nu personajul principal, deoarece în emiterea reflecțiilor și teoriilor despre minerit, el încetează de a mai fi un centru retorizant parțial, devenind pur și simplu un port-parleur al romancierului. De altfel, această permanentă hibridare între autorul cu tendințe omnisciente și încercările de „emancipare" ale personajului nu fac din Constantinescu un tip pregnant, memorabil. Romancierul reușește mult mai bine atunci cînd își asumă fără ocolișuri, funcția auctorială, ca în cazul Laurei Rodovan, reportera de televiziune de la București, dovedind o remarcabilă putere de observație sub specie psihologică și morală. Personajul, de-a dreptul fascinant, aparține unei tipologii cu totul neobișnuite, și meritul autorului este de a-l fi intuit și a-l fi fixat în ceea ce are mai particular, mai ciudat, dar și în notele caracteristice, general umane. Siluete viabile sînt și căpitanul Stoica de la geniști și ziaristul local Augustin Florea, fiecare în felul lui, teoreticieni originali ai unei viziuni existențiale, specifice modului de a fi al minerilor, ca o categorie umană și socială insolită. Primul, împreună cu Constantinescu, discută și emite considerații interesante despre posibilele definiții ale curajului, de unde și titlul romanului, iar cel de-al doilea, întrebat de Laura Rodovan, conversează sclipitor despre formele eroismului. Prin intermediul naratorului cele două dezbateri teoretice sînt corelate și din ele reiese acel model tipic existenței minerilor în care curajul și eroismul sînt elemente naturale ale profesiei și comportamentului lor. Aceste pasaje mai mult sau mai puțin teoretice, destul de frecvente, nu sînt de loc plicticoase sau fade, cum se întîlnesc în destule romane cu pretenții analitice, denumite și „eseu romanesc", Voicu Bugariu avînd o reală înzestrare eseistică și disociind cu necesară ironie, pe marginea unor concepte de interes general dar și a unor idei „à rebours".

În rîndul personajelor demne de menționat aș adăuga și toate portretele sale feminine, între care, bineînțeles cel al Anei — despre Laura Rodovan am vorbit — cu care Constantinescu are o frumoasă poveste de dragoste. Bineînțeles că în aceste cazuri, romancierul este atras de hieroglifa psihologică, pe care încearcă să o descifreze în orice gest sau manifestare exterioară, dar probează și o fină intuiție a feminității profunde, ce contracarează psihologismul excesiv. Dar cele mai reușite sînt, poate, cele două femei rasate din povestirea lui Constantinescu (procedeul textului în text), enigmatic tulburătoare în frumusețea lor imperială dar umanizate de atracția și dorința erotică. Mai palide sînt personajele masculine. (cele principale) atît directorul minei, Petrănescu, cît și inginerul șef Coban, rămînînd în stadiul schiței de caracter. În schimb, Mitru, deși este conceput ca un Făt Frumos, are relief și individualitate caracteriologică. S-ar putea, totuși, ca însăși formula de roman aleasă, bazată pe decuparea secvențială, ca și ezitarea între pictura de mediu și analiza psiho-morală să nu fi premis aprofundarea unor personaje. În orice caz, romanul lui Voicu Bugariu și-a atins ținta, aceea de a contura o atmosferă umană aparte și, mai mult de atît, de a problematiza o viziune asupra existenței.

Paul Dugneanu

«Antimetafizica»

Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu

În cursul anului 1983, Aurelian Titu Dumitrescu publica în „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului" o serie de convorbiri cu Nichita Stănescu, un serial săptămînal care a devenit, la doi ani după moartea poetului, volumul „Antimetafizica" (Ed. Cartea Românească, 1985). Este „Antimetafizica" o biografie în dialog ? „În definitiv — spune Nichita Stănescu, într-un capitol al cărții — poetul nu are biografie. Biografia poetului e opera lui. Eu încerc, în spatele acestei opere, să creez un personaj. Un autor posibil al versurilor mele. Dacă ele au un caracter — ca orice poezie lirică — metafizic, încerc să fac din personajul meu un personaj concret, fizic. Mă bizui foarte mult pe amintirile răzlețe, care, de ce să n-o spunem, nu prea au mare legătură cu opera. Epica cea mare e înlăuntru, în spirit, iar nu pe stradă, pe caldarîm". Deci, nici biografia poetului, în sens strict, nici biografia operei, ci, dacă vreți, Nichita Stănescu în 1983, cu gîndurile sale, cu obsesiile sale, cu amintirile sale, un fascinant autoportret în oglindă, completat de imaginea pe care tînărul poet Aurelian Titu Dumitrescu o are despre ilustrul său confrate. Mai corect ar fi să spun, imaginea pe care o descoperă în timpul acestor convorbiri. Căci, se înțelege din carte, Aurelian Titu Dumitrescu vine, la început, la întîlnirea cu Nichita Stănescu, cu un plan „de acasă", încercînd „să scoată" o derulare cît de cît tradițional cronologică a evenimentelor. Planul va fi însă abandonat repede, subiectul nelăsîndu-se încorsetat în vreo schemă prefabricată, manifestîndu-se imprevizibil, adesea derutant, creindu-i junelui interlocutor serioase dificultăți „metodologice". Treptat, nu fără ezitări și stîngăcii, care își au rostul lor în construirea verosimilității cărții, Aurelian Titu Dumitrescu intră în „atmosfera" gîndirii stănesciene, i se pliază, reușește să o stîrnească și, uneori, să-i însoțească volutele neașteptate sau, cel mai adesea, să o lase să se desfășoare liber, într-un fascinant spectacol de talent și inteligență. Amintirile lui Nichita Stănescu despre Ploiștii copilăriei și adolescenței, evocarea prietenilor și iubirilor sale, a scriitorilor străini și români pe care i-a cunoscut, a lecturilor, meditațiilor sale despre poezie și existență, reveriile cu ochii larg deschiși alcătuiesc o imagine caleidoscopică a personalității poetului, gravă și, totodată, nelipsită de pitoresc și umor. Cînd apelează la memorie, la acele „amintiri răzlețe", Nichita Stănescu reconstruiește o atmosferă de o rară concretețe și savoare. Întrebat, de pildă, într-un capitol de la începutul cărții, despre familia sa, poetul reproduce sau inventează, nu are importanță, o întîmplare cu haz și cu tristețe, din perioada lui FSA, mică bijuterie în stilul unui Creangă ploieștean, dar nu mai puțin un balon meteo de mare fidelitate la împetririle epocii. Umorul, dimensiune structurantă a personalității lui Nichita Stănescu, ferește relatarea de patetism, dar nu anulează acuitatea observației ci, dimpotrivă, îi potențează profunzimea : „Trebuie să-ți mărturisesc că era în perioada lui FSA — Adică ? — Din cînd în cînd, ne dădeam și noi mari. În mahalaua noastră din Ploiești, pe atunci cartierele se numeau mahalale, mama făcea rost din pămînt, din iarbă verde de un pui, care, natural fiind, era cel mai mare deliciu al epocii, tata, de un litru de țuică de Văleni, mama mai făcea și scovergi pentru desert, și ne invitam vecinii duminica la masă. Cînd apărea ceaunul și se împărțeau hartanele, jumătate de piept și partea de sus a aripii, cînd venea rîndul meu și al lui tata, cînd venea rîndul lui tata și al meu, mama ne spunea foarte distinct la ureche: „FSA" La un moment dat, vecinul Rădulescu, la a patra duminică consecutivă, a întrebat de ce noi mîncăm gheare de pasăre și partea mai subțiratică a aripii de găină, tîrtiță și gît. Mama, foarte volubil, a explicat că noi sîntem niște răsfățați care mîncăm numai aceste preparate delicate, făcute numai de mîna ei, special pentru noi. Tata grongănea că gîtul de găină are suficiente vertebre cu carne pe ele ca să satisfacă un bărbat, dar vecinul Rădulescu, fost cercetaș în timpul jamboreelor d'autrefois, s-a interesat distinct ce înseamnă FSA. Guraliv, cum sînt, și vorbind în numele familiei, pe loc am rostit adevărul : familia se abține. Evident, a urmat o mică clipă de glaciațiune, mi se pare ultima dintre glaciațiuni, după care pricinile teoretice ale cinei fiind demonstrate s-a continuat mîncarea cu împăcare de sine distinsă. Recunosc că după aceea am fost dat la munca de jos, n-am mai participat la nici o cină protocolară a familiei, fiind trimis cu bilet la meciurile de fotbal ale echipei Prahova-Ploiești, care pierdea copios ca semn de noblețe și eleganță a generozității ploiștene".

Cînd se pronunță asupra creației poetice sau asupra artelor în general, limbajul lui Nichita Stănescu dobîndește o elevație neostentativă, ironia și umorul dispar, totul devine grav și greu (în sens clasic) prin asumare. Paginile de reflecție pe tema poeziei nu sînt cu nimic mai prețioase decît fragmentele memorialistice. Oralitatea acestora din urmă este compensată alci de rigoarea demonstrației și finețea descrierilor. Metafora însoțește adesea reflecția, dar ea nu încarcă discursul în direcția barocă, ci are funcția de a sublima sau a sintetiza aforistic. Iată o superbă definiție a haikuului, a esenței și esențialității sale, dublată de o comparație cu maximă expresivitate : „Haikuul este prima și ultima formă fixă pentru că ea nu se mai bizuie pe cuvînt decît extrem de puțin. Cuvîntul, ca să folosesc o metaforă orientală, nu mai are funcția decît a unei senzații, spre exemplu cum ai ține de degetul mic un copil, ușor, fără să-l stringi, și copilul ți se smulge din mînă alergînd". Explicînd conceptul de poezie impersonală (sintagma trimite la Eliot, dar conținutul demonstrației este exclusiv stănescian) sau pe acela de poezie pulsatorie, Nichita Stănescu atrage atenția, de fapt, asupra propriei sale formule poetice, de la „Epica Magna" la „Noduri și semne", din care o parte a criticii, aceea „atoateînțelegătoare" și „super-rafinate" n-a înțeles mai nimic. Sînt pagini nu doar de o strălucită expresie ideatică, ci căi de acces către mizul poeziei lui Nichita Stănescu, pe care viitoarele exegeze critice nu au dreptul să le ignore. Nichita Stănescu gîndește lumea în simultaneitatea manifestărilor ei și, de acea, asociațiile de idei se produc fără efort ori crispare, în mod natural. Farmecul unei discuții cu poetul ținea tocmai de această uluitoare capacitate de „a topi" în limbaj, pe măsura înaintării în subiect, zone tot mai largi ale realului. Mecanismul este asemănător cu acela al declanșării avalanșelor, dar, în momentul în care furtuna de idei amenință să-l spulbere pe interlocutor intervin ironia și autoironia ca forme de relativizare și distanțare. Nichita Stănescu „umanizează" astfel textul, așa cum îl invită uneori și în „Antimetafizica" pe Aurelian Titu Dumitrescu să o facă. Sînt, în totul, aici numeroase teme (unele — „teme pivot"), care ar merita, fiecare în parte, o tratare detaliată ; odată apărut, acest volum va avea, și sub raport exegetic, soarta lui.

Nu știu dacă Nichita Stănescu ar fi scris „Antimetafizica" fără stăruința obstinată a lui însoțitorului său. Meritul acestuia a sporit odată cu dispariția poetului. Cert este că, așa cum a apărut, cartea închide în paginile ei ceva din geniul marelui poet.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

ISTORIE LITERARĂ

CONTRIBUȚII LA STUDIUL LITERATURII ROMÂNE VECHI

Dan Simonescu este unul din cărturarii care au abordat cu rezultate deosebite mai multe domenii de cercetare, complementare, aparținînd toate istoriei culturii românești. Distins bibliolog, critic și istoric literar, profesorul Dan Simonescu a consacrat pe parcursul îndelungatei sale activități științifice numeroase studii literaturii evului mediu românesc. Doar o mică parte dintre acestea au fost grupate într-un volum *) de o remarcabilă ținută intelectuală. Un prim grupaj este intitulat „Idei despre educație în literatura românească veche" și urmărește mentalitatea epocii în cărțile populare și în literatura parenetică. Este vorba despre o istorie a ideilor pedagogice, grupate de cercetător pe cîteva coordonate (terminologie, organizarea învățării, obiectele de învățămînt și metodele, mediul școlar, scopul învățării). Autorul analizează rolul cărților populare ca materiale didactice și asimilarea creatoare a conținutului acestora de către cititorii români, prin incorporarea elementelor acestora în gîndirea pedagogică românească.

Un studiu exemplar este „Cronica lui Baltasar Walter despre Mihai Viteazul în raport cu alte cronici", demers comparatist realizat din perspectiva eruditului cu simț analitic. Dan Simonescu discută principalele izvoare narative, implicate în studiul problemei și „stadiul acesteia în cercetările anterioare". Urmează o prezentare a cronicii lui Baltasar Walter, cu semnalarea știrilor transmise numai de acesta și cu sistematizarea informațiilor, apoi o analiză interesantă a concepției și metodei elaborării cronicii. Comparația cu alte surse istorice detașează influențele și fenomenele de autonomie, independența altor izvoare (spre exemplu „Istoria lui Mihai Vodă, fiiul lui Pătrașco vodă", fragment intercalat în cronica anonimă atribuită lui Stoica Ludescu).

Tot o cronică face obiectul studiului următor, intitulat „Un scriitor cu talent literar : Anonimul cronicii lui Constantin Brâncoveanu (1688—1717)", cu accent pe valoarea literară și cu implicații lingvistice și istoriografice. „Cronica aceasta — subliniază profesorul Dan Simonescu — ocupă un loc foarte important în dezvoltarea istoriografiei române medievale, pentru că are însușiri, am putea spune unice, atît prin conținutul și tendințele ei ideologice, cît și prin cele mai potrivite mijloace literar-artistice care exprimă acest interesant conținut". Un alt aspect al literaturii române din evul mediu este analizat în „Contribuție la studiul versificației românești vechi : cronicile rimate". Dan Simonescu arată „căror etape ale orînduirii feudale aparțin ele, ce condiții ale vieții materiale, sociale și politice explică apariția lor". Autorul împarte cronicile, după criteriul tematic, în șase grupe mari, prezintă dezvoltarea și circulația cronicilor, sistemele de versificație. Cercetarea conchide că „textele cronicilor rimate oferă un interes deosebit pentru filologi, în studiile de lexicologie și de istoria limbii române". Interesul lor este de altfel istoric, literar și lingvistic. O cronică românească mai tîrzie (1661—1729), din epoca fanariotă „Pseudo-Amiras" face obiectul unui alt interesant studiu, scris cu metodă, detaliat și bogat sub aspectul interpretării. Editor modern al cronicii (Editura „Academiei", 1975), profesorul Dan Simonescu stabilește cu claritate individualitatea autorului : un român, „admirator al învățăturii, un om de cultură probabil un boier cu învățătură, cu lecturi din cărți străine", precum și rolul de traducător al cronicii în limba greacă al lui Amiras.

Volumul de **Contribuții** al profesorului Dan Simonescu se încheie cu o cercetare asupra începuturilor oratoriei române. Elaborate din perspectiva pe care o dă o vastă informație stăpînită pînă la detaliu, cu elemente noi de descriere și interpretare, contribuțiile de istorie a culturii românești medievale reunite în această carte luminează aspecte mai puțin cunoscute și organizează sistematic o materie deloc amorfă, într-o modalitate în care metoda de lucru a bibliologului o completează admirabil pe aceea a criticului și istoricului literar.

Gheorghe Buluță

*) **Dan Simonescu : „Contribuții", Editura „Eminescu", 1985.**

POEZIE

NOSTALGIE SOLIDARĂ

O nostalgie grea după ținutul însorit al Macedoniei natale apasă pe coardele poemelor semnate de Kira Iorgoveanu.

Volumul **Ramura de măslin** *) (căci despre el discut aici) are trei cicluri : **Ramura de măslin, Alexandru și Amintiri dintr-un secol bizantin.** Diferite ca motive și claviatură lirică, ele alcătuiesc totuși un triptic foarte unitar prin tematică : evocarea nostalgică a locului de basm, devastat, al originilor aromâne — în special, al Macedoniei străvechi și pastorale, al spațiului mediteranean — în general.

„Ramura de măslin" este pentru poetă ceea ce Sadoveanu ar fi numit „creanga de aur" — acel simbol al „lamurii" existențiale. Este un scut : „Au venit șerpii veninoși ai pustiului / M-au privit și-au plecat. / Au venit lupii flămînzi ai codrilor / M-au privit și-au plecat / ... / Ramura de măslin / De toate mă apăra." **(Ramura de măslin, II).** Dar și un blazon de familie : „Trec cu fruntea împodobită / Cu-o ramură din măslinul sădit / De mîna bunicii — la țărm de Egee, / La margine de Kavală și / La marginea cea mai de sud / a neamului meu." **(Ramura de măslin, I).**

În versuri albe, dar adesea cadențate, atent gradate, în mici fragmente „epice", Kira Iorgoveanu își evocă „familia", „copilăria", „pădurile Pindului", „exodul" spre nord, **„sentimentul străbunilor"** și **„cele trei mări ale sufletului"**, „Euxin — bărbăție, întuneric, senin ! / Mediterano — mindro, suverano ! / Egee — undoiri de trup de femeie !"

Toate aceste „amintiri" capătă uneori un ton lacrimogen și obsesia, simbolică, a mielului cel inocent și suav conferă versurilor atît o nuanță de intimitate feministă, cît și una de diminutival idilic paseist (ca-n „lăcrămioarele" lui Alecsandri) : „Să calc pe pietricelele tale / Să mă-nțepe cornițe de miel." **(Egeică).**

Dar impresia de sămănătorism edulcorat este alungată în cele din urmă atît prin gravitatea sentimentului exprimat, prin simplitatea dezarmantă a spunerii, prin sinceritatea gestului (ca în „imnele" lui Ioan Alexandru, cît și prin unele tente „moderne" : sfîșieri lăuntrice **(Nepotrivire** — o poezie scrisă parcă de Nichita Stănescu : „Mîna mea dreaptă nu se mai întîlnește / Cu mîna mea stîngă...", dar cu un final de „odă" eminesciană, ce-i drept, cam pedant și cam... hilar : „Redă-mi încă-o dată armonia pierdută : / Să fiu iar în mine cu mine"), neliniște, „descîntece", îndoieli, divorțuri („Dacă nu te vor lîngă ei / Rămîi mereu lîngă tine..." — **Dacă**) etc. Inclusiv — disclocarea verbului sau folosirea lui la moduri neverbale, ca în aceste versuri dintr-o frumoasă poemă erotică : „Privighetoarea rănită cîntînd / Pînă la ultima picătură de sînge / Mielul în brațe — căldura ta de păstor / Ivirea zorilor — rochia mea albă uitată pe cîmp." **(Cîteva clipe de fericire).**

În ciclul **Alexandru** sunt cuprinse patru poezii de „vis cu Alexandru Macedon", din care e de reținut un tandru reproș pentru vina marelui împărat de a fi aruncat parcă blestemul exodului asupra destinului poporului său : „Ai îmbrăcat cămășile străine / Și falnic fost-ai — împărat al lumii — / Doar în cămașa ta ți-ar fi fost bine, / N-ai fi știut de tinăr gustul humii" **(Vis la Pella).**

Melodioase, diafane, bine orchestrate, „amintirile dintr-un secol bizantin" au, într-adevăr, ceva, hieratic, transcendental, de icoană bizantină. Poeta reușește aici să depene în surdină firul unei solitudini cutremurătoare : și colective (solitudinea neamului său, adică), și individuale (dacă mă pot exprima astfel). E o solitudine erotică, feminină, socială, istorică, atavică sau existențială ? Greu de spus care anume. Poate că din toate tipurile cîte ceva, într-o fină ambiguitate : „Sînt singurătatea Cleopatrei lîngă mine. / Răbdătoare, să-mi trimiți, aștept / Vipera în coșul cu smochine / Un culcuș să-și afle pe-al meu piept." **(Simt singurătatea).** Sau : „Tu să-mi dai un pat și o cămașă / Și să-mi ștergi armura mea de zeie. / Eu să plîng ca un copil în fașă / Că nu știi c-am trupul de femeie". **(Noaptea iar).** Sau, încă : „Dar vine-o vreme care nu mă lasă / Să văd crescînd cornițele de miei... / Și tata-apare ca un miel pe masă / Și cade-o beznă grea pe ochii mei". **(Mioritică).**

Și totuși, ca-n blindele icoane bizantine, durerea se resoarbe în ea însăși, dînd, totuși, cale liberă voinței de a supraviețui : „Durerile, știu, toate-s ancestrale. / Le vindec mîngîind un vechi rosariu..." **(Mîngîind un vechi rosariu).** Sau, și mai direct, înspre bucuria vieții : „Și vom părăsi prea strîmte odăi / Și rugi în genunchi și negre veșminte, / Lăsa-vom cărți sfinte departe de noi... / E singură viața ce încă nu minte." **(E pămîntul acuma).**

Amintiri din copilărie, amintiri din istorie, amintiri din amintiri (icoane) — iată „triada" propusă meditației lirice prin care Kira Iorgoveanu își trece, nostalgic, dar și solidar, „vămile pustiei".

Fănuș Băileșteanu

*) **Kira Iorgoveanu : „Ramura de măslin. Poezii", Editura „Cartea Românească", 1985.**

BREVIAR

■ **CREAȚIE ARGEȘEANĂ** — Urmărim cu atenție, de cîtăva vreme, revista „Argeș", care a izbutit, după toate datele, să atingă un echilibru și să-și găsească o voce. Ceea ce impresionează numaidecît aci este valorificarea creației regionale, corespunzînd în chip nimerit ideii de geografie a literaturii. Tot ce este valoare în cuprinderea spiritualității argeșene de ieri și de azi găsește acolo prilejul de a se manifesta. Și valori, după cum se vede, există ! Cine ar sta să rezume conținutul ultimelor 5—6 numere ale „Argeșului" ar avea ce să spună : sînt acolo comentarii ale unor creații aparținînd scriitorilor din regiune, o eseistică vie, inteligentă, o direcție chiar, pe care publicația dă semne că dorește nu doar s-o respecte, ci și să o exprime. Cîteva articole, adunate laolaltă, despre poezia lui Miron Cordun, un grupaj de eseuri asupra poeziei Otilei Nicolescu, recenzii și cronici asupra altor volume de ultimă oră sau mai vechi, contribuie la un tablou colectiv, scris în colectiv, al literaturii din „Argeș". Cele mai de seamă izbînzi par a fi, așadar, în domeniul criticii literare și „Argeș" a reușit să creeze o formație critică în totul remarcabilă, cuprinzînd deocamdată doar „stele fără nume", ceea ce este, cu toate acestea, foarte lăudabil, căci afirmarea unei critici de opinie se face prin promoție de autori tineri, care pornesc de la independența propriei opțiuni. Cu Nicolae Oprea, Ștefan Gălțănaru, Alexandru Șuter, chiar și cu Al. Th. Ionescu, „Argeș" are acum nu doar cronicarii fenomenului curent, ci și o echipă apta de operațiuni susținute, determinate însă de direcția pe care acești critici o vor urma (contribuția doctrinară a revistei aici trebuie să se vadă). Alte nume (Alexandrina Mustețea, Rodica Pîrvulescu,) semnînd sporadic recenzii, ar putea să însemne, de asemenea, ceva. Însă nota specifică a „Argeșului" este și mai evidentă în domeniul publicisticii și al eseisticii ideologice. Un lung serial, al lui Vartan Arachelian, conținînd o reconstituire a momentului Unirii de la 1918, un șir de eseuri ale lui Cezar Baltag, conținînd interpretări ale unor simboluri arhaice, o contribuție asupra „Meșterului Manole", semnată de Horia Gârdescu au ajutat revista să-și consolideze opțiunile (cîteva eseuri asupra prozei eminesciene, de Victor Atanasiu intră în această categorie). Acum, Damian Hurezeanu comentează, începînd cu nr. 10, „Psihicul românesc și individualitatea creatoare". Sînt, toate acestea, dovezi ale puterii spiritului românesc, întruchipate și de spațiul Argeșului, o lume a creației, după cum se observă.

■ **„LEGEA SOARELUI".** Un recent studiu e dedicat de arhitectul Anghel Marcu „Legilor gravitației, soarelui, demnității arhitectului", care s-ar așeza la fundamentul indeletnicirii de a construi. Sînt aci idei de întîia mînă care se întîlnesc și în excepționalele eseuri dedicate tradiției arhitecturale românești ale lui Constantin Joja. Doctrina specificului național aplicată arhitecturii se dovedește a fi, prin acești doi admirabili autori, foarte bine reprezentată. Anghel Marcu începe cu observații asupra creativității de esență națională, sincronică prin valoare : „Cum ar trebui să fie, zice el, locuințele noastre contemporane, ca să concureze la istoria arhitecturii ? Conforme cu legile pămîntului pentru care se fac în primul rînd, ca să fie acceptate și respectate de alte culturi, admise ca o creație proprie și demnă, contribuție a unei colectivități la cultura universală și nu ca o copie a altor culturi. Să fie sincronice cu ceea ce se face în cele mai dezvoltate culturi, sincronism însemnînd opere autohtone competiționale cu alte culturi și nu copii ale acestora. Cu toată diferența de viziune, Voronețul a fost sincronic, dar nu asemănător, cu operele Renașterii sau ale Goticului tîrziu. Tot ce creăm în acest domeniu este examen în fața universalității și acolo sîntem prețuiți în primul rînd după contribuția proprie". Aceste vorbe sînt profunde și adevărate, ele se întemelează pe ceea ce G. Călinescu numise „înaintarea organică -după legi proprii". E valorificarea „locuinței tradiționale", ajunsă la un grad înalt de concentrare spirituală. La originea arhitecturii, Anghel Marcu pune trei legi. Întîia este „legea gravitației" : „Este legea pămîntului. Pe sprijinul ei s-a născut arhitectura Marmureșului, cupola Asiei Mici, arhitectura gotică sau cea modernă". Astfel de forme erau considerate de E. Papu (în Motive literare românești) ca fiind „steinoterme", preluînd un termen al lui S. Mehedinți. Anghel Marcu o înalță la condiția de „lege". A doua este legea soarelui : „Sîntem fiii soarelui, zice el, fără el n-ar exista nici o ființă și nici arhitectura. Cele mai simple colibe circulare din preistorie sînt așezate cu gura la soare în teritoriul nostru sau exact opuse în anumite zone pe glob. Legea soarelui este legea sănătății, a percepției armoniei arhitecturale, a valorii umorei și a luminii". Sînt de comparat aceste propoziții cu acelea ale lui C. Joja din „Lumina României". Apoi, „legea demnității arhitectului creator" : ea este, adăuga Anghel Marcu, „legea care obligă pe arhitectul creator la o dreaptă interpretare și aplicare a primelor două legi".

În totul, acesta e un eseu remarcabil, care afirmă în Anghel Marcu și un gînditor cu îndemnări doctrinare în direcția specificului național.

■ **REPARAȚIE MORALĂ.** O remarcabilă cronică literară dedică, în „Ateneu" nr. 11, Vlad Sorianu, romanului „Subconștientul Veneției", de Traian Filip. Criticul, de o sagacitate elegantă care-i caracterizează cele mai multe dintre intervenții, (completînd în chip judicios, în revista de la Bacău, meticulozitatea și precizia lui Constantin Călin) observă, prin asociații inteligente ceea ce dă acelui roman nota caracteristică, îl desface prin dibuiri analitice foarte potrivite și, în sfîrșit, ajunge la formula esențială, aceea a unei „experiențe tîrzii de educație sentimentală". E o reparație morală de care „Subconștientul Veneției" avea trebuință. Vlad Sorianu notifică, de altfel, la începutul acestui comentariu, „idiosincrazia" cu care a fost întîmpinată această carte. „Dezinteresul nejustificat", „prejudecăți", „intoleranță", venite toate din partea „criticii literare care a uitat să comenteze acest roman. Corect ! Atîta doar că, reamintim lui Vlad Sorianu, „Luceafărul" a făcut, pentru „Subconștientul Veneției", ceea ce romanul merita cu prisosință.

A.S.

La steaua lui Eminescu

Urmare din pag. 1

Ne-au rămas, nouă, pămîntenilor acestei clipe, semnele trecerii sale : străzile lui, cîteva acoperișuri sub care a convorbit cu idealurile; cîteva clipe ale iubirii, ale parfumului de tei, ale mării, ale singurătății — toate schimbate rapid pe eternitate, toate cheltuite cu lăcomia unei arderi fantastice.

Prea puține obiecte fizice ne leagă de amintirea Poetului. Tot mai puține, mai șterse, mai îndepărtate. Pentru că poezia lui Eminescu, cuvintele lui, creează alte străzi, alte încăperi, alte seri, alt parfum al teiului, alte ore de iubire, altă, mereu altă singurătate. Opera lui devorează tot mai mult lumea fizică spiritualizînd-o, ridicînd-o din „noaptea unei lumi ce nu mai este" pentru a o proiecta într-un ideal ce pare a topi laolaltă toate aspirațiile, împlinirile, suferințele unui secol pe care poetul național l-a intersectat aidoma unui fulger. Cuvintele par astfel ele însele străzi, poduri, acoperișuri, mări, pustiuri ale unei alte fantastice realități interioare.

Poezia lui Eminescu creează lumi, fantezia lui populează țărmuri virgine, revolta lui romantică se înaltă deasupra oricărui timp devenind gest cosmic; lumea lui neîncăpătoare se estompează la atingerea „galbenelor file" pe care geniul lui le-a îngîndurat cu un gînd de la stele.

Peste trei ierni, Eminescu va împlini un secol de neuitare. Opera lui devine în timp o arhitectură a spiritualității noastre. El însuși pare tot mai mult o uriașă construcție, un colosal edificiu ridicat într-o pădure de simboluri.

Cu ce flacără sensibilă ar trebui să ieșim la întîlnirea cu Eminescu? Cu ce bătaie de inimă să aprindem un foc pe țărmul acesta la întîlnirea cu focul lui nestins de toate apele mării ?

Eminescu — 136

Muzeul Literaturii Române omagiază împlinirea a 136 de ani de la nașterea poetului național prin două manifestări. Marți, 14 ianuarie 1986, orele 15, va avea loc o după-amiază literar-muzicală dedicată eufoniilor poetice eminesciene și melodiilor nemuritoare generate de ele. Vor participa : Edgar Papu, Doru Popovici, soprana Sanda Șandru, pianista Ilinca Dumitrescu și actorii Cristina Deleanu, Iulia Boroș, Matei Gheorghiu. Ziua nașterii poetului, 15 ianuarie, va fi marcată, la orele 10, prin dezbaterea „Proiecții eminesciene în limbile lumii". Se vor pronunța asupra destinului gîndului și simțirii eminesciene transpuse în alte limbi : acad. Al. Balaci, Andrei Bantaș, Balogh József, Amita Bhose, Ana Cartianu, Paul Miclău, Emmerich Reichrath, D. Vatamaniuc. Ambele manifestări vor avea loc în Rotonda muzeului (str. Fundației nr. 4).

EMINESCIANA

DESTIN

Imaginea pe care o avem astăzi asupra lui Eminescu e cu mult deosebită față de aceea pe care o căpătaseră nu doar contemporanii lui ci și cei de pînă mai ieri. Zicem adeseori că odată cu opera eminesciană ireductibilul românesc s-a exprimat pînă acolo de unde nu se mai poate înainta și cu toate acestea materia care să dovedească această intuiție rămînea parțială și ca și necunoscută mediilor intelectuale care nu conțin eminescologi. Acest uriaș monument, impunător prin sentimentul că are stratificații de istorie milenară, stătea dezvelit în multe dintre însușirile lui dimensiuni. Însă și mai multe se ascundeau văzului, precum străzile și clădirile unui oraș antic, locuit de mai multe poporaații succesive și pe care arheologia nu avea deocamdată instrumentele nimerite spre a-l restitui luminii de pe Pămînt. Multă vreme, Eminescu fuse poetul nepereche așa cum îi pecetluise, cu o formulă de neuitat, G. Călinescu, realitatea astrală. Poezia, adunată cu trudă de Perpessicius, dăduse deodată românilor un fior pe care mai înainte ca fărămăturile acelui continent să se reveleze nu-l avusese decît arareori vreun explorator în pădurile tropicale ale manuscriselor. Acea operă de liric cantabil și sfîșietor, pe care o cunoștea Titu Maiorescu, se dovedi, atunci cînd pămîntul căzu de pe marmora spartă, că avea înfățișare goetheană. Poezia apăru, ca și Victoria din Samothrake, fără materia întreagă, însă arătă, ca și aceea, ca o întipărire divină.

Literatura română cunoscu, odată cu acea clipă, nu doar pe liricul ei cel mai adînc ci și pe acela care se sforțase să ilustreze, cu puteri omenești cuprinderea unui univers. Însă Eminescu nu fusese numai poet. el lăsase și o proză extraordinară și, în multe puncte ale ei modernă, mergînd cu gîndul pînă acolo unde arareori îndrăznise să meargă pînă la el altcineva. Acea fenomenologie a unui individ de năzuință astrală, viețuind totodată în văzut și în nevăzut, mergea pe dinaintea reprezentărilor neliniștite ale lumii de după el; pornit din limba română, Eminescu înălțase spiritul pînă la absolut. Apoi, se desfăcu, din prelungile dibuiri ale unei creații închipuite ca pentru șapte vieți, o dramaturgie stranie, invocînd puteri de mai dinainte de documente; atunci fuse limpede că Eminescu venea dintr-o lume pe care o presimțim încă și azi vorbind înăbușit, cu o reverberație de idiom inefabil.

Cea mai înaltă realitate eminesciană se vădi atunci că era aceea care apăruse multă vreme a fi fost și cel mai de nedezlegat dintre blesteme: Eminescu exemplifica o Europă de dinainte de Europa și un Orient de dinainte de Orient. În materia străveche al cărei rapsod se înfățișase acum printre români, precum tracul Orfeu printre greci, stătea adormită o lume universală care așteptase numai o descătușare din vrajă spre a începe din nou, ca la începuturi, să se alcătuiască. De aci se înțelese că norocul acestei întocmiri geniale trebuie să fi fost poporul de la Carpați și că Eminescu nu putea să fie decît român.

Această minte îmbătată de muzica poeziei, închipuind despre om vieți sustrase vremilor stăpînite de umbra morții, invocînd — fără cuvinte — mitul, fusese în stare să exprime despre umanitate, întemeindu-se pe ceea ce știa de la ai lui, mai mult decît izvodirile altora care ar fi voit să-i încredințeze și pe alții că legea lor e o lege universală. Eminescu apăru, cînd a fost să apară, otrăvit de efemer, îmbolnăvit de clipă, și atunci se înțelese că a fi gazetar însemnează, la națiile pe care istoria le-a făcut înțelepte încercîndu-le pînă la celulă, însăși condiția de a rămîne fără lanțuri. Viața lui se confundă de acum înainte cu un destin popular căci Eminescu, în transparența solemnă a zilei de azi, este pentru totdeauna întors la poporul lui, la geți, la daco-romani, adică la români.

Artur Silvestri

EMINESCU – desen de Dragoș Morărescu

CRONICA EDIȚIILOR

Un jubileu al ediției (II)

Una dintre sarcinile integralei Eminescu trebuie să fie și reinterpretarea personalității poetului în funcție de noile teritorii redate operei sale. Ne trebuie o nouă „viață" a lui Eminescu reanalizînd mai ales perioada tîrzie a ei. Ce s-a întîmplat cu poetul între anii 1883—1889 ? Ce s-a întîmplat cu el mai ales după 1885, cînd a început să-și reia activitatea ? De ce i s-a barat drumul spre București, spre publicistică în special ? Teoria căderii totale este inacceptabilă, cu toată autoritatea celor care o susțin. „Boala" lui Eminescu, oricare ar fi fost ea, nu se manifesta continuu, ceda în lungi perioade de calm creator și avea crize acute din timp în timp. Revenirea lui, în sfîrșit, la București în primăvara lui 1888 are o semnificație care n-ar trebui să ne scape și astăzi, la o sută de ani de la evenimente. Poetul se întoarce în centrul țării dornic să-și reia activitatea, caută redacții care să-l accepte, vrea să-și cîștige existența prin mijloace proprii (și reușește). Chetele publice organizate cu atîta zgomot îl întristau — și reușiseră să-l discrediteze în ochii lumii. Este ciudat cum de societatea n-a găsit mijloace mai onorabile de a-i asigura existența. Ele erau la-ndemînă și cine răsfoiește azi presa timpului rămîne contrariat de faptul că atîtea fire care trebuiau să ducă spre acest scop nu se înnoadă nicicum în existența lui Eminescu. Nu la o slujbă sau la o pensie ne gîndim. Dar iată premiile Academiei, cărora li se făcea atîta publicitate în anii 1887—1888. Premiul „Năsturel-Herescu", de pildă, în valoare de 4 000 de lei se acorda anual „unei cărți scrise în limba română, cu conținut de orice natură, care se va judeca mai meritorie etc..." La fel, premiul „Heliade Rădulescu" de 5 000 de lei. Singura condiție era ca aspirantul să depună la cancelaria Academiei 12 exemplare din cartea sa. Din juriu făceau parte, între alții, T. Maiorescu, I. Negruzzi, M. Quintescu — îngrijorați cu toții de situația poetului. Putea fi depusă, în numele lui, ediția I apărută în 1883, ori ediția a II-a din 1885. Pentru anul 1888 Academia anunță marele premiu „Năsturel-Herescu", în valoare de 12 000 de lei, pentru cărți apărute între 1 ianuarie 1885 și 31 decembrie 1888. „România liberă" tipărește anunțul Academiei la 28 martie 1888 și urmărește atent activitatea comisiei de premii. Începînd cu 27 martie 1888, pe pagina a treia a ziarului este anunțată ediția a III-a a „Poeziilor" lui M. Eminescu, în curs de apariție (anunțul se repetă la 7 aprilie, 3, 15 și 25 mai, 7, 21, 23 și 28 iunie, 2 iulie, 19 august, etc. ; ediția apare toamna, în fine, după ce și-a încrucișat de cîteva ori anunțul cu cele de la Academie în același ziar). Cîștigătorii acestui premiu sînt, din rîndul poeților, autori obscuri de care istoria literaturii nici nu se mai interesează astăzi. Își va fi dus Eminescu la cancelaria Academiei, în toamna ultimului său an, cele 12 exemplare din cartea lui ? Tot în martie 1888 I. Negruzzi cere în parlament pensia de 250 de lei știută pentru poet. Credem că poetul nici n-a fost încurajat să „concureze" (ce termen tehnic sîntem obligați să folosim !) pentru marele premiu „Năsturel-Herescu" (Vlahuță fusese propus la premiul obișnuit de două ori, în 1887 și 1888 — și a fost respins). Iar suma totală realizată din chetele publice pentru poet se ridică, în toți acești ani, cu toate eforturile făcute, cu tot tam-tamul creat în jurul lui, abia la jumătatea acestui „mare premiu". Nu le trebuia, lui T. Maiorescu, I. Negruzzi, M. Quintescu, etc., decît să rostească numele poetului în plenul Academiei pentru ca bilele albe să umple de sănătate viața lui Eminescu. L-a rostit careva ? L-a mai ajutat, de fapt, Titu Maiorescu pe poet după 1886, cînd a venit în persoană la Iași ca să se convingă că Eminescu devenise pericol public și să aprobe internarea lui la Mînăstirea Neamțului ? Ne lipsesc datele exacte din această perioadă tîrzie a vieții lui Eminescu. Îndrăznim a crede că nimeni nu presimțea moartea rapidă a poetului pentru a-i înregistra, cu memorie de cronicar, ultimile luni : lumea se obișnuise cu un Eminescu mereu capabil de a renaște din boală — așa cum s-a întîmplat, de fapt, pînă în februarie 1889, de mai multe ori. Necrologurile poetului ne stau mărturie că dispariția lui a surprins. Avem, în schimb, pentru anii aceștia, ziarele. Ele, care au deplîns atîta îmbolnăvirea poetului, care i-au urmărit cu aviditate fazele bolii — ce-au făcut cînd Eminescu a venit să-și reia activitatea ? Editorii de azi extrag din „România liberă" numai două articole : „Iconarii domnului Beldiman" și „Iarăși iconarii" (răspunsul poetului la polemica venită imediat din partea „domnului Beldiman"). Nu se schimbă, astfel, cu nimic imaginea fixată de edițiile anterioare din publicistica eminesciană de sfîrșit. D. Murărașu semnalase, totuși, ca eminesciene și alte articole din acest ziar (fără a le edita, însă). D. Teleor ne spune mai mult chiar : poetul publica aici „articole de sociologie și literatură". Sînt categorii de articole (D. Teleor era redactor la „România liberă" în perioada eminesciană și trebuie să-l credem că spune adevărul) — deci, mai multe piese pentru fiecare categorie. Pentru curatela instituită în 1889 ca să administreze bunurile lui Eminescu, apoi, tribunalul județean Ilfov îi citează pe A. Laurian și N. Brăneanu, redactori la „România liberă", ca ultimi răspunzători de aceste bunuri, dovadă că poetul era cunoscut ca făcînd parte din grupul acestei gazete — și nu, de pildă, din grupul „Fântînei Blanduziei". Nu-i facem, desigur, o vină lui D. Vatamaniuc că nu a prins în volumul XIII aceste categorii de articole eminesciene : munca enormă depusă de către domnia sa pentru identificarea atîtor articole din „Timpul", ritmul rapid al scoaterii volumelor (anul trecut au ieșit de sub tipar vol. XII și XIII), obișnuința noastră de a vedea în anii tîrzii ai lui Eminescu clipe sterpe — sînt împrejurări care, alăturate caracterului de lucru al întregii ediții (și al secțiunii publicistice mai ales) ne explică satisfăcător scăparea din atenție a „României libere". Analiza atentă a acestui ziar, însă, ne scoate la iveală colaborarea mai susținută a lui Eminescu la el. Articolul său din 13 ianuarie 1889 (neprins în volum) a stîrnit un adevărat scandal în presă și în cameră, G. Vernescu, ministrul justiției, amenințînd cu demisia dacă nu i se aduc reparații. I s-au adus (o notă de dezavuare în numărul următor) — dar a fost rostit numele lui Eminescu în acest context ca autor al articolului — și mai toate gazetele din zilele acelea (sîntem în ianuarie 1889 !) l-au reluat. Iar dintre cele care nu au reluat numele poetului dar au comentat aprins articolul, „Națiunea" din 14 ianuarie, de pildă, spune printre altele : „Trebuie să observăm aici că articolul în cestiune al ziarului junimist este aproape identic cu o corespondență pe care „Neue Freie Press" din Viena a primit-o din București și pe care noi am reluat-o alaltăieri într-un articol intitulat „Căsnicia contopiților"... Articolul la care sîntem trimiși a fost publicat la 11 ianuarie 1889 și, din păcate, printre diatribele la adresa corespondentului bucureștean, abia se strecoară cîteva pasaje din corespondența propriu-zisă — dar se indică data ziarului vienez care o conține : 6 (18) ianuarie 1889 (colecția lipsește din Biblioteca Academiei). Iată-l pe Eminescu scriind, în acest ianuarie, și la un ziar vienez (poetul avea prieteni acolo). În „România liberă" din 1888 și ianuarie 1889 (perioada pe care am consultat-o) există, însă, mult mai multe articole care par a fi scrise de mîna lui. Cine altul putea relansa sintagma „pătura superpusă" în sensul anilor 1881—1882, ori termenul „ochlocrație", ori polemici cu trei ziare deodată la „revista presei", etc., ? Ca și articolul din 13 ianuarie, și acestea ne arată un autor deplin stăpîn pe subiect, știind foarte bine evenimentele politice ale întregului an 1888, avînd presa zilnică citită la zi. Este Eminescu întreg — mai puțin o oarecare oboseală a condeiului, abia vizibilă și detectabilă doar din perspectiva întregii sale opere jurnalistice. Metoda de identificare a articolelor sale din presa vremii este cea filologică, și a dat rezultate foarte bune pînă acum. Atribuirea paternității prin numirea poetului în alte publicații este mai greu de făcut necesitînd prospectarea completă a lor (sînt de ordinul sutelor ca număr). Iată lucrul ce-l așteptăm în continuare de la specialiști. Avem templul Eminescu — opera în liniile principale ale construcției ; de acum înainte, orice podoabă adăugată lui trebuie să fie un eveniment. Pentru a pregăti cu adevărat această nouă fază în cercetările eminescologice, D. Vatamaniuc ne rămîne dator cu studierea atentă a „României libere", cel puțin, pentru recuperarea, pe criteriile filologice atît de bine strînse în stăpînirea dumisale, a materialelor eminesciene din această publicație. Îndrăznim a afirma că ele sînt mult mai numeroase decît s-ar crede la prima vedere, de ordinul zecilor : încă de prin august 1888 o critică a unui atlas geografic pare a fi fost făcută de către Eminescu (poetul a predat geografie la Iași, un timp). Eminescu n-a venit în capitală ca să agonizeze ori ca să cerșească mila publică sau instituționalizată, ori ca să intre în grațiile nu știu căror personaje ilustre. Din exilul în Elba botoșăneană, spiritul său revine în inima țării ca un Napoleon creind o resurecție în spiritul public — pe care numai istoria a înăbușit-o înfășurînd-o în pagini de ziar prăfuite. Desigur că devenise o persoană incomodă, dezavuabilă : din 1883, cînd a părăsit scena ziaristică, spiritul public se schimbase, politicianismul înregistra acum una din fazele lui acute, adevărul răzbătea tot mai greu în presă, culisele se îndesau de intrigi, problemele curente fiind rezolvate în discuții cu ușile închise — încît G. Vernescu, simțindu-se vizat în izbucnirea lui Eminescu din 13 ianuarie (deși nu i se rostise numele !) amenință cu demisia dacă nu se dă replica „articolului în cestie". Ne vom mai mira că o parte a presei trece la atac împotriva poetului ? „Voința națională" din 15 ianuarie insinuează că articolul care făcuse atîta vîlvă „a fost dictat de insuși ministrul de la lucrările publice, dl. Al. Marghiloman, și scris de un colaborator al numitului ziar. Ni se asigură că colaboratorul în cestiune de la „România liberă" vizitează zilnic pe d. Al. Marghiloman de la care ia instrucțiuni și căruia-i supune spre revizuire toate articolele ce se inserează etc..." Numele poetului era pe buzele tuturor cînd infamanta „Voința națională" aruncă din rotativă asemenea calomnii. Ne mai mirăm, apoi, că în februarie, după cîteva săptămîni, Eminescu este internat la ospiciu ca un pericol public ? Unii prieteni apropiați ai săi afirmă că poetul era sănătos în momentul recluziunii, acolo s-a îmbolnăvit. Nu punem în discuție, desigur, boala lui. Prin anii '30, însă Felix Aderca făcea constatarea de bun simț că orideciteori a fost tratat științific Eminescu și-a revenit. Trupul a fost rocucerit de sănătatea spiritului. Tot Felix Aderca este aproape sigur că poetul putea fi menținut în viață chiar prin empiricele frecții cu mercur încă 11 ani, pînă în 1901 cînd s-a descoperit medicamentul miraculos al bolii de care suferea. Ne întrebăm, însă, de ce a fost

N. Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

SIGILII EMINESCIENE

„Universalele gîndirii europene"

Dacă ideea „proporționalei dinamice" ascunde un înțeles metafizic atît de adînc și se vădește a fi un gînd eminescian atît de cuprinzător, înseamnă că prin ea putem proceda la interpretarea stratului de **ideație filosofică** din toată opera eminesciană. Mai mult chiar, sîntem în măsură, cu această idee, să mutăm centrul de greutate al creației eminesciene înlăuntrul ei după ce marii eminescologi de pînă acum au descoperit atîția „centri" în afara operei poetului (reușita călinesciană este o mărturie dintre cele mai înalte în acest sens, la care se pot adăuga și altele).

Creșterea culturilor se desfășoară după modelul **dialecticii tematice.** În cercurile tematice ale culturii, vechea temă devine orizontul inovației, mediul ei și deci cadrul său de rodnicie, și tot ceea ce este influență capătă o poziție secundară și prelucrări conforme modelului local. În sensul acesta, de exemplu, în formularea conceptului de energie, Helmholtz a fost influențat de Kant (cf. J. Ben David, **The scientist's role in society. A comparative study,** Prentice Hall, Inc. New Jersey, 1971, p. 17) ; filozofia lui Marx este, în parte, rezultatul „tentativei unui filosof hegelian de a asimila" în modelul „local" al acestei filosofii un „tip de tradiție intelectuală complet diferită (economia engleză)" (cf. B. David, op. cit., p. 10). După ce s-au constituit într-un „centru local", o nouă teorie sau o viziune nouă etc. vor căpăta putere de penetrație în alte arii. Succesul acestora va depinde însă de apariția unor „centre" noi, conferind seriei culturale un caracter diferențial.

Se știe, de exemplu, că „puterea sistematică" a viziunii newtoniene s-a datorat nu centrului englez, ci creării centrului francez odată cu puternica școală a lui Laplace. Ideea este foarte clară unor istorici ai științei precum Prigogine și Steingers : „Erou național încă înainte de a muri, cu aproape un secol mai tîrziu Newton va deveni, **în special sub influența puternicei scoli a lui Laplace** (s.n.) simbolul revoluției științifice europene". (p. 48). Dar ce-ar fi fost însuși tabloul newtonian al lumii fără generalizările sale prin creațiile realizate, în „centrul" francez, ale unui „Newton al chimiei" care a fost francezul Lavoisier, cel care a generalizat, în adevăr, modelul newtonian ușor de sesizat în „studiul bilanturilor invariante de masă în cursul transformărilor materiei", studiu pe care el l-a consacrat prin „folosirea sistematică a balanței" (p. 49, Ibid). Dar oare „raporturile constante în mișcarea eternă" despre care rostesc manuscrisele eminesciene nu reprezintă, pe o latură a lor, și ele o biruință a tabloului newtonian, într-o viziune metafizică inconfundabilă izbutită de Eminescu numai întrucît, în creația sa, o altă cultură națională europeană își dobîndea statutul de centru cultural ? Această viziune nu vrea să împutineze Europa de vechile ei centre ci, dimpotrivă, abia ea propune modelul unei Europe cu toate realurile ei și cu virtualitățile sale deopotrivă.

Orice cultură își are, deci, un **centru al ei** fără a se rupe de celelalte, ba dimpotrivă, făcîndu-si din ele „centre secundare". Cel care va absolutiza aceste centre secundare va trăda tocmai spiritul dialecticii culturilor și însuși spiritul dialectic al europenismului ca tip de spiritualitate. În cultură totul se desfășoară sub semnul **tematicului** și nu al **theticului,** cum bine arăta Noica, încît „seriile istorice", de exemplu reduse la simpla lor serialitate istorică (așa cum fac multe cercetări comparative) dezvăluie o simplă „dialectică thetică" (aceea a „liniarității"), dar odată încadrate în **cultură** (tratate deci în orizontul culturilor) aceste serii ne dezvăluie o **„dialectică tematică"** prin aceea că seria, în planul culturii, este desfășurare a unei teme instituind astfel și mișcarea în **cerc,** nu doar simpla liniaritate. Abia în cadrul **orizontului tematic** lumea determinist-cauzală capătă totodată și înțeles. Cînd Eminescu propunea **epoca voevodală** drept orizont tematic al „ieșirii noastre în modernitate" el intuia tocmai celălalt tip de dialectică a istoriei, în baza căreia lumea omului, ca lume a culturii, nu este o simplă devenire oarbă („devenire întru devenire") ci este o „devenire întru ființă" astfel încît omul are libertatea să-**și aleagă propria-i tradiție** atunci cînd își plăsmuiește căile evoluției.

Eminescu era deplin conștient de posibilitatea așezării actelor de creație culturală într-un orizont cultural deliberat ales. L. Blaga, și pe urmele sale, I. Em. Petrescu au dezvăluit mecanismul prin care universul spiritual al unei epoci, grup social, popor chiar, își poate trimite rădăcinile într-un „model adoptiv", care e posibil să se afle „într-un total dezacord cu modelul instituit (...) în epoca respectivă" (p. 14). Dar acest tip de relație temporală dă expresie unei **dialectici tematice,** unei mișcări în cerc concomitentă uneia în linie dreaptă. Acesta este sensul ce ni se pare a se desprinde din **imperativul istoric** în baza căruia Eminescu cerea orientarea opțiunilor politice și culturale ale epocii sale în spiritul și tradițiile epocii lui Matei Basarab. Apreciem că Eminescu vedea pe deplin posibilă cristalizarea orientărilor generale ale „imaginarului colectiv" (al clasei care deținea puterea de a impune reforme, în primul rînd) în conformitate cu și în direcția comandate de acele „valori" cu „funcție modelatoare" dezvoltate însă într-o altă epocă. Acest proces de punere în relație a unei activități de creație proprie epocii prezente cu „valori" dezvoltate într-o altă epocă, descrie în esență mecanismul pe care noi l-am numit, în altă parte, referindu-ne la Eminescu, „epocă adoptivă". Aceasta va fi una din pirghiile raportului tradiție-inovație (creație) pe care cel dintîi l-a cercetat L. Blaga. (cf. L. Blaga, **Ființa istorică,** Editura Dacia, 1977).

În lumea literaturii găsim o bună ilustrare a acelei experiențe prototip de sustragere din condiția theticului și de asumare a unui orizont tematic. Poate că cea mai potrivită expresie a unei atari situații este redată de parabola „țiului risipitor", amplu comentată de C. Noica, al celui care, după lunga rătăcire sub semnul theticului, ajuns în punctul căinței, trăiește nostalgia tematicului (devenirea cu sens și nu simpla rătăcire în ruperea de „căminul" celor ce l-au adus pe lume) și astfel se situează la frontiera dintre dialectica thetică, abia depășită, dar încă nepărăsită, și cea tematică („uneori o vei menține [„teza", „poziția părăsită", „începutul de drum", n.ns.] în actualitate — așa cum nu-și repudiază, ba dimpotrivă își scoate eroul la lumină căminul modest al celor care l-au adus pe lume — dar nu te mai recunoști în ea și ea nu se mai recunoaște în tine. Aceasta este condiția theticului...". C. Noica, op. cit., p. 77). Cînd nostalgia „începutului de drum" este **pură,** ea poate da, de exemplu, locurile pustii din romanul sadovenian al tîrgului, cînd ea este însă nostalgie **întru** orizontul satului (tema) ca unul dintre prototipurile de umanitate — precum în poezia lui Goga — ea mărturisește despre biruința **temei** dînd expresie **dialecticii tematice** : spiritul artistic al „celui rătăcit" și-a regăsit „dinea" în orizontul altei teme, care o cuprinde de fapt pe cea dintîi și generează astfel nu un simplu produs folcloric (tema inițială), ci **literatură cultă națională** (relansarea temei într-un alt orizont tematic). „Rigoarea liniarității care ar fi fost dată de o serie standardizată (folclor-folclor-folclor..., n.ns.) este înlocuită de rigoarea acestei succesiuni de cercuri concentrice ale orizonturilor prin care se desfășoară gîndirea" („cultura" am putea zice) (cf. C. Noica, op. cit., p. 79). În această desfășurare a culturii se întîmplă un fenomen curios. Dinamismul cultural este parcă amenintat de o regresiune în **dialectica thetică,** aceea a **liniarității,** care nu-i îngăduie re-crearea sensului originar, al prototipului instaurînd liniaritatea replicativă, abstractă a unei forme care devine astfel o **formă goală,** căci pierde legătura cu ființa istorică (ca **prototip,** ca „fenomen originar", ca „devenire întru cultură"). Folclorizarea culturii de masă este o astfel de regresare a dinamicii culturii într-o dialectică thetică, pe cînd **incorporarea** temei folclorice în creația cultă, este **ridicarea** culturii în orizontul **dialecticii tematice,** dialectica spiritului creator. Iar cercul culturilor naționale este el însuși **tematic** integrat în cercul culturii mai largi (cum ar fi cea europeană) etc.

Ilie Bădescu

„Obiceiul pămîntului"

Volumul al XIII-lea din seria de „Opere" eminesciene dă posibilitatea cercetătorului să înainteze în domeniul generalizărilor rezultate din studii pe diferite domenii ; conținînd publicistica tîrzie, adică o bună parte din întreaga gazetărie eminesciană (doar volumul al X-lea, care completează acest sector mai urmează să apară), el oferă materia suficientă pentru a putea să sintetizăm, fără teama de aventură, date care păreau pînă acum a fi fost numai parțiale. Perioada dintre 1882 și 1883, apoi aceea cuprinsă în anii de surpare fizică și morală, constituie o interesantă materie publicistică dedicată ideii de justiție socială, ideilor mai generale privitoare la „drept". Nu credem că greșim atunci cînd afirmăm că **ultimul Eminescu este prin excelență un Eminescu justițiar** ; preocupările privitoare la drept, dreptate și tot ceea ce presupun cutumele, instituțiile care au legătură cu acest domeniu sînt în acești ani preponderente. Aria problematică e judiciară chiar atunci cînd Eminescu face comentarii asupra situației individului etnic între componentele altor etnii: cu alte cuvinte, **el are în vedere și dreptul popoarelor în a se dezvolta organic, urmînd căi proprii și călăuzindu-se după soluții tradiționale.** Există în gîndirea eminesciană o dimensiune de etnologie juridică destul de pregnantă și **ea se întemeiază pe noțiunea de autodeterminare a popoarelor mici ;** doctrina lui este anti-imperială și combate înclinările suprastatale, Eminescu fundamentează întreaga lui gîndire judiciară pe aceste coordonate care sînt negreșit moderne. Desigur că experiența lui pornea de la studiul experienței istorice a poporului român și ideile lui generale în materie le putem deduce din aplicațiile pe care le face asupra datelor specifice românești.

★

Istorismul și etnia sînt trăsături fundamentale ale gîndirii eminesciene. Firesc a fost deci ca dintre instituțiile juridice la care s-a referit, „obiceiul pămîntului" să fie cea mai apropiată de mentalitatea lui profundă. Eminescu încearcă, mai întîi, o definire proprie **a obiceiului pămîntului** considerîndu-l „acel drept viu recunoscut de toți și necontestat de nimeni, care cuprindea puterea sa coercitivă în sine însuși și în conștiința omului". Sau, în alt pasaj dintr-un articol în care, în principal, argumentează inadmisibilitatea electivității magistraților la români, și în care rigoarea științifică se împreună cu patosul, el scrie: „Din amestecul de regule morale și de obiceiuri ale pămîntului, cunoscute de toți, necontestate de nimeni, admise fără a fi fost vreodată sancționate de cineva și neavînd altă sancțiune decît aceea a deprinderii seculare, rămase apoi acel drept viu al poporului". În definiția propusă aici, rigoarea științifică este îngemănată cu ochiul lăuntric al lui Eminescu, veșnic întors către vechile forme de viață autohtone.

Invocînd primordialitatea dreptului consuetudinar asupra legii scrise deoarece acesta este izvorît din **conștiința neamului,** pe cale de consecință, el arată că dacă o lege nu este cerută de realități și nu reglementează în mod adecvat **raporturile sociale,** atunci viața **juridică** reală, vie, a poporului se desfășoară în afara ei. Eminescu scrie : „Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic". Obsesia realității naționale era sintetizată, astfel în „Timpul" (din 28 martie 1882) : „Nu acel legiuitor va fi însemnat care va plagia legi străine traduse din condicile unor țări depărtate ce au trăit și trăiesc în alte împrejurări, ci cel care va ști să codifice datina țării lui și soluționarea pe care poporul, în adîncul convingerilor sale, o dă problemelor în materie". Ideea nu era nouă căci în 1878 („Timpul", 8 oct.), Eminescu se exprima aproape la fel : „...nu e lege introdusă care să nu fi distrus sau să fi încercat a distruge sentimentul lui de drept (al poporului n.n.), ce se păstrase din bătrîni ca obicei al pămîntului, ca datină moștenită".

Postulînd simțul de dreptate înnăscut al neamului său, este firesc pentru Eminescu ca dreptul consuetudinar — care reprezintă expresia obiectivă a conștiinței juridice populare — să fie în integralitatea lui în consonanță cu dreptatea absolută. Eminescu se întreabă și apoi răspunde (în „Timpul", din 13 feb. 1882) : „Și nu e dreptate azi ? Dar de unde să fie, cînd ați atins-o în simburele ei, în dreptul consuetudinar, parte nu, parte cuprins în condicii vechi..."

În diverse fragmente din jurnalistica lui, Eminescu relevă **vechimea obiceiului pămîntului la români.** El știe astfel că încă înainte sau abia după formarea statelor române, românii de sub coroana Ungariei, ca și moldovenii pribegi în Polonia cer să fie judecați după dreptul românesc. Despre ce „drept românesc" este vorba ? Desigur, despre un „drept" nescris, rămas în tradiție mai puternic decît canoanele scrise : „Care a fost acest drept consuetudinar în carele ei țineau cu sfințenie...? El n-a fost scris niciodată, era atît de viu în conștiința poporului, atît de necontestat de nimenea, încît nici unul din vechii noștri Domni n-au găsit de cuviință să-l codifice" (în „Timpul", 11 apr. 1881). Înainte cu cîțiva ani, în 1878, el notase că „abia fanarioții, stricînd țara din temelie și corumpînd pînă la măduvă simțul de drept al românului au fost siliți să introducă norme scrise". Proeminența dreptului strămoșesc rămîne la Eminescu o coordonată esențială. El considera „naturalul" un criteriu, elogiind „vechea Românie... cu obiceiurile ei drepte, cu datinele ei naturale", ceea ce vrea să însemne conformitatea obiceiului nostru juridic cu ideea de dreptate.

Din tot ce a gîndit și din tot ce a scris Eminescu cu privire la „drept" și „dreptate", nicăieri nu apare mai întreg și mai pe deplin ca în gîndurile și rîndurile consacrate **obiceiului juridic.** Pentru acest motiv considerăm că aici este locul a face unele considerații asupra concepției sale juridico-istoriste.

Concepția lui pleacă de la premisa fundamentală că — asemeni celorlalte manifestări ale culturii — dreptul izvorăște din sufletul, din spiritul poporului. Dreptul este, așadar, o emanație nemijlocită a spiritului poporului și se dezvoltă în decursul istoriei în conștiința popoarelor și prin intermediul ei se conservă, de asemenea.

S-ar putea interpreta că gîndirea eminesciană în acest domeniu e bazată pe o utopie socială și pe o idee utopică de justiție, dacă acceptăm opinia că Eminescu ar fi respins evoluția formelor juridice, componenta lor istorică. Acest lucru nu este adevărat căci Eminescu era împotriva numai a noțiunii de evoluție interdependentă național a ideii de dreptate ; **el susținea o componentă formativă, generatoare, specifică a justiției** și era împotriva introducerii altor principii instituționale decît cele firești, datorate forței sau adaptării mecanice. **„Obiceiul pămîntului"** trebuie considerat, de aceea, **un principiu eminescian de drept al popoarelor,** unde fiecare trebuie să fie liber să se dezvolte în conformitate cu sensul său intern.

C.C. Jornescu
Constantin Petrescu

(din volumul „Obiceiul pămîntului. Ideea de drept și dreptate la Eminescu")

al. raicu

POEME DE IARNĂ

Pătrunde pasul

Ograda lîngă prispă-i o hermină
cu mirosul de azimă și-albină,
cum însuși cerul vine-mpins de-o boare
brodind în inimă un arc de încordare.

Cuvîntul nu-l cuprinde. De zăpadă
stau moara și livada-aici să cadă
în clipa de lumină dinspre drum.

Pătrunde pasu-n brazdă, iar acum
cărbunii-aprinși și aburul sînt tare
pe raza ce desprinsă-n ram tresare
și-adune mieii-n țarcul larg, întins.

Parcă pe gene-o rouă s-a prelins
reamintind, oare a cîtea oară ?
c-a început an vrednic, nou, în țară.

E o sclipire

Pe deal cu viile în rînduri
cobor în clipa de mister
și zăbovesc la tîrlă unde
înțeapă mirosul de zer.

E o sclipire-a zilei care
sălășluiește-n fiecare,
în pom, în riu, pe coasta gîrlei
unde sclipiri de rațe-și saltă
aripile ce ne vestesc
urcușul aspru, strămoșesc.

E-n suflet versul și pămîntul
pe-argint se scurge un alt soare
ingenunchind unde cuvîntul
se-avîntă într-o legănare
de holdă cît e fuga-n an
cu obiceiul pămîntean.
Pe dealul repede din jur
un cînt de fluier stă să-l fur.

Cîntarea

Să nu uitați cîntarea, copiilor le-am spus.
Și ei s-au dus cu visul, omătul și cîmpia,
colindul peste ghiață, cu vîntu-dinspre-apus
ca să rostească viața, întinsul, rodnicia.

Nu au uitat cîntarea. Le-au fost rostit aleanul
purtînd pe-obraji de flacări o luminiță-ntîi,
primiți la prima casă unde intrase anul
să pună rădăcina de visc la căpătîi.

Rostind acea cîntare rămasă din străbuni,
au spus cum urcă timpul și puritatea vieții,
cum se rotise hora și crengile cununi
în ceața ce roșește-n poleiul dimineții.

Veniți !

Veniți cu sentimentul urcușului
ce trece-n ianuarie totdeauna la noi,
pasăre, zmeu, chiar stup de albine
ce se rotește cu țarina, roi.

Veniți să continuăm ancestral zborul
și miezul de faptă adînc,
prin care dăm renaștere locului
prin care-l luăm în brazdă pe-un țînc.

Veniți în lumina-nceputului
așa cum pornește orice miracol ce-a nins,
pretutindeni, veniți ca un șuier
să întreținem focul cel veșnic, nestins.

Sînt stele

Multiplicat ianuarie începe clar să urce
precum o piatră rară își suie în zenit
un snop de raze rare ca laptele cel dulce
ce-și picură minunea pe-o piatră de granit.

La drumul ce ia-n coarne vreun prag
mai greu cu țara
ne numărăm mărgele pe tainicul cadran
pentru-a aduce grabnic prin iarnă primăvara
cum se-ntărește zidul de griuri c-un țăran.

A fost o răsucire puternică. Și plugul
trecu spre deslușirea ce o aruncă-un far
în apa troienită de visle unde rugul
se-adună către cheiuri, la albii și hotar.

Sînt stele. Sînt luceferi lîngă pămînt. În glie,
se-aude cum răsare un bob către zenit,
pentru-a preface-un bulgăr
cu o mireasmă-n iie
cristalul viu de viață fecund și strălucit.

aurel stoicanu

Nici Hercul

și nici vreo stihie pe lume
nu îl putea clătina și nici frînge

îi da iar triplă puterea
de cîte ori piciorul i-l săruta
mama Geea

cum tu mi-o redai
deșăratului Anteu
cînd iarăși pasu-mi te calcă
țarină sacră
a satului meu

Scrisoare netrimisă

Mi-e pomul încărcat de tine
Cînd numele-ți aud rostit
stîrnitele trecuturi vin stol
ca mierlele la vișinul aprins
Mi-e pomul doldora de tine

Vin și nămiezile rîvnite tihne
La șipot umpli fedeleșul pînă-la vrană
cu țurțuri de lumină
Prînzim sub cortul carului și cîntărim
din ochii veseli sporu-n lan
Mireasmă tînără ne cîntă în surdină
iar tu și-albastrul îmi zîmbiți c-o singură
privire
Astrul s-a oprit în vîrful zilei
lung să-ți admire și el înflorirea

Ne vestește-ntr-un tîrziu sfîrșitul trudei
gong tăcut în scutul inserării
Încet se-ncheagă înoptarea-n părul tău
Nori groși ia-n coarnele-i de taur vîntul
descoperind gutuia coaptă-a lunii
cînd carăle cu cîntece-ncărcate o pornesc
spre vetre
steaguri răsucindu-se ne-ntîmpină
Nume
amintiri în lanț
e sărbătoare-n mine
Vă răsfoiesc întîrziind în încîntare
cu inima de-atunci care pîndea
oaspeți așteptați vibrînd văzduhul iară
cînd în cîmpie-n ceruri și-n noi doi
vibra înfiorata primăvară

Vecii

Lovesc în el nu-l cruță
crivățe secure
Cît poate să-ndure
îi îndoaie crengi spîntecă

Dar seva lui vindecă
Mădulare ciuntite
coroană-or luci
ca-nainte

Și-ar vrea să-l disloce
din glie din roce
Dar rădăcini
tărie din nalte adîncuri își sug
Din vecii
nici zeii nu-l smulg

În hoc signo

Adînc săpat în vreme
printre spectaculoasele embleme
un pumn ce-nvîrte fulger ori trident
săgeata-ntr-un călcîi o lance-n
omoplat
al Libertății far pe noul continent
un nod tăiat de împăratul trac
drapelul Omului în lună implintat

în orbitoare aură-mi răsai
tu braț justițiar al lui Mihai
securea lictorului de-altădată
în fașele a trei Surori îmbrățișată

Profetic semn
întîmpină senin orice viclean îndemn
ce vrea prin trupul țării mele pîrtie
la astă veche meșteră
și totuși dragă
răspîntie
fii
stîlp
de
foc
cu vîrful în adîncul cerului
cu rădăcina-n osia pămîntului

O MISIUNE DIPLOMATICĂ

adrian adamache

m-a chemat Vodă de la București, căci Măria sa era la Iași cu trebile domniei într-un du-te-vino, atunci, prin vara lui 1860. M-a chemat și eu m-am speriat că, „drace, ce-am făcut ? pe care sfînt-boier n-am pomădat ? sau care cîn negustoresc am încurcat ?". Dar m-am liniștit repede că, de, ca să mă ia în furci, nu trebuia să fac atîta drum și timp ar fi fost îndeajuns și cînd venea Măria sa la capitalie, că doar nu se strofolea înălțimea sa pentru un umil slujbaș de la vopseaua de albastru. Eram tînăr — doamne, ce tînăr ! — și conul Caledonie oftează, își miroase trandafirul de la butoniera tolului de casă, în vreme ce coana Florica, soața, pune tacîm de subțire pentru oaspete și-l îndeamnă să guste din osîrdia ei de gospodină cu famă în tîrg da — dom'le, eram tînăr și destul de curățel, spune tu, Florico, dacă nu era așa ! — tînăr și puternic, așa că am luat cal de la prefectură și am dus-o numai într-o fugă la Iași. Ajung, mă prezentarisesc la Palat și, parcă pe mine mă așteptau ! mă și vîră la domnie. Măria sa ședea la birou, într-o odaie, cu conul Mihalache Kogălniceanu, și cu încă un ins. „Tu ești Coledonie, cel trimis de la Bucuresci ?". „Eu, Măria ta !". „Tu ? !. Bine. Ai mai fost pe la Moldova pînă acum ? Te cunoaște careva pe-aici ?". „Nu, Măria ta !". „Bine ! Dar de îmboldit la băutură, te îmboldești ? Și la muieri ?". „Un pic, Măria ta !". „Ei, s-o iei mai ușurel pe aici, cît oi fi în misie, că vreau să-ți dau o misie !". „Am înțeles, Măria ta !". „Bine ! Uite, dumnealui e domnul Kogălniceanu, îl știi, da ?, primul meu ministru de aici de la Moldova, iar dumnealui — însul ! — e domnul Fluturachi, impiegat la cabinetul ministrului cultelor și instrucțiunii, poet. Om cu multă carte. O să-ți explice dumnealor care va fi misia matale, pricepi ?". „Pricep, Măria ta !". „Bine, atunci aștepți, om bun, afară în vestibul și cînd ies, te iau cu dînșii și te pun în misie !". „Am înțeles, Măria ta !". Salut ca la rigulament, vodă surîde — avea un zîmbet deschis și o sclipire de ochi de băga în boale nu numai muierile, ci îl făcea îndrăgit și cu credință pe oricare dintre oamenii cărora le era adresat ! — și ies. Mă pun pe așteptat făcînd și pufăind vreo două răsucite, numărînd dalele de piatră ale vestibulului, uitîndu-mă la pereți și la tavan. În fine, după vreo două ceasuri, apare conul Mihalache și musiu Fluturachi, un ins slab ca o mătură, diliu la înfățișare, cu mustața în furculiță, păr lung și pomădat pînă la lucire, cu doi ochi mari și codați de muiere, nu alta, dar cu o bărbie îngustă de se pierdea în lavaliera mare și flocoasă...

Îmi fac semn să-i urmez și o fac repede și fără cricnire. Ne urcăm în caretă cu gîndul — credeam — că mergem la minister. Dar, ași, o luăm spre Copou și conul Mihalache începe să cuvînteze. Îmi zice domnia sa o groază de lucruri despre frații noștri de dincolo de munți, de durerile și împilările care le-au suferit în aman de timp, de revoluțiunile de la Ardeal ale românilor și maghiarilor, cum și de ce nu s-au înțeles, de strădania marelui cărturar și prieten al domniei sale Nicu Bălcescu de a le uni contra reacțiunii. Să-l fi auzit și să te tot fi minunat cîte știa și cum știa a le zice. „Românii trebuie să propășească, musiu Caledonie, dar numai în unire poate fi propășire întreagă, așa că...". Și-mi zice înainte cum că emigrația maghiară ar fi luat legătura cu vodă Cuza prin intermediul unui general de-al lor — Klapka mi să pare că-i zicea — și că s-au dus tratativațiuni diplomaticești pentru trecere prin Prințipate a unor lăzi cu arme spre Ungaria și liberarea drumurilor revoluționarilor unguri spre Italia, unde se punea la cale formarea unei legiuni revoluționariceștí. „Bine, bine, domnia ta, îndrăznesc a zice, dar asta n-o să supere pe mai marii lumii ăsteia, pe împăratul de la Viena, pe țar, că, de, și-au dat obol de oaste să înfrîngă revoluțiunea, pe turci ca putere suzearană și pe alți ciți ?". „Ha, ha ! a ris dumnealui domnul prim-ministru, te duce capul ! Bravo ! Chiar că te duce ! Da, o să supere cențelariile unora din puteri, dar o să bucure altele, pe a' de la Paris, pe a' de la Torino. Și apoi, domnul Klapka a făcut promisiuni solemne lui vodă, că, dacă vor reuși, nu vor face opozițiune la unirea Ardealului cu prințipatele. Or, asta interesuește neamul românesc și merită să riscăm protestațiunile consulilor. Dar sînt treburi ale guvernului și miniștrilor lui vodă, mata trebuie numai să-l însoțești ca slugă pe musiu Fluturachi, care, la rîndu-i, are misie de tălmaciu de frîncească pe lîngă un anume inginer de mine francez, Olivier de Lalande. Aista, pasă-mi-te, face prospecțiuni, dar din informațiunile noastre e un agent francez cu scop să înlesnească trecerea peste munți a armelor. Se pare că poartă o vie corespondațiune cu emigrațiunea maghiară. Ce ne interesuiește pe noi și va trebui dumneata să afli, musiu Caledonie, e în ce măsură e sinceră acea emigrațiune, precum și cancelariile de la Paris și Torino. Cum ? vei întreba. Răspund : din corespondența numitului Olivier de Lalande pe care o vei „imprumuta" și consulta... E clar ?". „Da, domnule prim-ministru !". „Mai vrei să știi ceva ? Întreabă-mă acum, pentru că din acest moment nu ne mai știm și cunoaște, clar ? Ei ?". „Păi, de ce a fost nevoie de mine ?". „Simplu ! Mă așteptam la întrebare. Musiu Fluturachi e poet, nu om de acție. Uită-te la el ! Și acum visează — și era adevărat, conul Fluturachi își rotea privirile prin tavan în căutarea vreunei rime sau comparațiuni ! — are însă calitatea de a ști limba frîncească și de a colabora la foaia mea „Steoa Dunării". Misia lui e să-l însoțească pe franțuz și să-mi trimită producțiunile lui poeticești destul de des spre publicație. Pricepi, nu ?".

De priceput nu era greu, căci conul Mihalachi îmi vorbea ca la copiii cei tari de cap. Așa că am coborît din caretă și am luat-o pe jos către Sărărie, pe unde erau casele dumnealui poetului și proaspătului meu stăpîn de porunceală. Pe drum, am început să-mi croiesc personagiul pe care trebuia să-l întruchipez în fața franțuzului și ciracilor lui. Toate au mers de minune, pînă cînd a trebuit să mă hotărăsc dacă să fac pe prostu', sau să dau la iveală rupeala mea de franțuzească din cei cîțiva ani cît mă școlisem la Sfîntul Sava din Bucuresci. Dacă făceam pe prostul, cîștigam lipsa de fereală a dumnealui înghinerului Olivier de Lalande. Dacă făceam pe deșeptul, puteam să mă dau de gol că știu ceva și să fiu luat la ochi. Ei, ziceți și dumneavoastră, cum ar fi fost mai bine ? Eu, pînă la urmă, ca românul, am luat-o de-a latul : trebuia să fiu un bonjurist de baltă.

Ajung, în fine, la casele musiului Fluturachi și îl găsesc acasă, căci venise cu careta. Mă ia și ,mnealui cu dăscăleala. „Cocoane, zic, las-o moale, că m-a-nmuiat știi matale cine !". „Domnul Kogăl...". „Ai, uș, musiu, fără nume, fără nume ! În trebi de-astea, fără nume ! Știu ce știu eu, matale te faci că nu știi ce știu eu, sau uiți să știi ce știu eu și treaba merge mai de minune dacă nu ne cățărăm pe atoștiință ! Mai bine zi-mi cînd vin inșii ceia, ca să ne pregătim cum se cuvine !". „Păi, cam acuș' trebe să sosească !". „Foarte bine ! Dulcețile unde-s și cafeaua, ca să-i tratarisim ?". „Cafea și dulceți ? !" se miră el. „Păi, zic, fără ?". „Fără !" zice. „Nu să poa' !". „Cum nu să poa' ?". „Păi, nu să poa' ! Ai slugă, ești chivernisit și n-ai dulceți și cafea pentru onorabilii !". „Ai dreptate ! Ia aici, și fugi la o dugheană în strada mare !". „Aoleu, tocmai acolo ? !".

Ce să fac ? O întind degrabă, iau o birjă de dus și de întors pe socoteala mea și vin proțap cu cele cumpărate. Inșii veniseră. Scormonesc prin casele poetului — mai goale decît buzunarele mele — și încropesc trei farfurioare cam la fel pentru dulceți, trei lingurițe și niște pahare. Le pun pe o tablă cu o carafă de apă rece de la puțul din fundul grădinii — altă gogoriță lăsată în paragină ! — și dau buzna la odaia din față unde se făcuse primirea. Coconu Fluturachi ședea la taifase. „Bonjoul muslilor, zic întrînd în pielea prepusă, mon metre kerke escuze !" și trîntesc tablaua pe masă de clipocește apa în carafă ca apucată de furtună. „Bon apetit !".

Cei trei tresar, mă privesc, se crucesc fiecare în felul lui. Și pe toată ceata sfinților ălora de la Niceea dacă n-am luat o față de zile mari de prost fudul, cu fruntea numai zbîrciturî, ochii înguști și gura căscată de „Uș, musca !". „Tatar, n'est pas ? !" face, în fine, unu' din cei doi necunoscuți, care trebuia să fie franțuzul, că prea era frezat și barbișonat după chipiu' și asemănarea împăratului lor. „Mais non, mais non ! răspunde stăpînul meu, conul Fluturachi, gîlgîindu-și rîsul. Valah, valah și vrea să vă arate că știe și frațuzească. Mă rog, dacă stau să mă gîndesc, cere iertare în numele meu pentru întîrzlere !". Se uită la mine, dar eu rămîn „tătar", căci el vorbise frîncească. În fine, mă concediază, eu trag vreo două temenele și ies cu turul pantalonilor înainte și plecat pînă la botine.

Mă ascund într-un pustiu de odaie și încep să o iau la scărmănat ! franțuzul pare, sau să vrea să pară naiv, sau nu s-a mai vînturat dincolo de ogradă și de buchiile inghinerii lui. Alălalt, pletosul, ăla trebuie să fie ungurul, Klapka, semeț nevoie mare. La tot teatrul, a schițat un zîmbet de scîrbă și măreție îngăduitoare. Ei bine, mi-am zis, Caledonie flăcăule, a tunat și-a adunat !

Fi-mi-ar limba spînzurată într-un cui dacă nu s-a adeverit întocmai ! Conu' Fluturachi era poet și, decît să ai stăpîn poet, mai bine faci ocol lumii călare pe-o capră năbădăioasă. De la început, l-am întrebat : „Musiu, știi să mergi călare ? Mai bine treci mata în caretă că e mai sănătos !". „Să rîzi franțuzul ?" mi-a răspuns el c-o întrebare.

Și-a mers o zi întreagă la deal, pe Trotuș, înginînd verzi și uscate — probabilmente căuta rime ! — „frumos, gos, los, tos, cos, rață, cată, viață, ață, piață, lață..." și alte drăcovenii. Dar cînd a fost să-l dau jos de pe cal pentru mas de noapte, luase cu picioarele forma trupului de cal. Să fi văzut comedie mers pe dumnealui, crăcănat și zărghit, îndurerat și ferfeniț it. L-am uns, l-am frecat, l-am întins, l-am stins. Ofta, răcnea, mă ruga să-l las, se jura pe toți sfinții că numai în caretă o să umble și o să fie bine, n-o să mai trebuie a fi odrăsluit și alte cîte. Cînd mi-a scăpat din mînă, s-a închis în cămara lui de la han și a început să cirnească stihuri și să strice bunătate de hîrtie din cea bună, de bombac.

A doua zi, a avut grijă să le uite, ca să mă trimeată cale de vreo două leghe înapoi, să nu i se piardă scăpărelnițele de inteligențe, din producturile lui poeticești.

Al'dată, porni la o suarea (făcută de un velit la conacul căruia poposisem) în ciorapi. Și fugi Caledonie să-i cauți botforii, care, bine-înțeles, erau unul sub un fotel și celălalt pe fereastră. Pînă să mă întorc eu, dumnealui se dedase la dant așa cum era, născînd o panoramă de toată frumusețea : drept în ușa salonului, unde zbînțuia floarea ținutului, zăcea o grămadă de ciubote femeiești și bărbătești, căci mosafirii, văzîndu-l pe domnul amploiat de la capitalie în ciorapi, crezuseră că aia-i ultima modă la Ieși și se grăbiseră s-o îmbrățișeze.

Ei, dar cea mai afurisită treabă din viața mea de slugă la poet a fost că, seară de seară, oriunde ne procopsea soarta, cel puțin vreo două ore eram martor artei poeticești a domnului Fluturachi : se lăsa pe spate, căsca ochii la cer, își răsucea mustața și ingina : „Belă jună, belă jună / Orice strună, orice strună / Numai despre tine sună". Și apoi : „Ei ? Ce zici ? Vezi cum se murmură stihu' ?". Eu : „Se murmură, se murmură ! !". El : „Și sentimentul, sentimentul cum se furișază...". Eu —

Tablou de Mihai Sărbulescu

Tablou de Horea Pașina

teatru

Hamlet

Glisaj în întuneric...

La nivelul sălii, podiumul central, pardosit cu plexiglas negru, în spatele căruia se ridică un alt podium : cadrul scenografic fixează imaginea implicării spectatorului și a dublei reprezentări ; planul de jos avînd semnificație psihologică, familială, planul doi sau arierplanul vizînd subtilități de natură socială și politică. Dublă punere în scenă, copertată de finalul pantomimic, care devine și prolog. Eliminarea vectorilor explicativi din actul al IV-lea și al V-lea anulează malestuozitatea tragediei. Dezvăluirea deznodămîntului — comprimat într-o imagine-cheie — denudează spectacolul de conținutul tragic real, divulgînd, cu insistență, mistificarea adevărului, a noțiunii de libertate. Moartea, marele act de sănătate — clipa de purificare/perfecțiune — de vindecare, apare ca singura cale accesibilă ieșirii din impas. Către acest act de eliberare tînde întreg spectacolul. Purtînd în fața spectatorilor **doliul alb al regilor** cum ar spune J. Genet, personajele își dezvăluie travesti-ul morții, din dorința de a anunța deschiderea ceremoniului, a convenției jucate la vedere. Luciul mat al „oglinzii" negre, răsfrînge publicului imaginea unei lumi în care totul e aparență : imaginea trucată, în ultimă instanță, a propriului său chip.

Tactica luptei pentru putere, cu întreg arsenalul său de semne, devine pivotul central. O parabolă deghizată în straie de sărbătoare pune accentul asupra ideii de „lume ca închisoare", în care „omul este prizonierul timpului său" (preluare din concepția regizorală a lui Peter Hall). În acord cu motto-ul înscris pe frontispiciul Teatrului **Globe, totus mundus agit histrionem,** precum și cu structura interioară a piesei — din care regizorul vrea să demonstreze că nu iese —, Alexandru Tocilescu dublează formula **teatru în teatru, Hamlet**-ul său fiind **imaginea cruzimii** unui spectacol în alt spectacol, ritualul inscenării „mici", a acelui **miching malhecho,** revelînd dimensiunile inscenării ample, pentru ca liniile de forță ale timpului trecut-prezent și ale spațiului istoric-contemporan, să-și interfereze sensurile, dezvoltînd legături abstracte ce trimit la morala lumii moderne, hăituite de coșmarul fascismului. Mizanscena, în cheie ironică, voalează intenția demistificării vieții sociale, din care **digest**-ul teatral (de cinci ore) al lui Tocilescu face o paradă mai mult grotescă și mai puțin gravă, decît aceea a comedianților. Raportul antitetic dintre vizual și auditiv este însoțit, de cele mai multe ori, de o relație sincronică : Hamlet îngină spusele duhului, perechea regală se sărută în timp ce solii relatează misiuni împlinite, Laertes își dă ochii peste cap, ascultînd sfaturile lui Polonius, bombănînd în același timp etc. Urmărind să obțină grupaje de analogii de comportament, de limbaj, de gesturi și atitudini convenționale (îngenuncheri succesive, înmînări de medalii, privitul în oglindă, chiar dacă oglinda este imaginară, cazul lui Hamlet, care vede în clovn egalul sau sosia sa), regia prezintă publicului corespondențe sociale, moral-psihologice, între timpul anecdoticii și cel al parabolei, restringînd codurile estetice la un limbaj mai mult socializat.

Așezarea actorilor în spațiu, situarea lor cu spatele sau cu fața la public, intrarea în scenă a pianistului și, apoi, a lui Hamlet, dinspre sală, întîlnirea (vizuală și sonoră) a celor două imagini în arierplan, reluarea inversă, în final, a traiectoriei lor descendente, decodifică dubla raportare : a publicului la ecuațiile scenei, a personajelor și actorilor în procesul de asimilare a înțelesului lor de către spectator. Numeroasele interferențe ale lui Hamlet cu clovnii — sugestie a „nudității" în travesti a oamenilor de rînd —, se structurează în puncte de sudură ale celor două planuri ce-și împrumută sensurile, echivalîndu-și mutațiile. Deghizat în ipostaza pianistului — ca maestru de ceremonii al teatrului ca joc — regizorul își asumă funcția dublului lui Hamlet. De aceea, Hamlet va deveni „dirijorul" care conduce, diabolic, dubla mascaradă a capcanei, a revelației adevărului. Spațiul scărilor marchează evoluția pe mediană, sensul urcării sau coborîrii treptelor, transmutînd personajele din social în biologic, din trecut în prezent, din viață spre moarte.

Optînd pentru registrul bufon, Tocilescu își constituie spectacolul, sub toate aspectele lui, din perspectiva duratei omenești, ancorate în cotidian : însemnul puterii regale, coroana, este eliminat, armura militară devine blazon, galoanele și fireturile aurii sînt semnul distinctiv al celor puternici de cei slabi. Haina albă, pe care Hamlet și-o pune pe umeri în momentul pantomimei bistrionice, deslușește dublul său psihologic și social : un umăr de bufon, altul de prinț, o latură a slăbiciunilor omenești, o alta a idealului măririi. Convenția teatrală e corelată cu opțiunea realizatorilor, care-și coroborează efortul în împlinirea unei atmosfere glaciale, alunecînd uneori pe pantele și prin poantele propriilor capcane, în situațiile de margine ale efectului teatral.

Nicoleta Gherghel

muzică

Panoramic XX

Preluînd o idee din comentariul lui Fred Popovici la recitalul violonistului Ion Georgescu (sala Studio a Filarmonicii), subliniem faptul că atitudinea față de creația contemporană se distinge prin note caracteristice. Cea mai importantă pare a fi aici lărgimea punctului de vedere, permițînd astfel interpretului să ofere versiuni adecvate lucrărilor din program, frecvent, radical diferite în privința însești premiselor de estetică și ontologie ale formelor sonore. E necesar însă să adăugăm aici și o a doua caracteristică, indispensabilă actului de interpretare ; și anume, deschiderea egală, imparțială față de lucrări, prin însăși această deschidere oferindu-li-se șanse de „existență" efectivă în stagiune chiar dacă valoarea lor diferă, uneori considerabil. Faptul e pozitiv pentru că, fără o permanentă comparație între valoros și nevaloros, sistemul de apreciere se aplatizează iremediabil.

Sonata pentru vioară și percuție (primă audiție) de Tiberiu Olah a constituit evenimentul serii. E vorba aici de o partitură în spiritul esteticii acestui important compozitor, descriptibilă, la prima vedere, prin culoare, varietate, bogăție de contraste. Toate sînt însă în fond rezultate ale unui număr relativ restrîns de premise componistice. Pentru a obține diversitate, Tiberiu Olah investește inițiala economie de mijloace cu latențele izvorînd dintr-o permanentă schimbare a punctului de vedere. În linii generale, putem face comparație cu privirea unei aceleiași prisme, completată cu o plimbare în jurul ei, fapt care antrenează noi și noi irizații. În acest caz, dacă „itinerariul" plimbării este circular (se închide), vorbim de o construcție echilibrată, fapt compatibil aici cu ceea ce autorul ne anunță încă de la început : că este vorba de o (contemporană) formă de sonată. **Action** pentru vioară solo de Sorin Lerescu și **Construction** pentru percuție (primă audiție) de Bohuslav Schaffer sînt două partituri utilizînd consistent posibilitățile instrumentului respectiv. A doua lucrare, o muzică excelent scrisă, ne prilejuiește sublinierea valorii unui tînăr absolvent al Conservatorului clujean, Matei Alexandru, interpret cu reale virtuți tehnice și expresive. **Poem** pentru vioară și pian (primă audiție) de Andrei Tănăsescu, la pian compozitorul, este o lucrare de factură romantică în ceea ce privește limbajul și forma. Subliniem, de asemenea, modul inteligent de exploatare a resurselor instrumentale, fapt caracterizînd și lucrarea lui Donald Martino, **Fantasy variations** pentru vioară solo (primă audiție), piesă tributară unei estetici post-serialiste, unde varietatea modurilor de atac îmbogățește efectiv varietatea stînd „prin definiție" la baza tehnicii seriale, profesional aplicată. **L'angelo musicante** pentru vioară solo de Fernando Grillo este o lucrare unde se împletesc interesant cantabilitatea și austeritatea. Prima se revendică de la o cultură muzicală unde verismul se situează la loc de cinste, a doua ține de o estetică de sorginte post-serială. Rezultatul este mixt, ușor ambiguu.

În sala mare a Ateneului, în simfonicele filarmoniei am avut prilejul să-l ascultăm pe tînărul pianist Remus Manoleanu interpretînd **Concertul în Sol** de Ravel și **Burlesca** de Emanuel Elenescu (sub bagheta compozitorului). Trebuie spus de la început că ceea ce caracterizează interpretarea lui Remus Manoleanu este vigoarea : o anumită clară robustețe în paginile mișcate raveliene, o tehnică fără cusur, briantă în momente din lucrarea a doua, un sunet percutat, limpede, fără a fi strident sau neplăcut însă, un tip de frazare muzicală urmărind (și obținînd) pe termen scurt efecte muzicale convingătoare, într-un cuvînt, o eficiență deosebită în majoritatea planurilor — aceasta ar fi, cred, dominanta interpretării acestui talentat interpret. De subliniat e aici faptul că acest tip de eficiență e compatibil cu valențele estetice ale muzicii, îndeosebi în privința anumitor game repertoriale distincte. E aceasta într-un fel o **abordare contemporană a interpretării** de dată aceasta, bine sprijinită pe o stăpînire clară a resurselor pianului.

Viorel Crețu

adormit, căscînd cu fereală : „Se furișează, se furișează !".

Nici franțuzul nu era mai breaz : aduna pietre, da, dom'le, aduna pietre. Ei, și că le aduna, mai era cum era, dar numai să-l fi văzut cum le stringea, le învelea în bumbac și le-așeza în cutii și cutioare și pe urmă cutiile în lăzi și lăzile în caretă, ca la balamuc, nu alta. Altfel, îi plăcea să bea, să mănînce, să dănțuie și să curteze muierile, pe unde apuca, fie că erau boieroaice, fie țărănci. Eu — cu ochii după el și după scrisorelele dumnealui, cum era porunca. Și primea, tată, nu glumă și joacă. În fiecare tîrg pe unde treceam, îl aștepta cîte una, iar dacă nu eram în vreun tîrg, venea călăraș de poștă după dumnealui. Mă uitam atent, mai pe față, mai prin dos ; le citea o dată, de două ori, pe urmă se gîndea morfolind o mahoarcă din cele groase cît degetul și, în fine, se apuca să scrie. După ce termina, lipea scrisoarea, o sigila și o expedia. Nu mă interesuia pe mine ce răspundea dumnealui — asta era treaba altora — ci ce făcea cu cele pe care le primea. Ei, pe alea le vîra într-o casetă cu cheiță, cheița o atîrna de gît, iar caseta o vîra în cuferele cu pietre.

Pe la jumătatea drumului dintre Asău și Agăș, au venit dintr-odată două misive dar și alte belele. Franțuzul s-a închis în sine și-a pîrdut buna voie de pînă atunci și a început să mănînce lumea cu priviri întunecate și rele. Ceva se întîmplase și trebuia să aflu. La Brusturoasa, unde ne-am așezat la han pe timp mai îndelungat — căci eram în octombrie și se pusese pe ploi — m-am hotărît să pun țara la cale. Am vorbit cu jupînul să scoată cel mai bun vin al dumnealui, să rostuiască vreo doi-trei claponi pe frigare și să cheme ăl mai bun lăutar din ținut. Apoi, l-am luat pe conul Fluturachi la trei păzește cum și ce să-l întrebe pe musiu Lalande, după ce voi avea eu grijă să-i torn multe pahare de vin negru, dar parfumat cu o mie de miresme. Și totul a fost întocmai cum plănuisem. S-a lăsat prins de vin, de fripturi și de susurul măiestrit al doinelor de jale înginate cu afurisit meșteșug de lăutarul hangiului. În vin e adevărul, cum zicea stăpînul meu poet că ziceau latinii. Înghinerul își dădu drumul. Tărăganat la început, apoi din ce în ce mai repede, cu furie, se plînse domnului Fluturachi de situațiunea intervenită : cum că de cînd umblă el teleleu prin munți, în țara dumnealui s-au schimbat rosturile politicești, Evropa căzînd în al doilea rînd pentru diplomachia frîncească, după călătoria maiestății sale imperiale Napoleon al III-lea în Algeria ; cum că emigrațiunea politică maghiară s-a pornit în sfadă, iar musiu Klapka, generalul, face numai boacăne, căci pe de o parte îi trimite recomandațiuni de prudență și tăcere, dar pe de altă parte își semnează depașele cu numele de Cor, nume cunoscut de toate polițiile evropene ca fiind al dumnealui că la Constantinopole sosiseră armele revoluțiunii maghiare, din Sardinia, dar macaronarii ăia de italieni nu avuseseră atîta cap încît să șteargă de pe lăzi inscripțiunea : „Il Regio Arsenale di Genova", iar despre asta aflase doctorul Becke, viceconsulul austriac de la Galați...

„Hopa ! îmi zic, ascultînd ca tatarul, dar pricepînd și eu cîte ceva, se încurcă trebile. Poa' să se iște de aici cine știe ce drăcovenie. S-a copt bostanul, trebuie să-l rup din vrej !"...

Da, da, dar cum ? Dacă n-am făcut-o cît eram în cîmp, în drum, în munți, cînd mai pposeam cîteodată sub cort, ca șătrarii, acum, în han, cum ? Și pun-te, Caledonie, pe ochială, chiar de a doua zi. Mi-am făcut eu treabă, cică pentru a afla cum se simte franțuzul după chiolhan, avînd slujbă de la musiu Fluturachi, să intru în odăița jupînului înghiner. Dar ce să vezi într-o clipită ? Nți ! Trebuia să-mi fac intrare pe-ndelete ! Așa că-l sicii pe poetul meu stăpîn : „Domnia ta, încep, ce-ar fi să scoți matale pe domnul Lalande la o plimbarisire ?". „Pi ploaie ?" se miră dumnealui. „Pe ploaie. Luați careta și dați o fugă pînă la Palanca ! Cică acolo ar fi nu știu ce năzdrăvănie !". „Se ?" intrabă el. „Apoi, să zic eu ? Nu ești matale om cu carte, poet cu imaginațiune, născocitor de cîte și mai cîte ?". „Aiii ! Ia să videm !" se convinse cuconul Fluturachi.

Și făcu ce făcu, îl puse la caretă pe franțuz și o luară la deal. Eu am rămas, am intrat în camera musiului poet, cum îmi și făcusem planul, am deschis ferestrile ce dădeau spre lunca Trotușului și m-am apucat de-o năzbîtie de care mă minunez și acum : franțuzul găzduia în odaia de alături, ferestile aveau pichici de zidărie, iar eu avusei curajul să mă cărcănez între cele două prichicuri, spînzurat de marginea de două degete a lemnăriei, la vreo douăzeci de coți deasupra pămîntului, să sparg beșica de porc ce ținea loc de geamuri și să pătrund în odaia domnului de Lalande.

Nu mi-a trebuit mult să descopăr lada de pietre unde era caseta. Lada avea și cheia în broască ! Dar cum să deschid caseta ? ! M-am gîndit, m-am învîrtit. Pînă mi-a venit mintea la cap : o iau cu totul. Da, dar o să se lase cu scandal. Ce să fac ? Și iar o păsărică mi-a șusurat sub țeastă : să fac cum c-ar fi fost un furt. Zis și făcut : răstorn pietrele prin cameră, răvășesc așternuturile,presar lucrurile din cuferele de boarfe, găsesc și o pungă de bani și arunc vreo doi pe jos, ca să știe că a fost jaf, apoi, rup un cearceaf, fac o funie, o anin în două de ivărul ferestli și mă las în ploaie afară. Trag funia și-o scot de după ivăr, cînd sînt, în fine, cu picioarele pe pămînt și merg de-o arunc în Trotuș, s-o ducă la vale. Pe mal, acolo, cu două pietre bune, deschid caseta, înhaț hîrtiile și le bag în sîn, lîngă punga de bani, trimit caseta după funie, ocolesc hanul și intru pe ușa din față. Dau poruncă pentru o vadră de vin la odaie, urc scările, intru iar în cămara musiului Fluturachi și închid fereastra, apoi mă trag la mine și mă pun pe băutură cu misia încheiată. Mă fac pulbere și dorm.

Mă trezesc într-o gălăgie de bilci. Franțuzul făcea gură și era oțărît nevoie mare nu pentru casetă și scrisori, nu pentru punga de bani ce-i lipsea, ci pentru că furii îi încurcaseră colecțiunea de pietre. „Domnule Fluturachi, îi explica el stăpînului meu și eu pricepeam ca tatarul, erau toate orînduite pe categorii, după locul de descoperațiune, după straturile..." Restul nu mai știu, era altă limbă decît cea predată de musiu Vaillânt la Sf Sava.

A doua zi stăpînul m-a trimis la Iași. Și, pe toată gloata aia de sfinți de la Niceea, ce s-a miniat vodă și ce halima a făcut cînd a citit scrisorile, căci era gata gata de fie alții cu foloasele și noi cu ponoasele... !

Eu am fost totuși cu foloasele, căci m-a îndatorat Măria sa Cuza dînd poruncă, peste vreme și obicei, să mă-nalțe în funcție ! Na, ca să vezi !...

petru solonaru

Fii, dar...

lubita mea pierdută prin ninsori
fii, dar
de-a pururi mingîiere Lunii,
menire plînsă
marginilor humii,
uitînd albastrul vinovatei Flori !

Și-ascultă-în noapte-al trecerii descînt
spre pacea prundului
ce se cuvine.
Al Lunii ochi ningînd, fără de tine,
sub rătăciri
petrecere-se-va cînt.

Calmă zidire

Pirguie-în viu, calmă zidire,
ziuă și somn,
urmă subțire...
Trece-te rar lumilor caste
ca sub ninsori
vina-ți s-adaste...
Marelui drum, din joase cride,
frunți colbuind,
jocuri închide...
și-între scîntei viesparu'-l suie
numai mirări
în stup ce nu e...

Sub perdeaua clipei

Veșted cringul humei se întoarce.
Așteptării
zîmții frunzei șui
tălmăcit-au tihna nimănui,
firul,
ruptul,
ne-nduratei Parce

Cît mai umblă fără de cărare
vîntul urmei
tulburînd cel hat,
doar cenușe
sub pustii ne-abat
din chemarea toamnei sepulcrale.

Molcom numai păsări se strecoară,
albe lăncii
între norii mari ;
sub perdeaua clipei
rari,
mai rari,
ne sînt pașii
hăituiți spre seară...

Din departe corn de lună

Ce nădejdi
sub toamnă-ascunse
somnul tulbură prin frunze,
de-în poteci mai întîrzie
verde fraged,
sevă vie ?...
Fum de plopi,
de-arțari,
de ruguri
fost-a pretutindeni muguri ;
azi sub ramuri
risipirii
curmă molcom roata firii.
Din departe corn de lună
a cenușei iarbă-adună
și prin raristi
cîntul, vîntul...
Teamă am că necuvîntul
adumbri-va unda-în mine
și amiezile-mi
puține...
Întrebare sînt și numai
trupului
întorcu-i huma-i...

Sub Arcașul

Nadă sieși ciutura coboară,
sub Arcașul,
în fîntînă-adînc...
Din neunde păsări joc ne string
oglindirii
faptului de seară...

Poate vîntul
țărmi să ne clinteasc
între pietre linii osebind...

Nenăscute,
ore,
alte,-aprind
Înlăuntrul,
liniștea cerească.

Tablou de Paul Gherasim

felix sima

Cînd trece spre munte

cînd trece spre munte un cal arămiu
pe calul acela cîndva vreau să fiu
el are în frunte un semn ca o stea
cu care tot cerul cînd vrea îl și bea

acela e calul istoriei vechi
tot fluierul lumii îi cîntă-n urechi
el umblă prin sat așteptînd un haiduc
și noaptea rămîne în drum sub un nuc

pe șaua-i de aur doar luna se-oprește
cînd noaptea de toamnă din trupul ei crește
și tîmpul răspunde cu frunzele moi
la soapta bătrînă ce strînseram noi

în casele vechi aburite la geam
cînd stam lîngă sobă plîngeam și eram
aici la Posada de unde vă scriu
cînd trece spre munte un cal arămiu.

Semn de carte

nu se stinge dorul pentru om
oricît s-ar ascunde de departe
locuim printre pereți cu cărți
locuim printre coperți de carte

viața o primim de la părinți
viață dăm copiilor de-acasă
cărți le-aducem deseori în dar
cartea vieții noastre e pe masă

zilnic îi transcriem pagini noi
zilnic îi mai rupem cîte-o foaie
scriem cu lumină pagini verzi sub cer
rupem cu lumină pagini lungi de ploaie

cînd plecăm pe pîslă către bătrînețe
ne trezim spre seară ca din dulce vis
și simțim cum cercul anilor se-nchide
însă cartea vieții încă nu s-a-nchis

mingîiem nepoții ce-au crescut vlăstare
într-o încăpere caldă sufletească
și rămînem semne pentru cartea-aceea
care-au început-o singuri s-o citească,

Clipă

potcoavele de aur să-ți sară pe perete!
(acesta fiind semnul, băiete, către fete)
să fie seara seară să fie noaptea noapte
să ne spălăm pe gînduri într-un ceaun
cu lapte

din care steaua aspră a mea și-a vîrstei
mele
mă prinde și mă rupe în colții de măsele
azi prind o ploaie blîndă ieri m-a mușcat
un ger
și tremură pe munte silabele de fier

am sport și stînci de gresii și sîmburi
de gutui
să fie omul simplu sătean în satul lui
să plece pe sub cetini cu negură și ploi
cu ceața lui de oi să umble prin trifoi

și țara să se cheme moșie părintească
pe care să se-aprindă amnarele cu iască
să aibă lapte-n țîțe pentru copii frumoși
și zmeul din poveste să aibă ochii scoși

potcoavele de aur să-ți sară pe perete
(acesta fiind semnul, băiete, către fete!)
. . . . . .
opresc aici cuvîntul de a vorbi prea mult
deschid urechea dreaptă și frații mi-i ascult.

Sînt brazii spre iarnă

sînt brazii spre iarnă mai drepți și mai verzi
sub ei într-o țară nicicînd nu te pierzi
cînd prinzi o cărare o urmă de lup
și urci de la deal către muntele-stup

am arcul pe umăr săgețile-n el
și capul e bine-nvelit cu un miel
aștept să-l revăd pe Matei Basarab
în Arnota vine pe-un cal (cel mai dalb)

în candelă arde lumină de său
trăiește-ntr-un brad mal înalt duhul său
cărțele-n urmă cu umere de toamnă
sînt pentru a lui și a Țărilor Doamnă

le urcă-n blîndețe le-așează în pod
să dea cîte unul pe zi la un plod
ce uită de noapte de viață de moarte
citind și scriind în frumoasa lui carte

sînt brazii spre iarnă mai drepți și mai verzi
cu ei într-o țară nicicînd nu te pierzi
cînd prinzi o cărare o urmă de lupi
cobori de la munte la dealul cu stupi.

Desen de Luminița Tudor

pavel peres

Pretutindeni

În preajma ta pămîntul e și marea
În dreptul meu doar focul, stăvilar,
Ascultă cum prin flăcări întîmplarea
Își lasă scrumul purpuriu și-amar.

Rămîn o clipă-n înflorire merii
Atît cît să-și audă rădăcina
Și totuși noi ne-am dăruit plăcerii
Și-am sta așa cît dăinuie lumina.

Dar ce-i oprit ? Nimic nu e. Și-atunci
Primim și dăm mereu cîte-o secundă
Soarele-i sus, dovezile-s adînci
Și viața noastră gesturi o inundă.

Ni-s vorbele cu mult mai înrudite
Ca la-nceput cînd nu știam mirarea,
Și-ntorși în ciclurile nesfîrșite
Vom locui pămîntul, focul, marea.

Corăbier

Să șteargă tot, să ferece obloane
Să nu rămînă urmă să-l trădeze
Pe cel avid de timp, în diafane
Cămăși de in ca să-l înveșminteze.

Să-l pună-n gînd, în zborul cu ereții,
Cît se-nvîrtește-n axa lui pămîntul
Pe cel cu chipul larg al dimineții
Ca să-l priceapă-ncet, cu de-amănuntul.

Să iscodească zarea și să cheme
La ochiul său, pe trepte de argilă,
Pe cel cuprins și necuprins de vreme
Înmugurind în șubreda șindrilă.

Prin el ne vom numi mereu ființă
Și grai și dor, al înfloririi gest,
Prin cel ce-i vieții-ntîia locuință
Fără de care, singuri, sîntem rest.

Elegie

Vîntul era în așteptarea ploii
Cînd m-am întors, mai bîntuia pe-aproape
Lîngă tulpini ce-și pregăteau altoii
Ca-ntregul cer în ei să poată-ncape.

Atunci am auzit-o-ntîia oară
Spunînd povești mai grele ca destinul
Și-aveam curaj să cred, să mi se pară
Că mierea nu-i mai dulce ca pelinul.

Un cînt răzbea prin crăpătura ușii
Lovindu-se cu dor pe fiecare
Și vorbele zburau cu pescărușii
De sare pline-n grea desfășurare.

Avare ierni luceau într-o oglindă
În centrul ei exact, mai jos de astre
Ca-n vreascuri un fascicul să aprindă
Topitorii din sufletele noastre.

Asediere

Doream o culoare și niciodată
n-aș fi rămas zăvorît
în frunzișuri se presimte prezența
unei ciocîrlii de argint.

Sparte au fost vechile urne
aitele aduse stau înșirate
precum viscolele fără frîu
totuși păsările cîntă.

Printre foșnete tună secretul
zorilor pătați de cerneală
mîna pribeagă își scrie
pe lujerul neatins ascultarea.

Lunecă cerul ca leagănul
în care se dezgolește poezia
totul în jur este treaz
versurile se ivesc spice.

O culoare smulgîndu-se în adevăr
fragedă în amiază
o culoare fabuloasă singura
respirație a poetului.

O vîrstă fără asfințit
fără trădare la ora dimineții
cînd prin sînge se aude
lătratul unui cîine.

plastică

Dincoace de pragul abstracției

Rîndurile scrise acum aproape un deceniu în această revistă, în același colț de pagină (vezi „Luceafărul" din 9 octombrie 1976) despre sculpturile lui **Ovidiu Maitec** își păstrează în mare măsură actualitatea. Insistam atunci asupra universului coerent și a viziunii integratoare a artistului pe care încercam a o explica dintr-o perspectivă a tehnicilor de prelucrare a materialului, a spațializării formei. Recenta expoziție de la Sala Dalles îmi propune încă o reflecție pe marginea operei artistului, operă în care, cu trecerea timpului, nu s-au produs modificări de structură ci s-au îmbogățit doar straturi de semnificație prefigurate anterior. În treacăt fie spus, sala Dalles mi se pare improprie pentru o expoziție de anvergură a lui Maitec : cele două „cutii volumetrice" conținînd expoziția sînt supradimensionate pe verticală și, în mod paradoxal, anulează iluzia de aspirație spre zborul planat, pe orizontală, la care îndeamnă multe din lucrările sale. Această eroare de „programare" este cred în defavoarea unei imagini mai corecte asupra lucrărilor artistului ce s-ar fi cerut eventual expuse în sălile aerisite și cu o arhitectură mult mai ritmată ale Muzeului de Artă al Republicii. „Handicapul" de factură organizatorică s-ar putea să fie pînă la urmă și la urmă în favoarea artistului deoarece vrînd-nevrînd trebuie să ne imaginăm aceste lucrări în spații pentru care au fost concepute : fie în antiladele de încăperi elegant proporționate unde se propun ca simboluri intercomunicante, fie pe pajiști sau în mijlocul unei vegetații rezonînd cu intensa tactilitate degajată de o materie redusă la forme esențiale. Mai greu de înfruntat este alt „handicap" : acela oferit criticii de textul lui Mircea Eliade, pus în fruntea catalogului. Reiese din el că Maitec este „cel mai puternic urmaș spiritual" al lui Brâncuși. Afirmația marelui savant trebuie privită cu oarecare circumspecție, fie și datorită motivului că nu numai pe planul istoriei artei românești ci și pe planul istoriei artei universale, moștenirea lui Brâncuși nu este încă limpede definită. Ea se autoconstruiește, nu doar la București ci și în alte centre naționale și internaționale ale artei. Momentul sintetizării experienței brâncușiene nu este însă departe. Un bilanț provizoriu se poate deja face și în cadrul său considerația lui Eliade — care impune, fără voie, dar totuși peremptoriu, un program critic — proiectează un fascicol de puternică lumină asupra uneia din personalitățile de prim rang ale sculpturii contemporane. Dar, iată, nu am intrat încă în plin în subiectul însemnărilor noastre și spațiul acestei rubrici este aproape pe sfîrșite. Să ne limităm la cîteva considerații fugare în prelungirea celor din 1976.

Încărcătura simbolică a sculpturilor lui Maitec este potențată gradat de recurența unor structuri armonice. Fără a se desprinde total de formele de inspirație zoomorfă sau antropomorfă, Maitec tinde spre o simplificare a lor ce le aduce în pragul abstracției. O abstracție care, prin multiplicarea unghiurilor de vedere, prin mobilitatea volumelor ce compun imaginea, prin circularea liberă a luminii în interiorul maselor perforate ordonat, este ea însăși subiect al metamorfozei vizuale. Lucrările lui Maitec, trimit, este adevărat, la o lume a miturilor, a arhetipurilor. Ele au însă acel coeficient de plasticitate care este atributul exclusiv al depășirii unei concepții artizanale asupra materialului prin prelucrări în stare a înscrie obiectul în zona de referință a unei civilizații mecanice. Simbolistica mitului la Maitec este alterată și remodelată de o concepție asupra formei marcată de un timp al tehnologiilor. Tehnica sa expresivă nu este deci aceea a artistului ce prin reevaluarea artizanatului se reîntoarce la origini; ea este aceea a creatorului solicitat de o civilizație a imaginii în care primarul este timp interior, trăit, consumat în contemporaneitate. Zbaterea timpului în suprapunerea dimensiunilor sale obiective constituie componenta majoră a viziunii unui sculptor despre care, iată, iarăși, nu am reușit să-i oferim cititorului decît o imagine destul de parțială.

Grigore Arbore

Un spațiu original

În lumea modernă ce suferă de pe urma standardelor industrializării artistul găsește în vestimentație ca și în tapiserie un mod propriu, creator, de a umaniza ambianța. Astfel parafrazîndu-l pe Jan Lucat, pictor și decorator francez care spunea că „Peretele gol este începutul închisorii, el trebuie acoperit ; desfășurarea unei tapiserii înseamnă un orizont. Un orizont cald, dulce colorat, nemărginit..." putem afirma la rîndul nostru, că vestimentația poate și trebuie să devină un act cultural, un mod de a privi, de a ne privi dincolo de obișnuințele terne ale vieții cotidiene.

Astfel cu fiecare lucrare a Aurei Popescu descoperim un spațiu original, redat într-un registru cromatic bogat, în care simplitatea e dusă pînă la rafinament și în care rigoarea și austeritatea mijloacelor de exprimare sînt compensate de bogata imaginație a artistei. Lucrările sale îmi amintesc de acele inefabile impromptu-uri muzicale, declanșînd în privitor o stare lirică de tip romantic ce așează dincolo de aparențe semnele liniștii și visării.

Paleta cromatică a artistei îmi amintește de o pădure întomnată cînd culorile stinse de acum și-au pierdut vitalitatea și acuratețea sub patima brumelor și ceațurilor septentrionale cînd lumina scade filtrînd în chihlimbarul ei culorile. Astfel seria rochiilor din catifea în care predomină bejul, cu aplicații, colaje cu broderii vechi și combinații de dantele crează un dialog inedit în vestimentație, între funcționalitate și expresie artistică.

Desen de Raluca Grigorcea

Artista apelează adeseori la materiale și motive ce aparțin fondului arhaic al textilelor populare declanșînd o stare de fabulație de sorginte folclorică.

Rochiile albe amintind de veșmintele populare stilizate din pînză țărănească și cu dantele aplicate stau alături de rochiile panotate cu fir auriu, cu colaje de extraforuri și pasmanterie care prin croială și linie cromatică amintesc la rîndul lor de rochiile vechi, de domnițe, ca într-un sigiliu al timpului în ceara iluzorie a modelor vestimentare.

Dantelele și broderiile vechi folosite în toate lucrările dar mai ales în seria rochiilor negre seamănă cu niște citate menite să accentueze prin contrast modernitatea celorlalte materiale și a liniei cromatice.

Pline de inefabil, de transparență și mister, rochiile de voal vin să întregească paleta imaginației artistei, un fel de ideogramă a neliniștilor sale.

Interesul artistei se îndreaptă adeseori spre obținerea unor armonii cromatice, a unor raporturi muzicale între forme bine ritmate și declanșatoare de energii spirituale, ce ne amintesc de lirismul cald din opera tatălui, pictorul Viorel Huși.

În aceste scurte zile de iarnă în care lumina capătă accente prerafaelite sîntem pregătiți să receptăm universul Aurei Popescu așa cum ni s-a oferit pentru o oră de elevată detentă în spațiul intim al galeriei de la Teatrul Foarte Mic.

Liliana Ursu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul „doctrinar" — realist (2)

Deși, cum s-a văzut în **symposionul** introductiv al povestirii sînt evocate, chiar cu o anume ostentație, elementele doctrinei platoniciene cu privire la retrăirea prin intermediul visului a amintirii legate de întruchipările succesive ale eului arhetipal, totuși, descinderea eroului voiculescian în abisul oniric se produce, așa-zicînd, în chip cît se poate de natural. Complexei savanterii ezoterice în virtutea căreia **archaeul** eminescian se eliberează din strimtoarea efemerelor sale întruchipări individual-umane după cum și îndeajuns de abil convenționalei puneri în ecuație narativă (în fapt, o succesiune de episoade nuvelistice cvasiindependente) a ideației teozofice din romanul lui Rebreanu li se substituie simplu, mecanismul psihic-halucinatoriu declanșat de suferința fizică și morală limită în ghearele căreia eroul este aruncat.

Înainte de toate este de reținut amănuntul de o importanță decisivă că, în **Căprioara din vis,** aventura onirică menită a facilita eroului întîlnirea cu întruchiparea eului său primordial nu are loc pe durata clipei infinit dilatate a trecerii insului uman în imperiul morții ; dimpotrivă, faptul se derulează în imprejurarea în care, printr-un straniu concurs de imprejurări favorabile, clipa respectivă este transformată în contrariul ei, adică în moment fast, cînd eroul începe a se îndepărta de fatidica amenințare. Din plecare așadar, simbolul fantastic se (re) integrează în arhisemnul său vital, înțeles în accepția lui realistic biologică. Departe de a fi doar însemnul ultimului act de „conștientizare" (onirică !) a **vieții visului,** faptul are semnificația autenticei **conștientizări onirice a visului vieții,** la originea fenomenului aflîndu-se tocmai acest „agent" prin definiție benefic („La gura mea ajunse sfîrcul unui sîn plin cu lapte. Și supsei, cu lăcomie, viața caldă și dulce"). De aici decurge și fireasca translație în universul de fapte și imagini ce populează **visul treaz** al eroului. În aparență simplă — chiar simplistă —, de o linearitate derutantă, la polul opus complicatelor interferări și supraetajări din proza lui Mircea Eliade. În realitate, epica visului fantastic imaginat de Voiculescu se constituie în virtutea unei subtile și complexe gradații a motivelor ce-i asigură antologia mitică. Începutul pare voit convențional, inadins argumentat de reziduurile livrești comune :

„Un ciopor de oameni uriași, cu blăni sălbatice atîrnate de umeri și încălțăminte de piei întregi în picioare, coborau peste dîmburi către mine. Pașii lor scuturau de pe ierburile înalte agrișele de rouă aninate la încheieturile florilor. Aveau în mîini țepoaie tari de lemn. Știam bine, de lemn de corn, cu vîrfurile ascuțite și pălite în foc. Alții scuturau sulițe lungi cu care dau de-a azvîrlita". Dar, o asemenea „literaturizare" a imaginarului, de fapt, este premeditată. Naratorul scontează pe efectul de contrast dintre imaginea introductivă anume convențională și ceea ce urmează a se întîmpla în continuare. Revificarea reminiscenței livrești, inclusiv a nucleului ei doctrinar în ordinea gîndirii magice, se produce pe cît de brusc tot pe atît de firesc :

„Unul pe care mi se opriră privirile, tînăr și voinic, părea că-i călăuzește și-i însuflețește pe toți. De unde îl cunoșteam eu ? Cu cine semăna ? Îmi amintea de cineva. Și cu toate sforțările nu mă puteam apropia de amintire, mi-era din ce în ce mai apropiat, știut. Dar o pojghiță de uitare mă despărțea de el. Ah, de ce n-o pot sparge, ca să-l cuprind ? Și mă zbăteam acolo unde stam trîntit, frămîntîndu-mă să mă scol și să mă alătur lui. Tot dîmbul din fața mea e numai rîmătură de mistreți care au arat cu rîtul după ciuperci gustoase și rădăcini fragede.

A, iată turma de mistreți ! Năvălește peste ei. Ce stați ? Unde vă sînt mințile ? Repede la țepușe ! Cine strigă la oamenii aceia proști ? Eu sau tînărul care-i rînduiește în pripă să primească șarja colțoșilor în țepușele întinse dîrz ?

El, în fruntea tuturor, a și țintuit un solitar în parul ținut cu virtute în dreapta și cu cotul sprijinit zdravăn în oblînc. Și cu cît fiara se împinge, furioasă, cu atît se înfige mai adînc".

Și de data aceasta, inegalabila știință a prozatorului vizînd deconvenționalizarea imaginarului alimentat de surse ezoteric-cultiste atinge marea performanță. Veridicitatea realistică a imaginilor fantastice are drept suport extraordinar de puternica iluzie a eroului că el își trăiește, efectiv, **visul vieții** în dubla calitate de martor ocular și de protagonist. Fascinantul balans între cele două ipostaze, atît de viu surprinse în organicitatea lor intimă, face ca eroul să-și „pipăie" identitatea arhetipală fără însă a și-o uita de tot pe cea fenomenală. Mai mult chiar, aceasta din urmă revendică atributul de agent magic sui-generis ce își exercită prerogativele asupra celei dintîi. Astfel „dirijat", eul mitic, întruchipat în tînărul păstor, cum lesne constatăm, se (re)integrează în timpul și spațiul eului fenomenal, acționînd **acum** și **aici** ; ceea ce, pe de altă parte, atenuează considerabil, disimulîndu-l, artificiul epic destinat a „ilustra" teza existențial-estetică a întregii povestiri, degajată de trinitatea axiologică **vînătoare-iubire-artă** :

„Oamenii chiuiesc de bucurie și își împart prada. Tînărul, cu o ușoară mîhnire, privește mîndrețea vînatului întins la picioare și trage cu degetul niște linii închipuite deasupra lui, în vînt.

Vedenia trecu ca o nălucă. Acum din locul unde continuu să zac neputincios, strevăd alte isprăvi ale tînărului, pe care le primesc ca și cînd le-aș săvîrși aidoma eu.

Iată-l, și-a părăsit tovarășii greoi și nesăbuiți. Umblă singur, îngîndurat. Aleargă pe urmele unei ciute care saltă prin luminișuri de dumbrăvi, parcă înfrînată de puterea vînătorului, care n-o slăbește, cu arcul încordat, aminînd mereu săgeata.

Cînd s-a oprit, gata să sloboade moartea, și ciinii stau să se arunce, ceva mă împunge drept în inimă și un chip drag îmi vine în minte. Lui sau mie ? Amîndorura. Căci tînărul lasă arcul în jos, poruncește haitei, care încremenește locului, și el, molatec, zîmbește închipuirii.

Căprioara a întors o clipă capul, îmbietoare, apoi piere, în locul ei, acolo, în capătul rariștii, rămîne o altă nălucă. O fată zveltă, într-o tunică ce-i lăsa brațele goale. Sinii imboldesc cu îndrăzneală pînza subțire. Iar picioarele, strunjite de însuși gîndul iubitului, au o mîndrie care biruiesc pămîntul de sub ele. E învăluită într-un abur nelămurit.

Numai chipul luminat de iubirea de care fugise se întoarce uluit, cum se întorsese căprioara. Ne-au fulgerat pe amîndoi deodată, și pe tînărul vînător și pe mine, ochii verzi, părul de bronz aurit cu vițe lungi și unduioase. De unde le știu ? Ciinii cu limbile scoase au încremenit.

Tînărul, încordat ca arcul pe care-l azvîrli, scoate jungherul și pe plăseaua lată de fildeș, cu ochii duși, cu gura întredeschisă și limba uitată prinsă între dinți, trage cu un vîrf ascuțit linii înfrigurate care închipuiesc aidoma o căprioară în fugă săltată, întorcînd capul să privească sperioasă vînătorul înmuiat de dragostea unei fecioare.

E întîiul fior de artă".

Poetizarea realistică a imaginarului îmbibat în esența gîndirii magice — o poetizare animată de cea mai fină nuanțată intuiție analitică, iată pe scurt, secretul tehnicii fantasticului relevat în povestirea **Căprioara din vis.**

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Lingvistică și poezie : Al. Rosetti și Virgil Teodorescu

Grigore Arbore, în căutarea „cetăților ideale"

Amintirea unei documentări colective : Traian Iancu, Ion Horea, Ion Băieșu, Vasile Băran, Ion Hobana, Valeriu Bucuroiu, Constantin Nisipeanu și Radu Cârneci

Organicitate de esență

Urmare din pag. I

construită și sănătoasă cată să aibă forma unei piramide. O lopată de grîu aruncată în vînt, cînd recade la pămînt ia această formă, cea mai sigură pentru durata ei. Dacă ar lua forma unui cub sau a unui cilindru ar cădea la cea întîi suflare de vînt". Problema aceasta este discutată și în însemnările științifice din manuscrisul **2267, 107.** „O lopată de pămînt — citim aici — căzînd jos s-așează în piramidă".

Eminescu invocă în sprijinul tezelor din articolele sale exemple din fiziologie, întîlnite, de asemenea, în însemnările științifice. Apelurile adresate „oamenilor de bine", indiferent din partea cui veneau, nu puteau înlătura relele de care suferea țara și salvarea sta numai în muncă. „Fiecare organism omenesc — exemplifică Eminescu în editorialul **(„Națiunea" constată),** publicat în **Timpul** în 22 iulie 1882 — prin inspirare de oxigen și prin combinarea acestuia cu carbonul în acid carbonic dezvoltă căldura. Căldura produce putere musculară și intelectuală sau ceea ce c-un termen în fizică se numește echivalentul mecanic al căldurii. Acest echivalent omul îl poate întrebuința spre a produce lucruri utile sau îl poate cheltui dormind la umbră. Deci, fiecine să miște numai din mîini, să producă obiecte de utilitate și nu va exista sărăcie".

Presa din București discuta în perioada vacanțelor parlamentare probleme de principii, care însă nu duceau la nimic. Acum Eminescu apelează la matematică în susținerea tezei sale. „E o jucărie — caracterizează aceste discuții în editorialul **(Cine-ar ceti foile)** publicat în **Timpul** în 9 iulie 1882 — ca oricare alta, ca de ex. a căuta rădăcina pătrată a numărului 7. Poți să tot socotești mereu și să bați apa-n piuă ; aproximația va deveni din ce în ce mai mare, dar o rădăcină, care multiplicată cu ea însăși să dea exact 7, nu se va găsi. Și-aici se operează cu două abstracțiuni de-un cuprins empiric cu totul neînsemnat și poți vorbi și socoti zile întregi fără să fi făcut o treabă de seamă".

Medicina este și ea invocată ori de cîte ori se propun reforme ca remediu pentru vindecarea maladiilor de care suferea societatea. „Sînt o seamă de medici — atrage atenția Eminescu în editorialul din 7 septembrie 1882 — a căror îndărătnicie teoretică e atît de mare, încît puțin le pasă dacă bolnavul lor merge bine ori rău : odată diagnoza făcută, acest din urmă e condamnat să beie seria întreagă de decocturi, prescrise de discipolul lui Ipocrat. Zvîrcolească-se cît o pofti, meargă-i cum i-o merge, hapurile trebuiesc înghițite, fumurile trebuiesc inhalate pentru că așa scrie la carte. Dar s-o potrivi starea bolnavului ori nu cu cele spuse în carte, aceasta nu-l privește pe medic ; e vina bolnavului dacă tratat sistematic, după idei preconcepute și a **priori,** a dat ortul popii. Fost-au tratat conform regulilor ? Asta-i cestiunea. Dacă și-a azvîrlit potcoavele și ni s-a închinat cu plecăciune, e treaba lui".

Eminescu folosește ironia mușcătoare ca aici și atunci cînd se referă la cei care așteptau cu „minutarul astronomului" în mînă instaurarea dictaturii lui I.C. Brătianu **(Precum astronomul, Timpul,** 2 noiembrie 1882), cînd vorbește de oamenii politici care nu știau să semneze și propune să se inventeze pentru ei „o mașină de semnăture" pusă în miscare de „un curent electromagnetic" **(Anton Pann ne spune, Timpul,** 31 iulie 1882), precum si atunci cînd se ocupă de agitația redactorilor în ajunul alegerilor pentru care recomandă un „calorimetru" să le măsoare „gradul de fierbințeală" **(Un calorimetru sigur, Timpul,** 25 decembrie 1882).

Investigațiile pot fi extinse si la însemnările privind dreptul. economia politică, zoologia, botanica, antropologia.

Probleme importante ridică și interferențele între preocupările științifice, cum se reflectă în manuscrisele și creația sa artistică. Ocupă un loc aparte în însemnările sale teoria privind structura Universului. O bucată de materie, notează Eminescu în manuscrisul **2270, 115,** „e compusă dintr-un număr mare de asemenea **atome.** Toate schimbările din lume se datoresc mișcării atomelor". Problema structurii Universului o discută în termeni asemănători și Moș Iosif, personajul din proza cu același titlu. „După el fiecare atom era centrul lumii într[r]egi ; adică a nemărginirei, și fiecare sta în legătură cu toate lucrurile lumii".

O însemnare din manuscrisul **2285, 182** ne îndrumă spre **Scrisoarea I.** „Fiecare formă trebuie să degenereze — scrie Eminescu — ; devine incompatibilă, cu timpul — ba chiar în aparența formei, în mijlocul vieții sale putem observa germenii morții sale — tocmai cum știm că chiar în copilul inocent, fiecare pulsațiune e un pas spre dezvoltare, dar și unul spre mormînt". Ilustrativ pentru apropierea dintre această însemnare și **Scrisoarea I** este îndeosebi finalul variantei din manuscrisul **2290, 49** :

Din a morții sfîntă mare curg izvoarele vieții
Spre a se-ntoarce iar într-însa.

Eminescu scoate și o încheiere la însemnarea de mai sus. „Viața e germenul morții — moartea e germenul vieții". Încheierea de aici reia, în altă formă, finalul poemului **Împărat și proletar.** „Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi".

Simbolul cumpenei se întîlnește în numeroase însemnări din manuscrise. „Mișcarea **centripetală,** insolațiune — notează Eminescu în manuscrisul **2255, 377v** —, produce mișcare (rotațiune) adică **mijlocul e media, limba cumpenei,** de la **centripetală** și **centrifugală".** Cumpăna și limba cumpenei sînt invocate și în poemul dramatic **(Mureșanu),** scris probabil în epoca ieșeană.

Și-asemăn într-olaltă viață și cu moarte
Și-n cumpăna gîndiri-mi nimica
nu se schimbă
Căci între amîndouă sta neclintita limbă.

Eminescu transferă versurile în poemul **Se bate miezul nopții,** tipărit în 1883.

Poezia **La steaua** este și ea contemporană, ca elaborare, cu însemnările științifice din manuscrise ; este prea cunoscută ca s-o mai cităm.

Imaginea luminii care călătorește în Univers și după ce steaua s-a stins o întîlnim și în editorialul **(Observăm ca unirea),** publicat în **Timpul** în 9 decembrie 1882, încît s-ar părea că stăm în fața unei simple parafrazări. „Precum lumina unei stele — scrie Eminescu — călătorește încă în Univers, încît raza ajunge ochiul nostru într-un timp în care steaua ce-a revărsat-o nu mai există, astfel din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie pînă la noi, pe cînd cauza acestei străluciri, tăria sufletească, abnegațiunea nu mai sînt. Degeaba, pitici moderni, dacă nu pot umplea sufletele cu smerenia și credința celor vechi". Poetul aplică teza filozofică din poezie la faptele glorioase ale unor personalități din trecutul îndepărtat și înlocuiește evocarea dramei personale cu mustrarea contemporanilor pentru instrăinarea de istoria națională.

Cercetătorii trimit, cînd comentează poezia **La steaua,** la poemul lui Gottfried Keller, **Der Stern,** și nu insistă asupra unui alt aspect nu mai puțin semnificativ. Poezia lui Eminescu aparține epocii gazetăriei bucureștene și din cele 14 variante, 11 se găsesc în manuscrisul **2270** consacrat de poet însemnărilor de fizică.

Contemporane cu însemnările științifice sînt ca elaborare definitivă și **Scrisoarea III** și **Glossa.** Un sultan, arată Eminescu în articolul **Antichrist,** publicat în **Curierul de Iași** în 3 septembrie 1876, spera să prefacă „domul din Colonia în grajd de cai", anticipare a amenințării lui Baiazid, din **Scrisoarea III** că va da „calului ovăz" din „pristolul de la Roma". Imaginea extinderii Imperiului otoman peste trei continente, din aceeași poezie, o întîlnim și în articolul **(Ieri seara s-a comunicat),** publicat în **Timpul** în 25 februarie 1881. Prăbușirea Imperiului otoman, se arată aici, avea să lase urme adînci, cu atît mai mult cu cît „și-au întins umbra puterii asupra a trei continente". Un vers celebru din **Glossa,** „Privitor ca la teatru", este transferat în editorialul **(Admirabila dibăcie),** publicat în **Timpul** în 11 februarie 1883 și investit cu alte semnificații. „Dac-am fi — scrie Eminescu aici — privitori numai, ca la teatru, lucrul ar fi comic, în adevăr, dar asupra noastră se descarcă toate". Eminescu nu se autoplagiază — aspect cu deosebire semnificativ — nici chiar atunci cînd transferul se face, ca aici, în același termeni. Pledoaria din poezie, la izvoare, formă de protest, este îndemn deschis la luptă, în proza politică.

Eminescu se situează pe o poziție singulară în literatura noastră prin interferențele între însemnările din manuscrise, poezie, proza artistică, dramaturgie și proza politică. Sînt tot atîtea mărturii ale organicității scrisului eminescian.

SEMN

Opțiunile unei poetici

În termodinamică, entropia ar fi o relație matematică exprimînd acea degradare de energie, verificată cu regularitate în orice transformare. În întrebuințarea comună, folosirea acestei noțiuni cheamă în atenție acea stare de dezordine ce ar sta la originea unor fenomene fizice și metafizice. Dacă ne referim la poezie, vom observa că aici acționează un cîmp vast de **tensiuni semnificante,** tinzînd, în ultimă instanță, să reducă la gradul zero principiul entropiei, pentru ca opera să ilustreze și să impună **ordinea unei structuri irepetabile ;** în orice text devenit operă există mișcări interne de la dezordine către ordine, dar există și acelea contrarii ce dau posibilitatea unor operații combinatorii infinite. Cred că Daniel Turcea pleacă în **Entropia** (1970) de la postulatul unei **dez-ordini perfecte ;** numai astfel devin coerente acele incongruențe heliadiste introduse cu candoare nedisimulată în structura discursului. După cum este cunoscut, Heliade pleacă de la convingerea că poezia românească se afla, înainte de apariția sa, exact în starea apelor primordiale pline de stuf și bălării, așteptînd nunta cu principiul organizator suprem ; de aici acea fascinantă voință de sistematizare (și astăzi la fel de enigmatică !) a unui teritoriu entropic prin definiție. Heliade urcă muntele Sinai al limbii române spre a ne purta misterioasele **table de legi ale poeziei.** Daniel Turcea pare a adopta ipostaza unui Heliade adolescent, probînd din nou gradul zero al limbii poetice ; el se comportă ca și cum limbajul poeziei nu ar fi traversat toate acele „avataruri" numite Blaga, Barbu, Bacovia, Arghezi, ci ar fi încă sub impactul aceleiași disponibilități adamice din timpul heliadesc. Această ingenuitate (mimată ?) face ca demersul său să devină important, conținînd desigur toate acele impurități de lexic și de sintaxă caracteristice textelor unui **poet de încercare ;** în ariditatea arsă sau în luxuria răsfățată a discursului entropic propus de Daniel Turcea, se poate recunoaște o experiență textualizantă incipientă, în linia unui Ion Barbu explicitat și trădat prin redundanța utopiilor dimoviene. Conform principiului entropiei care instituie ireversibilitatea fenomenelor naturale prin „degradarea" (pierderea) perpetuă a energiilor investite, nici potențialul energiilor lingvistice (și discursive) implicate în orice act poetic nu implică totdeauna un rezultat de paritate ; de aceea orice poet încercător consumă multă materie primă pînă să ajungă la omologarea patentului său liric.

Astfel, Daniel Turcea introduce (ca și Heliade) în **moara textului** tot felul de materii și materiale, fără să se jeneze de provenienta lor exterioară domeniului poetic ; formulele albe ale matematicii se țes adesea între expresiile unei dezamăgitoare oralități, enumerările chimice (și alchimice) pigmentează versificări de un pitoresc necenzurat, imaginile cele mai șocante (chiar și fonetic) se conjugă cu serafice sonorități imnice, toate acestea în **simultaneitatea ubicuă a unui discurs total** ce vrea să absoarbă și să integreze poetic orice reziduu al realului sau al limbajului. Cu această **metodă entropică** unde au loc cele mai bizare aglutinări lingvistice, poezia se naște imprevizibil, bolbotind lavă încinsă în acele **copci ale discursului** scăpat momentan de sub control, și configurînd pe neașteptate obsedante imagini ale mecanismului textual : „Stelele de genune cu populații ce / se mișcă și mănîncă în depărtări sonore / ... / cu animale fosile amintindu-și medievala vale / e-atîta **frumusețe în dislocări** de cuburi / cînd sapă-n dura lege la depărtări de muzici / peste amenințarea materiei de crabi / cu umbre de chitină și vînt de clești / / cînd timpul alege-n plumb lumină / cu îngeri matematici / ... / și mandarini sorbindu-și alb iaz de timp /... / din viață și în viață privind / prin vegetații clare cu explodate chei". În acest fragment pot fi citite toate semnele și procedeele textualizării, intuită ca un proces cosmic de auto-devorare și transgresare a realului : aproape orice sintagmă („stelele de genune", „animale fosile", „medievala vale", „dislocări de cuburi", „materia de crabi", „vînt de clești", „plumb lumină", „îngeri matematici", „iaz de timp") devine din această perspectivă, o metaforă textuală activă prin verbe textualizante ca „mănîncă", „sapă", „soarbe". Dacă menținem acest sistem de lectură, vom descoperi că în prima sa carte, Daniel Turcea construia aproape în fiecare poem, cu o nepotolită imaginație, un autodafe textualizant. Canavaua discursului se înroșește ca epiderma în rujeolă de puzderia simptomelor textuale ce pot fi culese cu ușurință din orice poem sau din orice vers („din fructe-n fructe întîmplări măceluri", „e mușcătura serii animal la gîtul doamnei / rană sinilie", „un animal în lava serii nenăscut mușcase", „măceluri unse cu mirt", „cu nuci de sînge", „totul era o floare carnivoră imensă", „cu stele căzătoare distanță ghilotină", „peisaje cu oameni în gură", „poziții în reflexii în apă", „oglinzile vii și mai vii și mai vii", „mușcătura de sticlă a curbei pe cub", „dinți de timp").

Este extraordinar poemul „Copacul, principele și oglinda" unde se tatonează pas cu pas căile intrării în nebuloasa labirintică a textului. Se coagulează violent topografia unor peisaje textuale începînd chiar din primele versuri : „De jur împrejur totul devenise argintiu / de un argintiu pal cu zbateri / spre verzui și violet / o iarbă rară a putut suge / / Un copac și-a întins crengile chircite de rană / întortocheată rana apusului / în fiecare soare de moarte". Actantul liric are brusc o hohotitoare criză de nervi provocată de absorbția în golul textului : „transfuzii dogoritoare / de ris rostogolit pe întinderea alb-vineție / de hohot prăbușit în peștera / cu toate cristalele învelindu-te de n-ai să mai știi / ce poate fi mai frumos / decît / orbitoarea lor strălucire / niciodată îndeajuns de goală / niciodată îndeajuns de aproape / încît pasărea roșie din cerul / respingîndu-ți aerul în schimbul / aerului ei mai de sînge cu cîmpuri de maci / risipite pe buze". Urmează descrierea unui **personaj de text** în direcția sugerată de Ion Barbu în poliedrica „Veghe a lui Roderick Usher" : („era mult mai frumos cînd începuse în camera / în care intra prin oglinzi / să-și închipuie în negru aburind eprubete / tu între timp ieșiseși pe lespedea albă subțire / de-a lungul sălii de armuri") cu toate rafinamentele unor uciderii și otrăviri repetate („eu / spărgîndu-ți ferestre pe cai amari galopînd / pe sub murii pustii / rădăcina întîlnea hidrargir / golul cuțit și voalul tău aiurind"); apoi se conturează capcana intertextuală („șerpii sculptați și de bronz au căscat / boturi coclite lunecînd pe socluri sub uși / și marmura vie / castelul era acum o floare carnivoră imensă / viața lui pe oglinda cu vine subțiri / scurse roșii tulburîndu-se apele / cu 3 sălcii solzoase și 4 / corăbii arzînd îndelung / cu tărmuri retrase în ancore grele / doi ochi uzi sfărîmicioși și gălbui / ... / părul îi devenise de săbii lucioase / ca-n Wagner / ca un giulgiu rece") ce va elibera agentul textual trebuitor („femeia din două tablouri fusese îndelung bănuită") spre a comite actul suprimării („mîinile tale subțiri / îmi caută parcă locul la ceafă între două vertebre"), adică operația ultimă de intrare în text. S-ar putea spune că acest poem reprezintă în buna tradiție a Jocului secund o adevărată lecție textuală. La fel, în „Dezastre" aflăm sugestia textualizării printr-o perpetuă reflexivitate și auto-reflexivitate a elementelor combinate. Aici, întîlnim înainte de Nichita Stănescu, opțiunea pentru **cub** ca topos absolut al auto-reflectării infinite a lumii : „Cubul să-și cunoască oarba, cristalină / unitatea urii dintre, ce-l compun / drepte paralele planele opuse / frumoasa esență unde ele apun / fără să existe în afara lor / fără a fi-n nici una dintre ele și / ele-alcătuindu-l fără să-l cuprindă / și-ntrepătrunse, fără să se-atingă / suprafețe fețe uluind curburi / libere se-nchid libere și-nchise / cuburi locuite locuind în cuburi"... Acest „cub oranj" va fi explorat în alt mod de Nichita Stănescu, dar trebuie să arătăm că el reprezintă o **obsesie textuală permanentă** în poezia lui Daniel Turcea. Am încercat să ne aplecăm puțin asupra unor sugestii textualiste ce pot fi identificate ca decurgînd în primul rînd din **poetica entropiei,** practicată cu bună știință („în cunoștință de cauză" ar fi spus Ion Barbu) de către Poetul cu mers împleticit printre lucruri și ochii înghețați în lacul textual al imaginației sale premonitorii. Chiar dacă vor fi unii care să considere că această ipoteză de lectură își supralicitează premizele, voi replica fără alte teoretizări că Daniel Turcea este cu adevărat un poet important doar în volumul **Entropia.**

Marin Mincu

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A LIV-A

Vineri, 27 septembrie a.c., programul de lucru al cenaclului i-a inclus pe : **Bianca Marcovici, Eugen Bela Popa și Petru Ricus.**

S-au pronunțat asupra lecturilor propuse (în ordinea înscrierii) următorii : Ilie Bădicuț, Traian Chiricuță, Sandu Stelian, George Mina, Marin Celtandru, Corin Bianu și Ion Potopin.

Spicuim din criticile făcute :

Ilie Bădicuț apreciază la Petru Ricus viziunea cinematografică, tarkovskiană, o ilustrare prin imagini ca-n filmul „Călăuza" iar la Eugen Bela Popa construcția simfonică a poemelor, cît privește vîrsta afirmă că „poezia nu are vîrstă decît vîrsta poeziei" ;

Traian Chiricuță vede în Bianca Marcovici posesoarea unei tehnici destructive a colajelor lexicale, poemele sale fiind încărcate cu o voită ironie, ceea ce îi activează sensurile, cînd nu cade în lene verbală. La Petru Ricus remarcă o poezie alertă, curajul expunerii și imaginile care uneori par a fi recompensa unei mari tristeți ;

Sandu Stelian o consideră pe Bianca Marcovici o poetă originală, cu unele versuri frumoase, deosebite, precum versul „lunec din umbre ca dintr-un cornet"; despre poemele lui Eugen Bela Popa afirmă că ele se constituie într-un text al unui demers al lucrurilor forțate, un amalgam înghesuit într-un pat al lui Procust, dominat de ideea nimicniciei de sine și scris într-un registru plat ;

Corin Bianu desprinde la Bianca Marcovici o trăsătură de bază : sensibilitatea cu care poeta receptează cotidianul, o sensibilitate acută care se împlinește în prospețimea imaginilor și care o conduce la o anumită gravitate a spunerii poetice ;

Ion Potopin în prima parte a discursului său (captatio benevolentiae) declară că e animat de sentimente cordiale vizavi de cenaclul nostru și că pleacă cu o imagine destul de bogată. Despre cei care au citit afirmă că ei se constituie în trei ipostaze diferite ca valoare, drept pentru care îi și expediază pe primii doi poeți, oprindu-se îndelung asupra lui Eugen Bela Popa despre care afirmă că știe ce înseamnă poezia, ce trebuie comunicat cititorului pentru a pune amprenta propriului spirit pe cel al cititorului.

În încheierea lucrărilor, poetul Cezar Ivănescu concluzionează că Petru Ricus este un poet foarte interesant și puternic, care trebuie să-și afle însă o formulă poetică proprie ; că Bianca Marcovici reușește în poemele sale o marcă a autenticului, de asemenea că Eugen Bela Popa se înscrie cu cărțile sale (rămase în dactilograma) în curentul literar care ar putea fi numit post-modernism, post-modernismul cu generozitatea sa puncte de vedere și maniere poetice realizînd o întoarcere și o închidere de eon asupra unei civilizații pe care a parcurs-o omenirea, poezia fiind astfel un prezent continuu.

Hero

Un jubileu al ediției (II)

Urmare din pag. a 3-a

necesară internarea pripită din februarie, de ce nu s-a continuat tratamentul de la Hall (care dăduse rezultate bune cu un an în urmă), de ce aproape în același timp (martie 1889) i s-a votat pensia cerută cu un an în urmă de I. Negruzzi (de ce nu i s-a dat marele premiu „Năsturel-Herescu" al Academiei care i se cuvenea după cel mai sfînt drept ?), de ce se plînge poetul în ultimul său articol din 13 ianuarie de „răzbunări" și „nereguli prin redacții". de ce, dintre memorialiștii săi, nici unul nu numește exact colaborările pe care le-a avut în aceste luni, de ce în iunie 1889 numitul Petrea Poenaru (care nu era un nebun oarecare : era tenor, deci făcea parte din tagma actorilor ; va fi fost în trupa Tardini ori Pascali ? Îl va fi cunoscut Eminescu mai dinainte ?), bun ochitor cu praștia (nebunii veneau la ospiciu cu asemenea arme de atac ?) a ales capul lui Eminescu de țintă ? Și de ce ultimele vorbe ale poetului, spuse cu martori în fața judecătorului Brusan, sună astfel : „Sînt Matei Basarab, am fost rănit la cap de către Petre Poenaru, milionar, pe care regele l-a pus să mă împuște cu pușca umplută cu pietre de diamant cît oul de mare (...) Pentru că, eu fiind moștenitorul lui Matei Basarab, regele se teme să nu-i iau moștenirea..." ? Sînt chiar lipsite de sens aceste afirmații ? Din publicistica poetului reiese cu evidență (am dovedit-o într-un articol anterior) că voievodul cel mai des citat de el este Matei Basarab, quintesență a virtuților neamului, idealul de conducător în concepția lui Eminescu. Este absurd faptul că poetul, pe patul de moarte, se identifică cu Matei Basarab ? Și atunci, dacă el a spus un adevăr în privința domnitorului — de ce nu-i dăm dreptul la adevăr și în privința numitului Petrea Poenaru ? Numele acestuia — și obiectul „piatră" în sine — ne readuce în minte polemica cu C. A. Rosetti de la finele anului 1880 (vezi-o în volumul XI), în legătură cu atentatorul la viața lui I. Brătianu, un oarecare Pietraru, și cu formula secretă „Ale tale dintru ale tale" pe care poetul o descoperă aparent din întîmplare. Această polemică, amintită constant de către Eminescu ulterior, a marcat puternic activitatea sa ziaristică. Eminescologii noștri au încă mult de lucru pentru a descîlci firele evenimentelor țesute atît de impur în ultima parte a vieții lui Eminescu. Nu cele cîteva zeci de caiete despachetate de T. Maiorescu pe masa Academiei în 1902 (le deținea, probabil, din 1883 — și desigur că le citise atent, încît nota lui G. Munteanu din finalul „Hyperionului" său este retorică : nu poate fi aceasta toată producția lui Eminescu ; de altfel, din ceea ce numim „lada cu manuscrisele lui Eminescu" lipsește primul termen : lada, ca să ne dăm seama baremi cantitativ de conținutul ei : ceea ce are Biblioteca Academiei din opera manuscrisă a poetului începe prea bine într-o lădiță de patru scînduri !) — nu aceste caiete, ci presa vremii, arhivele încă necercetate vor fi în măsură, odată cu opera poetului, să ne dea tabloul exact al vieții. Departe de noi gîndul de a intenta un nou proces „Junimii". Nimeni nu poate contesta rolul ei în cultura românească — mai ales rolul fiecărui membru în parte al ei. Nu putem fi de acord, însă, cu principiul „Junimii", și al societăților secrete în general, acela de a ține adevărul ascuns, de a-l transforma în adevăr esoteric. Cînd ai o lumină nu o ascunzi sub obroc, ci o pui deasupra ca să lumineze tuturor. Or, se pare că apropiații „Junimii" știau ce se petrece cu Eminescu în ultima parte a vieții lui — dar au îngropat repede adevărul în memoria de grup. Nu această memorie o vom putea descoperi vreodată, ci pe cealaltă, memoria largă, colectivă.

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

IOSIF BERARU: Aceste două scurtături întregi: **Neghina**: „Culeg din nedreptate / semințe negre mari / de păcate... / le ascund să / le nimicesc: / speranță / mi-e că / nu mai / incolțesc"; **Părăsit**: „Părăsit m-ating / codrii la ieșire / din somn / in cite / frunze / dorm ?"
VIȘAN GABRIEL REMUS: Ziceți in scrisoare: „Din aceste două poezii sper măcar că una să fie publicată, măcar intr-un colț al revistei, undeva, unde vă mai rămine puțin loc, și nu doresc neapărat in următorul număr /.../ vă rog foarte, foarte mult să nu mă uitați de această scrisoare și dacă este posibil să-mi publicați una dintre poezii" etc. **De-ar fi**: „De-ar fi codrul impărat / de-ar fi cal inaripat / m-aș supune lui dintii / ca și unui căpătii / mort de calea fericirii / și răpit de ea iubirii", și tot așa că nu-i vorba că nu avem loc în revistă, dar mai bine le-ați fi aruncat dv.

PANTELIMON GEORGETA: **Portretul meu inrămat**, insă ajustat un pic: „...La cea cl duhurilor / flori ofilite de respirația / otrăvită. / Și portretul meu inrămat / in joaca fără de moarte / peste fruntea mea — / copilă / de foarte departe".

ROBEA MIHAI DAN: „Ce simplă e viața, o candelă mută / foșnește nestinsă-n culoare / sub cerul albastru mocnită, tăcută / ucisă de-o boare". Numai locuri ca acestea. Cind vă lăsați la vatră, citiți poezie.

DORINA NEGRU: „Umbra", astfel scurtată: „Eu rid, ea plinge. / Eu cint, ea tace / eu merg, ea aleargă /.../ această fată ce nu e decit umbra mea". Și acest vers din **Ramura frintă**: „Ramură frintă de-o lacrimă".

IOAN BIRIȘ: „Adincește-ți ca stejarul / rădăcinile-n pămint / ca să-ți poți înălța harul precum el, prin crengi, avint". Așa să faceți.
ANTONIE JUREBIE: De data aceasta nimic.
IACOB MARINELA: **Iederă**, astfel retezată: „Sădesc iedera in desertul de zăpadă / și-o cresc /.../ EA durează un pod intre noi / privirile mele rostogolindu-se / din frunză-n frunză: / ca un descintec in gura vrăjitoarei / ca vintul printre stropi de valuri / ca suspinul stelelor / in incleștarea dintre noapte și zi /.../ sărutindu-se"; **Fir de nisip**, cam astfel măcinat: „Geometria sălbatică a lucrurilor / ți-a amețit privirea / și-ai ales firul de nisip / zeii ți-au intors ecoul gindurilor / prin strigătul meu — la sărutul luminii". Mai trimiteți.
MIHAI VICOL: **Îmi spui**: „Îmi spui că așteptarea-i lampa / aprinsă pentru mine / oftatul piriului se prelinge / in ochiul peștelui / amurgul se spală pină la briu / lingă abator". **Poem 20**: „Adolescența mea / a fost / o portăreasă rea de gură / veșnic nemulțumită / de andrelele ei". Mai trimiteți.
MIHAI CONSTANTIN VOICU: **Paroxism**: „Mi-aduc aminte / cind / radioul a adormit pe scaun / in tramvai vremea și-a alăturat / sinii de pieptul meu / vocea moțăia in autobuz /.../ din cind in cind / copacul iși mai șterge picioarele / cu gindurile mele". Faceți haltere și alte gimnastici.

DIANA MARCOVICI: **Gindul remușcării**: „Acum e prea tirziu să mai repar / te-am înșelat in gind / dar gama suna-va fals / cit voi cinta / te-am inșelat / acum nu te mai merit / mă uit la tine ca intr-o oglindă / și mă desfac in mii de bucățele."; **Interferente**: „Pe umeri — singurătatea și cerul, genunchii mei sint drepți / apăsat pasul / mai sint de neclintit in iubire / vorbă aruncată dar dureroasă / vulnerabilă, adăugată in tine / ca un transplant respins."; **Fără Luceafăr**: „Sărută-mă, tu zeu, călău / zeu nejustificat, zeu albastru / nici o patimă în ochii tăi, nici / o dorință / sărută-mă / și lasă-ți inima in tronul tău / o clipă privește-mă / zeu cu inimă de gheață / ce incapi in somnul meu / desfigurat de umbre, albastru / vino / așa cum ești și nu poți da". La revedere.
IOAN VOEVOD ENI: „Fascinantă, căutarea / ce te-a subjugat ardent iți alimentează astăzi / izvorul din subconștient". Așa ceva la dumneavoastră acasă.

CREȚU VASILE: Din **Spus-a Ovidiu**: „Iar soarele vremelnic intii la voi răsare / zvirlindu-se din mare in carul său de foc / voi sinteți la răscrucea migrărilor barbare / cu săbii despărți-veți necazul de noroc". Strofa aceasta din atitea desuetitudini. Citiți poezie bună.

MARIN FLORESCU: Din **Scutierii**: „La umbra clipei scutierii dorm / visuri fierbinți de mărire / cernindu-se pe drumul vieții rătăcitor / pe caii uciși de lănci în turnire. / Vegetala iubire le este blazon / trofeele fructe stricate in vară / ridicind din pulberea lumii ușor / miasme de alcooluri prea tari in afară / Lichefiată lene ii stringe blind la sin / uimită schimbă-n funii iluzia ce doare / și răscolește lin speranțele pe cind / impudicele ore stau totul să măsoare". Cum credeți.

IOAN CERNĂUȚI: **Lacrimi de duh**: „Salcia scutură pufoșii cirlani / peste un timp sărac în ani / ciutura neagră de mult putrezită / lasă in urmă o șoaptă vrăjită / plouă molcom triștii zefiri / pe tolba roasă de amintiri / iți unduiesc departe in casă / mii de vecernii în iarba mătasă / foșnind duios gindul il duce / la orizont soare s-apuce" etc. Mai departe vetuste și frivole.
MANUELA MIHAI: Aceste două versuri: „Viața incepe de la incheietura apei /.../ cuvintele sint solia unei păsări". Trimiteți.
MUNTEANU ION: Acest **Portret**: „Mama mea are ochii verzi / verdele blind de Bărăgan / verdele pănușelor de porumb / cind boaba mustește de lapte / și-i dulce la copt. / Mama mea are părul de aur / aur curat vegetal / aur de Bărăgan / in care cintă in zori / ciocirlia / Pe mine m-a născut cimpia / cimpia cu nume de sfintă, / Maria".

IULIAN CARAGEA: Acestea două fără titlu: „Își așterneau frunze de nuc in mlaștină / se tot scufundau / bufonii / Cum trupul cerului pășește în ape / vie limpezirea de albastru / citeau din tomuri negre groase / de spaima maicii cind i-a fost născut / morții in spate le-asuda cămașa / a zburat o pasăre infășurată in propriul ei schelet ? / Am încredere in tine, frate bufon ! / cer verde, azur, daurire / milos il ineca / rideau / vinul din ris fugea"; „Omul avea pe umeri o cetate / ridea și cărămizile frunți-i se surpau / violență simtea, neiubit / dar cu cetatea se mindrea. / Speriat ca o piață năpădită de / foi de varză, dar / fără cumpărători și tilhari / ținindu-și fruntea sus / a trecut pină la apus / ciinii galbeni i-au ros zidul / oamenii nu l-au ingropat deoarece / știu ei taina ascunsă in cărămizi ?" Mai trimiteți.
ROSAURA AIȘE: **Cenușa**: „Pe geamul spart al unei zile / un fir subțire de cenușă /.../ cerul inundat / cu fulgii cenușii / coboară pe munte și pe flori / pe ape și pe fluturi / Bietul soare plutește / el insuși într-o / mare de cenușă / Curind eu însumi / sint cenușă".
ROMIȚĂ ROMULUS VALER: „Născut din stincă, din crăpătura adincă / picuri stropi reci, curați, fără de poruncă". Atita tot din **Doina izvorului**, atita tot din toate.
VICTOR SITARU, Calafat: Din **Fanfara a plecat**: „Cu un acord final fanfara a plecat / in toamna care din copaci soldați de lemn ciopleа / tristețea, ca o flamură de gind intunecat / la git cu o eșarfă cenușie se lega". În rest treceți de la alămuri la pian, sau la violoncel, vioară, alte intrumente, dar mai cu seamă dactilografiați.

GHEORGHE COANDĂ: Vedeți-vă de matematicile dumneavoastră poate că la cifre să aveți chemare, căci la litere ba.

DUMITRU LUCIAN DENISCHEOTU: **Peisaj de bucurie**: „Cintați voi privighetori / și voi cintezoi in cor ! / Mierle, pitpalaci și cuci / voi, canari și rindunici ! / Cintați păsărele mii ! / Și voi flori și voi copii / din zori și pină seara / c-a venit iar primăvara !" O fi venit dar nu pentru toate orătăniile.
MARIN MÎRZA: **Imagini pină la urmă**, „Soarele / coase / intunericul / și rindunicile / plescăie in beznă / fulgerind / insetată iubire / singele meu"; Și din **Citadinie**: „Unde vrei să mai pleci / pe trotuar sint vrăbii moarte / aerul pișcă fața cu intrebări / și-n ferestre pisici de pluș / așează tristețea." Vedeți la **Antologie** precum urmează: **Incertitudini, Transparență, Privire activă, De deasupra, Erotică**, și cu asta la mai mare !
ION MIRCEA ȘELARU: Aceste versuri dintre toate: „Chipul tatei frumos adumbrit / de Luceafărul dimineții". Precum și: „Cu prinosul de iubire și visare / raza soarelui etern răsare".

MARIN MÂRZA

Incertitudine

Golurile de aer din inima mea
prin care viața, minuscul planor
infruntă adierea celui mai aprins
trandafir — iți spun
și nu numai aceasta
zilele lovindu-se unele de altele
prin oasele mele
cu zgomot de pahare sparte
luminind de pe acum
întunecimea șoaptei
și nopțile cu dinții de aur
semnele acelea de pe pieptul meu
care ți-au creat multe zile negre
(iți amintești?) nu s-au șters,
prefir printre degete nisip
oare aceștia sint munții
(insorita-ți epidermă-i invelea!)
care pluteau in aer
atirnați de pinzele paianjenești
ale extazului? Iubire.

Transparență

De la o vreme iubire
totul se subție și dispare
din preajma mea,
pină și pereții casei albi
incep să facă goluri
ca un riu plin de virtejuri.
Degeaba incerc să astup găurile
să ingroș cu var și ciment
peretele se subție continuu
obiectele se topesc unele in altele
și ca prin aburi
ochii mei deslușesc
soarele incrustat pe ușa
care nu s-a deschis niciodată,
iubire.

Privire activă

Între mine și oglindă
trăiască veșnic arcul electric
ce se formează ori de cite ori
încerc să contemplu ceea ce văd.
Ochi vulturește rotit
deasupra propriei lumini
despicind-o ; bind apa
chiar din simburii cruzi —
numai să impiedice
o, cit incă sensul
nu-și locuiește sensul
să impiedice inchiderea mea
in sfericele flori de păpădie.

De deasupra

Fiecare săgeată
lansată cu arcul meu
impinge prin aer in virful ei
cite o literă
o, dacă ai privi de sus:
trupul meu legat de săgeți
către spațiul patimii pure
și puțin mai jos
o furnică grăbită
să-și tiriie-n cuib
uriașul grăunte.

Erotică

Pe fiecare acoperiș al orașului
sint instalate
captatoare erotice
din orice direcție
cind vei veni iubire
camerele vor străluci
de plăcere și noaptea
bărbații vor fugi de la lucru
cu miinile unsuroase
vor deschide ferestrele mai intii
să nu piară sufocați
de crinii sinilor tăi
aspru infloriți.

Energiile națiunii

Urmare din pag. I

noi, să intronеze in țară un simțămint puternic și durabil de emulație patriotică, de lucrare conștientă in folosul patriei. Credem cu tărie intr-o idee românească, nu ne dezicem o clipă de opțiunile noastre istorice, sintem uniți in fața greutăților inerente pe care le mai intimpinăm, ne este uneori greu, foarte greu, dar nu dăm inapoi pentru simplul motiv că o țară ca a noastră are o singură șansă: să creadă in destinul ei. Iar acest destin inseamnă muncă, înseamnă iubire, inseamnă unitate de neclintit. Astăzi, mai exact de două decenii incoace, avem curajul revoluționar de a privi realitatea istorică în față, de a dezbate in public cele mai complicate probleme ale civilizației materiale și spirituale, pentru că numai de la recunoașterea deschisă a situației reale și a posibilităților poate incepe progresul. Noul plan cincinal pe care l-am inceput — moment istoric al existenței noastre — va asigura intrarea României intr-o etapă nouă de dezvoltare, trecerea sa de la stadiul de țară in curs de dezvoltare la acela de țară mediu dezvoltată. Diferența nu va fi, desigur, numai de termeni ci, in primul rind, de substanță. Programul partidului este cunoscut tuturor, dar el va avea viabilitate, „sub specie aeternitatis" numai printr-o muncă temeinică, prin stimularea puterii geniale de creativitate a poporului, prin cumpătarea consumurilor, prin optimizarea tuturor sectoarelor de activitate.

În Mesajul de Anul Nou pe care intiiul gospodar al țării, președintele Nicolae Ceaușescu, l-a adresat națiunii, sint formulate o serie de imperative care imbogățesc și clarifică programul nostru de lucru: „Va trebui să ridicăm la un nivel superior cultura și arta, să asigurăm lărgirea continuă a orizontului de cunoștințe ale oamenilor muncii, să intensificăm activitatea politico-educativă de formare a omului nou, cu o conștiință și morală inaintată". Condiții există, suflul patriotic freamătă in drapele, uneltele ne așteaptă. Epoca in care am intrat iși pregătește la parametri specifici și cu proporțiile de rigoare, o posibilă „Getica", un posibil „Luceafărul", o posibilă „Coloană a infinitului". Ele vor suna și vor arăta altfel, bineințeles, dar de venit trebuie să vină, pentru că geniul național trebuie să se exprime in formele sale etern românești și, drept urmare, cu respirație universală. Fie ca anul 1986 și toți aceia care vor veni după el să aducă in primul rind Pace — pentru că dacă va exista Pace, roadele ei supreme nu vor intirzia să se arate.

CONFABULE

*
* *

Cel mai frumos mi s-a părut a fi la Xien
veche capitală de imperiu
intre celelalte
nu prea departe de acest oraș cu străzile drepte
lungi și paralele
ca străzile americane insă
cu mii de ani inaintea lor după un plan
al unui impărat arhitect
s-a dezvelit o armată – armata de lut –
peste șase mii de oșteni inarmați
mărșăluiesc tăcuți pe sub pămint
fără să ucidă pe nimeni
in cel mai pașnic război posibil
cu timpul.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XV)

Cu o seară înainte de sărbătorirea Zilei Naționale a Mongoliei, era, dacă nu mă inșel, pe zece iunie anul trecut, am fost invitat impreună cu confratele sovietic la o recepție guvernamentală. Urma să ne intilnim in holul hotelului la opt fără un sfert. Am fost punctual, ca de obicei iar Anatol Stepanici a întirziat cinci minute, ca de obicei. Nu din pricina lui. Din pricina consoartei care, ca orice reprezentantă a sexului slab, mai avea de adăugat, probabil, cite ceva la ținuta vestimentară. Apărură aferați și ușor iritați. Dinsa cu un aer de cochetărie juvenilă, iar Tolia, (cum il alinta consoarta) incruntat și sobru. A scos din buzunar invitația cu chenar aurit și mi-a comunicat că ei sint repartizați in sala numărul unu. Mi-am cercetat invitația și i-am comunicat cu regret că eu sint repartizat in sala numărul doi. Ghidul cu ochișorii lui oblici, m-a consolat zimbitor: „E o simplă formalitate. Pină la urmă, fiecare stă acolo unde e mai puțină lume și mai multe delicatesuri"...

Am ajuns cu mașina in citeva minute și după simpla prezentare a invitației pătrunserăm in niște saloane puternic iluminate. De undeva, mai bine zis, din sala numărul unu, se auzea o muzică in surdină. Un vals vienez. O parte din invitați sosiseră și se instalaseră deja în jurul meselor rotunde pe care tronau pahare de diferite mărimi, gata umplute cu votcă sau **cumis**. Anatol Stepanici a intrebat care este sala numărul unu și cineva i-a indicat încăperea alăturată. Drept pentru care ne-am despărțit. Am căutat din ochi o masă mai puțin asaltată. Deocamdată continuau să sosească invitații. Majoritatea europeni: diplomați, specialiști străini, ziariști. Și majoritatea bărbați. Am nimerit intr-un grup de jurnaliști veseli și degajați care se cunoșteau între ei. Trei sovietici, unul bulgar pare-mi-se, un reprezentant al revistei **Asia**, un foto-reporter corean. Sorbeau cu dezinvoltură din delicioasa votcă mongoleză după care deșertau cu vădită poftă cite un pahar intreg de cumis. Am vrut să fac la fel, curios să gust și eu celebra băutură din lapte de iapă, preparat după o tehnică specială. Unul dintre comeseni m-a oprit întrebindu-mă dacă mai **consumasem** vreodată. Am dat din cap în semn de negație. „Atunci, dragă prietene, abține-te, dacă vrei, și amină botezul **cumisului** pentru altădată. În general, organismul european reacționează neașteptat. În general... Oricum, te sfătuiesc să încerci această experiență cind ești singur-singurel. La hotel, de exemplu, unde ai la îndemină tot felul de dependințe..." Ultimele cuvinte le-a subliniat zimbind ironic. Am renunțat deci la degustarea apetisantei băuturi, deși aveam o poftă grozavă să încerc... (A doua zi, la hotel, am ingurgitat, dintr-o suflare, aproape o jumătate de litru și, n-am pățit absolut nimic...).

Astfel că am combinat votca cu suc de roșii și m-am infruptat din bunătățile aranjate pe două mese lungi. (Ar merita să fac o descriere cel puțin sumară a mincărurilor specific mongoleze — mai bine zis gustări — dar mă abțin de teamă să nu fiu moralizat de vigilentul cititor din Slobozia, care in ultima scrisoare se arată din nou nemulțumit, acuzindu-mă că episodul precedent e monoton și inexpresiv și că ar fi scris de altcineva.)

...Unul din vecinii de masă m-a chestionat in legătură cu durata timpului de ședere și programul oferit de gazde. Le-am răspuns că peste două zile voi pleca spre Gobi. Afirmația a avut darul să-i mire intr-un fel. Nici unul dintre ei nu se avintaseră intr-o asemenea călătorie deși erau cam demultișor acreditați de presă la Ulan-Bator.

La un moment dat, tocmai cind mă infruptam dintr-o delicioasă porție de... nu spun ce, din sala cealaltă a apărut un bărbat trecut de prima tinerețe. (În caz că există și a doua...) Și-a rotit ochii iscoditor, ca și cum ar fi căutat pe cineva. Privirile i s-au oprit asupra mea și (mister !) m-a abordat direct: „Tovarășe Micu, sint de la ambasadă. De două zile vă așteptăm. Tovarășul ambasador vrea să vă cunoască".

L-am urmat in camera cealaltă, in „sala numărul unu" unde l-am zărit pe confratele sovietic inconjurat de-o droaie de compatrioți și reprezentanți ai țărilor in curs de dezvoltare.

Am fost prezentat ambasadorului nostru, Nicolae Hurbean, ardelean ca și mine, fire deschisă și om deosebit de cald, care m-a abordat ca și cum ne-am fi cunoscut de totdeauna. Puțin mai tirziu am plecat spre ambasadă.

Era trecut de ora nouă dar intunericul, aici in Mongolia, cade tirziu și brusc abia pe la unsprezece. Așa că, imediat ce-am pătruns in cocheta clădire, gazda mi-a putut arăta in voie grădina „ardelenească" pe care o cultiva intr-o latură a curții. Grădina constituia un punct de atracție pentru trecătorii capitalei, care se opreau mirați să „cerceteze" straturile de legume, crescind verzi și sănătoase la o altitudine de peste o mie de metri. Ambasadorul era mindru de „parcela sa personală". Se trezea cu noaptea în cap impreună cu soția și roboteau, pliveau, săpau și udau rîndurile de ceapă, morcovi, castraveți, mărar și roșii. Spera să aibă și o **recoltă** de roșii dacă în luna lui septembrie nu va cădea brusc frigul „platourilor înalte".

Am stat pină tirziu in clădirea primitoare ascultind cintece și doine din Ardeal și, in tot acest timp, m-am simțit ca acasă.

Mircea Micu

Armura prozodiei clasice

Urmare din pag. I

Există la Mircea Micu o rigoare stilistică venită din temeinicia ardelenească a expresiei, un soi de bărbăție antiromanțioasă care, de multe ori, „aspreşte" metaforele conferindu-le tragism interior. De altfel, autorul recunoaște intr-una din poeziile sale: „o durere adincă mă face de piatră și lemn" definindu-și astfel starea lirică. Fire introvertită, poetul comunică parcimonios, cuvintele au o tristețe mută: „A nins ca o nădejde tirzie și mă tem / de-ndepărtarea ta ca de-un blestem / ți-aș scrie zilnic ca să știi că sint / dar mina mi-e de iarbă și pămint". Frazarea simplă dar esențială exprimă un temperament cenzurat, mai degrabă taciturn decit „volubil", poezia e austeră, lipsită de ornamente lexicale, produsul unui robust bun-simț țărănesc, versurile răsfring, in dicția lor precisă, o neliniște adincă de om care simte timpul „cu bisturiul său de vată", macerindu-i existența. Alteori, stilul mucalit al autorului deturnează tristețea spre tragicomedie acționind „in răspăr" cu efect dureros ca in poemul „Așteptare": „Cade noaptea, mama coase / la dantela de bumbac / Ochii ei ca două stele / picură în virf de ac / Umblă iepurii-n grădină, / verzele s-au ofilit. / Iese mama și se uită / dar poștașul n-a venit / Poate c-a uitat la crișmă / veștile de la oraș. / Poate că l-au mincat lupii / pe bețivul de poștaș". Ca și la alți poeți de obirșie transilvăneană se simte tendința spre epicitate si anecdotism in structurarea discursului liric. Observabilă este la poet o bună știință a dozării efectelor emoționale și o creionare sigură a elementelor de atmosferă. Sub armura prozodiei clasice pulsează o afectivitate genuină pe care autorul o maschează cu discrete ironii antilacrimogene sau cu descrieri realiste ale vieții sătești fără a distruge duioșia sentimentală și haloul nostalgic al poemelor. De altfel, realismul coșbucian al detaliilor sporește senzația de autenticitate a scenariului liric. E o lume veche, patriarhală in care figura mamei apare, sub povara timpului, ca o tulburătoare chemare spre locurile pline de farmec ale copilăriei. Atmosfera poemelor configurează de fapt o dramă existențială cu profunde semnificații morale: singurătatea femeii bătrine care-și așteaptă la nesfirșit fiul rămas la oraș; situație „topos" — așteptarea devine subiect reiterat pe parcursul întregului prim ciclu de poeme. Imaginile au conotațiile absenței, metaforele exprimă drama solitudinii: „Stele strălucesc departe / tremură pe bolta vastă, / Prins de grea singurătate / bate vișinu-n fereastră // Se ridică iute mama / și deschide ușa larg. / Dar nu-i nimeni. În fintină / pică stele și se sparg". Acuratețea stilistică e absolut remarcabilă in aceste poeme caligrafiate cu un superior bun simț estetic ce ocolește cu grijă romantismul idilic minor, în special in prozodia clasică (versul liber e mai puțin adecvat sensibilității sale) Mircea Micu dă dovada unui talent de orfevru al limbajului, realizind, din cuvinte simple și gesturi elementare o complexă paletă de emoții. Nostalgia eseniniană a spațiului natal se concentrează in imagini limpezi, avind uneori candoarea naivă a picturilor țărănești. Simptomatic, materia cel mai frecvent invocată in poeme este lemnul, metaforele au mireasma de lemn vechi a caselor bătrinești din Ardeal: „În văzduhul cu sănii de lemn / unde doarme o lume de ceară, / știu o casă bătrină din lemn / o minusculă casă din lemn / fumegind ca o pipă in seară". Lirica autorului e o tinjire după intimitatea spațiului domestic unde mama sapă „in grădina lată cit o batistă" și spală cămășile „cu rouă de ochi și de stele". În biografia sentimentală spațiul montan, cu iernile sale nesfirșite capătă dimensiuni fabuloase. Autorul proiectează scene hibernale feerice cu zăpezi colosale emanind sentimentul unei purificări cosmice. Cu siguranță Mircea Micu este creatorul unora dintre cele mai frumoase poeme de iarnă din lirica noastră: „Bătrine, ninge cu fluturi de șapte nopți, / e o nebunie de alb deșănțat, / ca și cum cineva ar vrea să ne spele / de toate păcatele lumii. / La tine la schit, desigur / zăpada-ți ajunge pină la barbă, / brazii se rup de atita povară / și veverițele urcă in ei pe scări de argint."

Peisaj de Natalia Tofan

Actualitatea tradiției arhitecturale românești

Cunoscut prin activitatea sa de cercetător al unor valori mai puțin știute din patrimoniul construit autohton, arhitectul Constantin Joja ne-a dat o nouă carte de sinteză, **Actualitatea tradiției arhitecturale românești** (Editura Tehnică), o carte care merită a fi discutată pe larg de specialiști. Într-un loc, autorul explică geneza preocupărilor sale, care datează de mai multe decenii, de fapt din anii de după terminarea Școlii de arhitectură. „Orășean cum eram, nu cunoșteam arhitectura țărănească, și chiar dacă aș fi cunoscut-o nu aș fi înțeles-o, dar căutam cu febrilitate forme noi pentru o arhitectură actuală". Revelația a prilejuit o excursie la Rucăr. „Atunci, în puritatea și varietatea lui, era un adevărat muzeu al arhitecturii românești autentice, nepotrivit cu nimic din ce se construise in orașe, în numele unei arhitecturi românești. Eram uluit de... perfecțiunea proporțiilor, de ritmurile care sondau o poezie alta decit a oricărei case orășenești, dar mai ales de uimitoarea coincidență cu sensurile arhitecturii moderne". Am dat acest citat lărgit atit pentru că el precizează teza fundamentală a cărții lui Constantin Joja, cit și pentru că el dă seamă, cu exactitate, de stilul înflăcărat al discursului autorului. Stilul acesta, de înaltă temperatură, am zice, sentimentală, este ținut la un diapazon constant, pe toată durata lecturii. Deși de volum considerabil, cartea, care constituie demonstrația pasionată a tezelor unei poetici, pare a fi fost scrisă dintr-o singură respirație. Autorul se simte atașat mai puțin de acribia referințelor istorice, chiar dacă nu renunță la ele, atestind de altfel de fiecare dată, cunoașterea in profunzime a exemplelor; el ține mai ales să convingă prin analiză. Fiind vorba de pledoaria pentru o idee — aceea de specific autohton — accentul polemic nu poate absenta, fiind dimpotrivă, uneori, foarte apăsat. Sint criticate atit „stilul internațional" al arhitecturii secolului XX, devenit modă sau căutare cu orice preț a noutății, cit și unele încercări de forțare sau improvizare a specificului, cum a fost, după părerea lui Constantin Joja, și stilul neoromânesc al școlii lui Mincu.

Este adevărat (chiar exegeții stilului neoromânesc au recunoscut acest fapt) că pe fondul eclectismului internațional și al ideilor postromantice, s-a optat atunci pentru preluarea unor procedee de ornamentică exterioară, prin care s-au acoperit nediferențiat clădirile in raport cu programul, dimensiunile, destinația lor. Constantin Joja a încercat reconstituirea unui **model vizual** plauzibil, unui concept arhitectonic românesc în primul rind spațial, știut fiind că arhitectura se definește prin spațiul interior. Dar numind spațiul ca element definitoriu al unei arhitecturi specifice, Constantin Joja recompune totodată elementele unei poetici a spațiului bazate pe o terminologie strict arhitectonică. Punind accentul pe spațiu, Constantin Joja arată pe bună dreptate, că arhitectura, dincolo de calitatea ei de alcătuire tehnică, e filosofie construită, născută dintr-un acord adinc intre om și spiritul vremii, expresie, chintesență a spiritualității unui popor, cristalizind modul acestuia de a privi lumea, de a se situa in lume.

Spre deosebire însă de G.M. Cantacuzino de pildă, Constantin Joja se intemeiază, in clădirea conceptului său arhitectonic de specific pe un model istoricește constituit și păstrat încă, prin unele din întrupările sale. E vorba de arhitectura orășenească „civilă" tradițională, văzută la rindul ei ca un rezultat al evoluției arhitecturii țărănești.

Vorbind despre arhitectura țărănească, Constantin Joja o judecă tot sub semnul spațiului, subliniindu-i monumentalitatea, trăsătură ce nu se raportează la dimensiuni și făcind o paralelă cu templul grec, deloc hazardată, atita vreme cit se vorbește de un clasicism tipologic, de substanță, de un purism al arhitecturii țărănești, fără nici o relație cu stilurile istorice.

Greșit considerată adesea, in funcție de materialele nepretențioase întrebuințate, ca frustă sau „naivă", arhitectura țărănească este dimpotrivă, în concepția lui Constantin Joja, rezultatul unui extrem rafinament, al valorificării virtuților plastice ale lemnului. Ruralul e diferențiat de rustic, și socotit la capătul unor lungi etape de cultivare și șlefuire a unor forme duse la perfecțiune. Constantin Joja discută arhitectura țărănească în termenii ei imponderabili: umbră, lumină, aer, spațiu, proporții, contraste, gradații. El construiește un adevărat scenariu din casa țărănească (în rezumat, drama umbrei și luminii și rezolvarea ei), un scenariu absolut justificat, arhitectura percepindu-se in timp, prin explorare. Pridvorul dobindește o poziție privilegiată in această desfășurare, el sintetizind legătura dintre înăuntru și afară, între microcosmos și macrocosmos și totodată, conținutul poetic al casei, asimilate în ansamblu unui organism viu. „Un simplu confort intelectual poate face parte din poezia arhitecturii, dar fără a fi nuanțat de un anumit sentiment nu capătă puterea magică necesară. Claritatea conceptuală este calitatea primordială a casei țărănești, care înlesnește și face sensibilă poezia incorporată acestei construcții; ritmul, rimele ei sint ritmul și rimele, accentele pridvorului. Prin claritatea și poezia ei participăm la claritatea și poezia luminii, a cosmosului întreg". Vedem și din acest fragment cum, cind Constantin Joja scrie despre claritate de pildă, nu o face în termeni tehnici, ci poetici și filosofici, in sensul unei **estetici** conținute și de arhitectura modernă a unor Mies Van der Rohe, Le Corbusier, Gropius sau Neutra. În proporție însemnată, interpretările teoretice ale locuinței populare sint întreprinse din unghiul arhitecturii moderne, potrivit corelației tipologice pe care Rucărul a dezvăluit-o autorului. Expresivitatea structurii, principiul planului liber, legătura organică dintre interior și exterior, inversarea raporturilor de pondere obișnuite și a situării registrelor de umbră și lumină ș.a. proprii arhitecturii moderne, sint regăsite întocmai in casa țărănească, apar distilate în fizionomia ei fundamentală.

Există însă, ne atrage atenția Constantin Joja, și un **baroc** al arhitecturii țărănești, sub pecetea căruia structura devine transparentă, dantelată, cu adevărat aeriană, lumina vibrează pe fiecare centimetru pătrat; un baroc ce nu se poate confunda în nici un fel cu pitorescul, ci accentuează în tensiunea sa unitatea deplină a structurii și decorației, dezvăluind fluidul unei identice năzuințe formative materializate în țesături și traforuri, pe balustrade, broderii sau ceramică.

Dar argumentul principal al demonstrației lui Constantin Joja il constituie arhitectura tradițională a orașelor noastre care întruchipează, după opinia sa, fondată pe o documentație uriașă și pe o analiză aplicată, extensia, dezvoltarea unor trăsături ale arhitecturii țărănești. Prin caracterul ei de masă, prin „anonimatul" ei, prin ceea ce Constantin Joja numește „originalitatea lipsei de originalitate", această arhitectură poate da mai bine măsura specificului autohton decit monumentele-unicat. Specifice sint capacitatea generatoare de calități plastice a umbrei și reflexelor, preluind rolul luminii din arhitectura istorică; prelungirea registrelor de reflexe pe toată lungimea fațadei; orizontalitatea clar formulată, unitatea volumetrică, ritmică și coloristică; situarea contradictorie față de valoarea sensurilor gravitaționale, înlocuirea pereților masivi cu subțirimea peretului de sticlă. Este vorba de așa numitul „geamlic", soluție pur autohtonă de vitrare și amplificare a pridvorului țărănesc.

Această vastă perspectivă sintetică are drept corolar, pe de o parte situarea specificului arhitectural românesc la „egală distanță" între Orient" (incluzind chiar și Extremul Orient) și Occident, pe de alta relevarea unor modele formative pentru arhitectura actuală. Arhitectura nouă nu trebuie decit să **extindă** soluția casei de orășan tradițională, așa cum aceasta a extins compoziția casei țărănești.

Sintem mai aproape de izvoare, de esențe decit mulți alții, ne spune Constantin Joja. Sintem mai aproape de modernitate decit se crede indeobște. Avem deopotrivă, prin arhitectura populară urbană și rurală, modernitatea și esențele la îndemină, spre deosebire de alții, nevoiți să le caute uneori în excursuri culturale lungi și laborioase. Contactul nostru cu arta populară este direct și firesc, nu mediat și sofisticat din cauza ecranelor culturale interpuse, cum se intimplă nu o dată în arta modernă europeană. Mai mult, ne putem exprima, oglindi **noi înșine** în esențialitatea artei și arhitecturii populare. Fiind specifici, putem fi nemijlocit moderni, avind totodată inlesnit accesul la universalitate, căci arhitectura populară se înfățișează în însăși natura ei necoruptă, ca un depozit de **universalii**. Este, pe scurt, învățătura, **pilda** am spune, pe care ne-o transmite un arhitect, împătimit visător, căutător la rindu-i de esențe. Pilda unei poetici a arhitecturii românești tradiționale. „Arhitectura noastră nu a fost încărcată de patimă ca goticul, de rigiditatea geometrică ca arta palladiană, de senzualitatea arhitecturii franceze, și gravitatea arhitecturii normande, de expresionismul arhitecturii bizantine. Sonoritatea parterului luminos, misterul și poezia pridvorului la etaj, acoperișul de șindrilă ca un pergament, o încărcătură de sensibilitate debordantă subliniată de stilpii subțiri", aceasta este, subliniază autorul, arhitectura noastră specifică.

Constantin Joja ne-a dat o a doua carte de referință despre sufletul românesc în arhitectură.

Mihai Ispir

m a p a m o n d

LITERATURA ȚĂRILOR SOCIALISTE

NGUYEN DINH THI

R. S. VIETNAM

I-am cunoscut în primăvara anului care a trecut, cu prilejul unei consfătuiri internaționale de literatură găzduită la Praga. Dintre zecile de participanți veniți din mai multe continente ale lumii, Nguyen Dinh Thi, delegatul Vietnamului era, absolut în toate privințele, o prezență atît de frapant remarcabilă, încît întreaga acea călătorie profesională din Cehoslovacia s-a plasat, — și trecerea timpului o accentuează, — sub impresia pe care mi-a făcut-o atunci : un bărbat slab, de statură medie, învesmîntat cu un rafinament greu de împrumutat, distins și curtenitor, discret și amabil, vorbind franceza cu accent înrădăcinat. Dramaturg, prozator și poet, tradus în toate marile capitale culturale ale lumii, Nguyen Dinh Thi intrase, totuși, tîrziu în literatură, abia la sfîrșitul războiului, cînd fostul ofițer din Hanoi, militant activ în rîndurile Asociației Culturale pentru Salvarea Națională se întorsese acasă, la masa de scris așezată în dreptul ferestrei prin care în orice clipă a zilei se vede un munte acoperit de zăpadă și Oceanul. Așa și vorbea : ca o priveliște orientală, concentrat și esențial, un karatist pregătindu-și loviturile decisive, transpus, accedînd la o suprarealitate care îl decanta. Părea de treizeci de ani avînd șaizeci ! Război și pace, poezie, politică și iubire dobîndeau, rostite de scriitorul vietnamez transparența de zăpezi și de ape a preceptelor filozofice. Niciodată singurătatea nu mi s-a părut mai vitală, mai încărcată de dramatism și semnificație, cum de altfel străbate și din versurile traduse de Alexandru Andrițoiu, pentru paginile „Luceafărului".

Sânziana Pop

O bucurie, o tristețe...

O bucurie, o tristețe
să le păstrezi în tine viața toată, și
prietene, apoi, tu poți muri !

Un lucru mare, o idee,
să le păstrezi în tine o viață-ntreagă și,
prietene, vai, poți înnebuni.

Și ce povară grea care apasă :
în a privi, în a gîndi, în a iubi.

Numai speranța : sufletul ce are
nevoie de-alte suflete, sub soare !

Departe, mai departe...

Departe, mai departe privirea ni se pierde-n
tărîm albastru fără de hotare
și, iată, a ajuns deja la mare !

Își desfășoară norii de seară-n sus voalul
cu orice clipă mai incandescent
Pe boltă, portocala de foc plonjează-n valul
albastru, cu întunecat curent

Pe plajă călătorul adună-n brat surcele
și lîngă stîncă, șade și își aprinde foc. —
O pasăre de mare bătînd din aripi grele
prin fumul proaspăt zboară și nu-și găsește loc

Se-nvinețește zarea și soarele se-ascunde
iar marea prinde sur contur —
S-a dus și pescărușul. Dar, călătorul, unde-i ?

Pe plajă, lîngă stîncă tot mai se-nălță fum
și-un punct de jar mai arde ușor, pe vatră grea,
pînă ce se arată, vibrînd, întîia stea.

Frunze roșii

Noi te-am recunoscut pe munți, în vînt,
cînd frunze roșii izbucneau, pe rînd.
Stai dreaptă lîngă drumuri fără număr
cu pușca pe-al cămășii proaspăt umăr.
Soldații curg în marșul lor sever
săltînd, din drumuri, colbul, pînă-n cer.

Salut, măruntă soră și aspră luptătoare !
Îți dăm o întîlnire-n Saigon. Vei vrea tu, oare ?

Seară de sfîrșit de an

În seara care-ncheie anul se pierde iarna-n
ploaia fină
peste pămîntul înghețat
De cealaltă parte-a zării o siluetă feminină
apare și dispare-n zbor ciudat

Eu te salut, o, preafrumoaso ! Sînt prins cu
multe treburi, — iată
nu pot veni să te răpesc
Nu-i ora încă. Tu așteaptă pe pragul soartei
deocamdată
Căci iarna-și saltă evantaiul și-și suflă suflul
el drăcesc

De cealaltă parte-a zării o siluetă, —
primăvara —
apare și dispare-n zbor ciudat
Pe buze nu-și poate învinge surîsul cînd
și-arată seara
pe ceruri chipul siderat.

Iar seara tot mai mult coboară și vîntul mișcă
norii-n zare

și iarna își dilată ochii pustii și înșelați de ceață
cînd tot pămîntul înverzește și aurul ceresc
tresare
și-n aură trandafirie un piersic ne-nflorește-n
fată
la o cabană de pe-o stîncă a muntelui, cu
irizare.

În românește de Alexandru Andrițoiu

Balcanice

TAHSIN SARACI

Buzele tale, sărbătoare a rozelor

Un verde evadat din primăvară
Te fecundează în mine.

Soare de aur scînteiază pe dinții tăi
De-o nepereche albeață.

Buzele tale, adevărată sărbătoare a rozelor
Atunci cînd sărută.

Chiar și piatra tresare, chiar și apusul
de hna
În fața feminității tale de jar.

În sufletul meu ești un foc ce trosnește
Într-o noapte geroasă din Kars.

Cerul e martor de cînd este cer, iar pămîntul pămînt

Cerul e martor de cînd este cer, iar
pămîntul pămînt :
Umărul apăsînd, ceafa aplecîndu-se au
scobit
O foame pămîntie în solul dur aidoma
destinului.

Cerul e martor de cînd este cer, iar
pămîntul pămînt :
Ulițul dintotdeauna a frînt inimile de
porumbiță,
Totdeauna furtuna vine cu grindini cînd
înflorește iubirea.

Cerul e martor de cînd este cer, iar
pămîntul pămînt :
Anii cu meșteșugul lor au țesut
Sînge, sărăcie, orori ; nimic nu se
schimbă.

În românește de Dumitru M. Ion

REPERE

Traducerile...

Problemele comunicării în lumea de azi sînt cele mai acute, iar unii gînditori au crezut chiar că răul secolului vine din faptul că nu am reușit să asigurăm unificarea imaginilor mentale într-un limbaj comun, care să ne facă să depășim sterilele dispute conceptuale, atît de ușor transformabile în conflicte armate. Într-un asemenea context, traducerile joacă un rol fundamental, iar înțelegerea mecanică a unui idiom străin poate avea consecințe teribile. Nici posibilitatea unor erori de sens nu trebuie subestimată, iar amploarea greșelilor trebuie măsurată prin consecințe, mai mult decît prin împrejurarea adeseori banală în care s-au produs. Un istoric american, John Tolland, afirmă că originile conflictului din Pacific se află într-o greșeală de traducere care a trecut neobservată cu ocazia negocierilor într-o problemă regională, în 1935 sau 1936, dacă îmi aduc bine aminte. Vilvătăile care au aprins întreaga lume au fost iscate, desigur, de un foc mult mai mare, dar nu este mai puțin adevărat că un cărbune a mocnit și din oboseala unui translator sau din nepriceperea lui. Pe un alt plan, într-o lume ideologizată ca aceea de azi, este important să cunoaștem operele marilor gînditori și filozofi în lumina lor, adevărată, ceea ce este aproape imposibil fără studierea aprofundată a originalului, și nici atunci nu e ușor. Mă gîndesc, de pildă, la dictionarele consacrate diferitelor autori greci, atît de contradictorii uneori. Un intelectual cu preocupări adînci și editor de ținută îmi mărturisea odată că este preocupat de multă vreme de traducerea exactă a termenului pe care îl folosește Marx pentru ceea ce noi numim în mod obișnuit „instrăinare". Cuvîntul german sugerează conotații foarte nuanțate. Conceptul intră în circulație și își creează mai apoi un conținut propriu, pe baza sensurilor din limba de adopțiune. Aceasta este frumusețea adeseori stranie a unor echivalente literare, deși efectul poate fi mai puțin plăcut din punct de vedere social. Cuvintele trăiesc și ele pe plan istoric, ajungînd să-și modifice sensurile în timp. M-a fascinat pur și simplu în urmă cu mai mulți ani lectura unui eseu al gînditorului marxist de la Cluj, Bretter Gyorgy, unde se demonstra că Lenin se referă la presă în cunoscutul său articol despre literatura de partid. Sarcinile directe, configurate într-un text destul de simplu aveau în vedere ziarele angajate într-un conflict necruțător de clasă, în prima linie a unui război ideologic, așa cum era înțeles atunci, cînd nu prea era timp de reflecție estetică, cu poliția țaristă și cu întregul regim opresiv pe cap. Cu fraza sa acidă și viguroasă, Lenin incrimina și ziaristica unor scriitori, admirîndu-le însă opera. Cuvîntul gînditorului marxist trebuie înțeles în acceptia sa determinată, evitînd extinderea mecanică a sensurilor.

Iar poeții se plîng că opera lor este intraductibilă !... Nu știu dacă este riguros adevărat, dar mie mi se pare că poezia străină este cea mai prezentă în planurile editoriale și în paginile marilor publicații din lume. Kavafis apare astăzi mai des în englezește decît în grecește, în traduceri excepționale, iar **Elegiile Nordice** ale Annei Ahmatova îmi revin și azi în memorie în splendida echivalență a Lizei Tucker, publicată de o revistă americană. Aceste traduceri nu erau însă nici **literare**, și nici **literale**, în sensul strict al cuvîntului. Însoțite de note ample, conțineau adevărate parafraze menite să sugereze profunzimea de sensuri a originalului, cea care nu se găsește în dicționar. Cunoașterea implicată în asemenea traduceri este mai adîncă decît ne putem închipui, ea conduce la comunicarea aceea definită de Jaspers, cînd spunea că poți în anumite condiții să-l determini pe interlocutor să te înțeleagă mai bine, prin autocunoaștere, că îi **invoci** astfel propriul său adevăr. Așa se face că Martin Booth, un poet și romancier cu reputație de critic intratabil, atunci cînd vorbește de monumentalitatea stilului lui Ted Hughes, de amploarea și solemnitatea poeziei sale, se referă la poezia est-europeană (eu cred că are în vedere mai ales poezia românească !). Martin Booth nu cunoaște nici o limbă din Est, dar traducerile l-au făcut să înțeleagă valoarea unui fenomen artistic dintre cele mai importante în lumea de azi.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O ANTOLOGIE** puțin obișnuită realizează Robert Delieu pentru editura „Diculot", **500 de poeme despre viața cotidiană.** Autorul „evenimentului" fusese remarcat mai înainte ca realizator de emisiuni poetice și de reuniuni literare. El adună între coperțile antologiei sale două sute optzeci și trei de poeți de limbă franceză din epoca actuală, grupînd întregul material în secțiuni ample, adevărate linii tematice ale cărții, în număr de douăzeci și cinci : Prietenia, Dragostea, Arta, Durata, Elemente, Femeia, Copilăria, Humorul, Bucuria, Libertatea, Zeii, Meseriile, ș.a.m.d. Cel mai „bătrîn" dintre poeții prezenți în antologie este Charles Cross (mort în 1888), după care urmează Apollinaire. Un comentariu atrage de fapt atenția că Robert Delieu l-a confundat pe Charles Cross cu fiul său Guy. Între rezervele care au mai fost exprimate în legătură cu această lucrare excepțională, unele s-au referit și la încadrarea materialului într-o anume secțiune tematică sau alta : „Toate aceste voci cu timbre atît de diverse, adunate în acest mod, produc în cele din urmă o impresie de confuzie, cu atît mai mult cu cît găsim și proză poetică amestecată printre poeme și versuri în proză. În fond, s-a acordat prioritate subiectului ca atare, urmărindu-se un scop utilitar. Din fericire, cel mai mare număr dintre poeții citați sînt printre cei mai mari sau cel puțin au un mare talent. Între tinerii poeți, cel mai mult spațiu este acordat celor belgieni"..

● **O POETĂ LA PRIMA CARTE,** bucurîndu-se de un succes indiscutabil, este Anne Portugal, autoarea volumului **Comoditatea unei banchete.** Titlul însuși sugerează o tipologie artistică aparte, „ludică" ar putea să spună un critic bucureștean. Cităm un comentariu recent al cestei cărți : „Anne Portugal, care a fost deja remarcată în **Caietele de poezie** (nr.-ul 3) ale editurii „Gallimard", publică prima sa carte „mare" la un editor care adună deasemenea o parte dintre scriitorii experimentaliști de astăzi : Jean Daive, Dominique Fourcade, ca să nu vorbim decît de poeți. **Comoditățile unei banchete** este o carte ușoară, în mod voit anti-lirică. Ceea ce înseamnă un lucru rar în poezia modernă, cel puțin în Franța. Dar este în același timp o carte de mare virtuozitate ; destul de întortocheată, deși poți să o parcurgi totuși cu ușurință, iar naturalețea expresiei nu se află niciodată în culpă. Experiența „dada" se vede uneori, de asemenea o deriziune bine dozată a influențelor, sau cel puțin a modelelor. Dar dincolo de numele aliniate, ca în manuale, pe „banchetele de rezervă", Anne Portugal se impune de la pagină la pagină, făcînd totul după capul său, un cap bine făcut și plin de știință. Lucid și tandru în același timp. Fără a ridica vocea, el ne spune mai mult decît ar părea prin aceste fragmente turbulente, bine orchestrate, printre care bate un vînt curat, care se numește libertate".

● **SCRIITORUL TUNISIAN SLAHEDDIN BHIRI** a făcut o mică senzație în presa occidentală prin publicarea romanului său. **Palestinianul,** la editura „Jean-Marie Bouchain". Bihri, care s-a născut la Tunis în 1947, fiind unul dintre reprezentanții de frunte ai tinerei generații de prozatori arabi, nu este necunoscut publicului larg, remarcîndu-se încă în 1932 prin romanul **Speranța era pentru mîine, tribulațiile unui tînăr emigrant în Franța,** în care surprindea tragedia dezrădăcinării. **Palestinianul** este un roman foarte acut, evocînd drama unei populații cu destin încărcat, cu antinomii dureroase pentru conștiința morală, în care alternează opțiunea luptei și cea a fraternității cu ceilalți, într-o lume destul de puțin ezitantă. Bhiri încearcă să înțeleagă toate punctele de vedere implicate în drama palestiniană, ceea ce constituie, desigur, o calitate a scrisului atît de tensionat al romancierului. Un comentariu conchide : „Dacă nu avem de-a face cu o capodoperă literară, cartea se citește totuși cu interes și cu ușurință, configurînd un tablou în general exact al reacțiilor arabe. Din acest punct de vedere, romanul trebuie citit și meditat".

● **CEL DE AL DOILEA „DURRELL",** fratele cunoscutului autor al **Cvartetului Alexandria,** este Gerald, dedicat unei profesiuni științifice, în care posedă un prestigiu cu nimic inferior celui literar al lui Lawrence. De curînd, Gerald Durrell, autor pînă acum al mai multor cărți de științe naturale, a fost tentat de boala literară a familiei, publicînd un roman, **The Mockery Bird (Pasărea glumă),** tradus imediat și în limba franceză de către Françoise Cartano. Cităm unul dintre comentariile cele mai recente : „Gerald Durrell se relevă ca un virtuos al umorului prin această carte cu un titlu atît de expresiv. Nu vom dezvălui subiectul său savuros. Causticitatea autorului nu cruță pe nimeni ; el zgîrie pe toți cei pe care-i aduce în scenă : de la traficantul cel mai decăzut pînă la elevul demn al unei școli publice și foarte engleze. (...) Cu lovituri de labă cu unghiile scoase, romancierul se joacă pe toate registrele, de la cel burlesc pînă la cel truculent, cu o notă de satiră pigmentînd întregul. Nu este salvată de tonul său decît natura, cu flora și fauna sa unică, pe care omul se încăpățînează să le distrugă sub pretextul progresului". Comentatorii editiei franceze se referă în termeni elogioși la traducerea semnată de Françoise Cartano, care a reușit performanța de a echivala farmecul lingvistic al unui adevărat „stilist" al limbii engleze, o altă „boală" ce pare să existe în întreaga familie Durrell.

● **SCRIITORUL ITALIAN** Leonardo Sciascia este și un jurnalist foarte activ. Două volume recente reunesc o parte din activitatea sa culturală de „gazetă", comentarii pe teme literare curente, prefețe, cronici literare, etc. Cel dintîi se intitulează **Cuvinte încrucișate,** în legătură cu care cităm acest comentariu : „Treizeci și șase de eseuri, publicate mai înainte ca prefețe și articole, adunate în acest volum uriaș, permit criticului să exploreze biblioteca acestui cititor inversunat care este Sciascia, precum și să caracterizeze lecturile sale, ceea ce îl interesează, înțelegînd mult nu numai în legătură cu autorul, ci și cu subiectele pe care le tratează. (...) Toate paginile sînt interesante, unele dintre ele copleșitoare". Al doilea volum este **Stendhal și Sicilia,** publicat tot sub numele lui Sciascia, cu toate că mai conține un eseu de Emanuele Navarro și un amplu text al lui Lampedusa. Un critic notează că acest volum aduce destul de puțin nou pentru cunoscătorii specializați ai lui Stendhal, deși el certifică soarta specială a operei lui Stendhal în Sicilia. Toți cei trei comentatori sînt sicilieni, dar textul cel mai bogat în sugestii pare a fi al lui Sciascia, care pornește de la întrebările sale cu privire la imaginea pe care putea să o aibă Stendhal despre o țară la care a visat și în care nu a pus piciorul niciodată.

● **UN AUTOR CIUDAT,** care a scris în engleză și a fost cunoscut mai ales datorită publicității făcute prin mediile literare franceze, deși a trăit cea mai mare parte a vieții sale în Orient, este Enel. Bun cunoscător al tradițiilor, Enel a publicat romane instructive, în care a făcut apel la toate datele importante din domeniile abordate. De curînd, „Maisonneuve et Larose" au tipărit **Fiul Nilului,** în traducerea realizată de André și Lucie Guy. Dovedind o foarte adîncă inițiere în materie, Enel încearcă „o viață secretă a lui Moise", cum afirmă în subtitlul romanului, brodînd pe cele cîteva lucruri știute în legătură cu viața și inițierile doctrinare ale cunoscutului personaj istoric. Din păcate, romanul suferă de un anumit tezism, o prea mare dorință a autorului de a-și expune opiniile teoretice, înnecînd de multe ori sub discursul său o intrigă bine condusă, cu date atrăgătoare, aducîndu-ne aproape o figură eroică a unui trecut îndepărtat. Enel a publicat și alte romane istorice, cu teme preluate exclusiv din Antichitate.

Poeți din R.S.S. Ucraineană

PETRO PEREBEINIS

Examenul

Examinatorul m-a întrebat :
— În care imperiu
Soarele nu apune
Niciodată ?
Și am răspuns fără a mă mai gîndi :
— Doar unul singur :
Imperiul poeziei.
Și am căzut cu brio la examenul
De istorie.

Nume împușcat

El a rămas de unul singur.
Și a stat demn și drept
Pînă la ultima suflare.
În zorii zilei,
La marginea satului,
I-au împușcat numele.
Și departe de casă
Printre meșteceni înlăcrimați
Șoptise obeliscul :
„Necunoscut..."

IVAN DRACI

Pană

Pană, scalpelule meu de foc,
Cruntule meu făcător de rele,
Zilnică chemare-a unui loc,
Prima floare a iubirii mele.

Noi doi, ca doi doctori temerari,
Operăm de-o vreme-acele zile
Care-n jocuri de cuvinte mari
Capu-și pierd de tot și-ajung fosile.

Zilele, precum se știe, sînt
Și laconice și neplăcute
Și se sparg ca oala de pămînt
Și mocnesc prin locuri neștiute,

Zboară-ntruna sau întruna fug,
Să rodească nu vor niciodată,
Se ascund pe fundu-unui amurg,
Deochiat de cer și lumea toată,

Sînt gheboase sau cu bătături,
Colorate sau necolorate,
Sînt făpturi sau nu pot fi făpturi
Și pot să trădeze chiar pe-un frate.

Pană, tu îmi ești destin și scop
Și-om străbate lumea împreună
Pînă două cruci din lemn de plop
Ne vor spune numai :

NOAPTE BUNĂ !!!

Spinoza

Băieții învățați și răzinvățați
Tobă de carte și doldora de vise
S-au așezat în jurul tranzistorului
Iar cărăbușii zumzăie deasupra vișinilor
înfloriți.

Băieții învățați și răzinvățați
Prind cărăbuși
Și după ce înfig în trupul lor cîte un pai
Le dau drumul spre Galaxii

Miroase a fum miroase a lacrimi
Rîsul sfîșiie poalele fetelor
Vacile rîd cu sughițuri
Într-o vitrină de pe Hreșciatek *)

Și zboară rachetele
Și zboară cărăbușii plînși
Să pîrască stelelor
Pe băieții cu tranzistorul alb

Natura se compune din nenumărate atribute
Și fiecare în felul lui e desăvîrșit
Spuse Spinoza și a zburat spre ceruri
Cu un pai înfipt drept în inimă

*) Bulevardul central al orașului Kiev.

MIHAILO TKACI

Trei surori

Cînd casei părintești „LA REVEDERE" — am
spus
Și am plecat să-mi caut fericirea,
Pe toate drumurile lumii m-au condus :
Nădejdea și Credința și Iubirea.
Și prima soră-a spus : „Eu la necaz îți sînt
Și sfetnic bun și mamă și salvarea.
Tu fără mine vei fi nimeni pe pămînt
Și-n brațe te va ține disperarea."
A doua zise : „Sînt fîntînă. Și-apa mea
Pe arșiță te va scăpa de moarte.
Tu fără mine, află, că nu vei putea
S-ajungi pe culmi și nici în altă parte"
Și-a treia zise : „Fericirea și noroc
Nu pot fără iubire-n veci să fie.
O inimă îndrăgostită-i ca o pasăre de foc
Închisă cu de-a sila-n colivie..."
Cînd eu sub greul vieții mă mai poticneam
Și îmi pierdeam pe vreo cărare firea,
Întotdeauna-n ajutorul meu chemam
Nădejdea și Credința și Iubirea.

Cîntă cocoșii

Cîntă-n zori cocoșii,
Și țăranii spun :
Va fi vreme bună,
Va fi anul bun.
Cînd cocoșii cîntă
pe al casei prag
Mama zice : vine
musafirul drag.
Cînd cocoșii cîntă
mama socotește
Că din somnu-i toată
lumea se trezește,
Pleacă stelele din case
la plimbare
Și deschide cîte-o poartă
fiecare.
Cîntă-n zori cocoșii.
Și nu cer măcar un ban
Pentru cîntecele lor cîntate
an de an.
Cîntă-n zori cocoșii... Parcă
vor să spună :
Va fi iarăși ziuă.
Va fi vreme bună.

DMETRO PAVLECIKO

Federico Garcia Lorca

La marginea Granadei aurite
Garcia sta cu fața-n sus culcat,
Privirile-n azur și-a înecat
Ca-n marea de lumină și ispite.

În iarbă sîngele i s-a aprins
Și-orbește ca un foc de canonadă.
Călăi mascați se-nghesuie să-l vadă
Și mișună ca șerpii dinadins.

Aceasta-i lezuita însușire :
Să-mpuști ca pe un cîine omul viu,
Să duci poetul mort la nemurire !

Acel cartuș nu se va stinge — știu ! —
Și-a poeziei veșnică menire
L-a nemurit pe marele ei fiu.

* * *

Pămîntu-i alb și tremură ca pînza-n zare,
Sub geam stă vîntul — un scripcar-calic sluțit.
De tine încă, dragă, rău deloc nu-mi pare, —
Îmi pare rău de sufletu-mi mereu mințit.

Nu-s egoist ! Să dau și inima-s în stare,
Sub geam scripcarul să nu dîrdîie de frig
Și zilnic sîngele îmi vărs în lamburi rare
Și mă împac cu soarta-mi grea, la cer nu strig.

Pot oamenii-ncălzi cu inima-mi trădată ?
Să caut vorbe bune-n ea voi cuteza ?
Se vede c-am pierdut ideea-mi luminată,
Dar ea în suflet rana-mi va cicatriza.

— Ceva mai vesel cîntă-mi vîntule-scripcare !
Îl chem de-afară-n casa-mi caldă pe netot,
Și deodată văd în zarea fără zare
Cum verdele acoperă pămîntul tot.

În românește de Ștefan Tcaciuc

SPORT

Punct și de la capăt...

La București plouă, la Brăila ninge. Vreme de spart buturugi. Ce să mai zicem ? După ce-au înghițit gălbenușul somnului întins pe primele patru zile ale anului, fotbaliștii s-au întors în matca lor de aur, la cluburi și la echipe. În curînd vor urca în munți ca să scuture kilogramele adunate de-a lungul sărbătorilor și să lepede mahmureala pe care noi civilii o risipim cu bors de potroace, țuică fiartă, vin rubiniu. Ne ar fi stat bine tuturor să-i vedem urcînd pe iargile platouri mexicane, dar Mircea Lucescu, mîna lui de lemn, și ideile lui cu care nu poți înnoda un căpăstru din păr de capră, ne-au rupt ciolanele roșii. Oricît de frumoasă e lumea în luna iunie, cînd se coace griul și ard cireșele în livadă, mie mi se va părea urîtă știind că nu sîntem acolo unde ne-ar fi stat bine, la Guadalajara. Am văzut (de ce nu s-or fi astîmpărînd?) o ceată de lingușitori și-nvîrtiți care umblă să ne-ademenească la ideea că nu Lucescu poartă vina eșecurilor noastre, ci numai ghinionul. Adică piaza rea ne poartă simbetele. Sigur că dracul își viră coada unde nu te aștepți și că omului sărac i se năzăresc muieri date-n paște, tocmai cînd se află în sfînta biserică, dar să nu spinzurăm adevărul într-o nuia de salcie, că ne cade bolovanul de sare în cap și ne rupe piciorul ăla cu care împingem minciuna, fără rușine, în pragul oamenilor cumsecade. Eu am spus răspicat și repet că minunea noastră strîmbă se numește totuși Lucescu. Și, indiferent că un crainic T.V., care vorbește cu gura plină de ghindă, doi jurnaliști bătrîni și cu cerneala uscată și cîțiva fotbaliști rătăciți în oul vorbirii ca musca-n lapte îl laudă și-i scuză înfringerile, eu păstrez nealterată credința că un antrenor mai puțin infatuat, cu mai puține idei fixe și blegi, cu mai puțin fier vechi în buzunare (sau contravaloarea lui) adus de la Hunedoara, mai puțin dărîmat de gîndul mării, ne-ar fi dus pe vulcanul patimilor, dăruindu-ne nesomnului în prima lună a verii.

Plouă tuciuriu și mă bate un gînd bălțat: cum ar arăta fotbalul românesc fără Lucescu antrenor al naționalei ? În primul rînd n-ar mai fi o dragoste moartă. Și pe urmă cred c-ar ninge bogat. Măcar pentru aceste două închipuiri, cei în drept și-ar face o pomană cu noi lăsîndu-l să-și vadă de treabă pe pogonul lui de noroc. Pe moșia noastră de păcate el și-a tocit picioarele pînă la genunchi și nu ne lasă ca amintire decît un spic cu bobul șiștav.

Iar gîndăceilor care o fac pe cavalerii scutieri și umblă prin lume atîrnați de cureaua lui Lucescu ca niște brelocuri (ce serial de liturghie neagră ar merita ei !)le spun că vom rîde în curînd minzește. Au trecut sărbătorile, zaiafeturile, e timpul să măturăm casa.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII